

Europa

Zes jaar later is
VK nog lang niet
klaar met Brexit

BUITENLAND 20-21

Oplichting

Deze sieraden
zijn de buit van
nepagenten

BINNENLAND 16-17

WIA-uitkering

Mensen krijgen
sneller de
soberste variant

IN HET NIEUWS 4-5

De bruggen zijn de dupe

Financiële tekorten bij de
gemeenten blijven voortbestaan

IN HET NIEUWS 10-11

IN HET LAND
SCHARENDIJKE
GEMMA VENHUIZEN

Brandend zand

Boven het strand van Burgh-Haamstede cirkelden twee raven. „Die vliegen altijd in duo's”, zei ik tegen niemand in het bijzonder, want de rest van het gezelschap was meer geïnteresseerd in Zeeuwse mosselen dan in vogels. Het gesprek ging over de optimale hoeveelheid mosselen per persoon (een kilo) en over de beste bereidingswijze (met veel sel-derij).

Met vijftien Belgen en twee Nederlanders waren we in een huis op Schouwen-Duiveland beland. Op papier had Zeeland prima bereikbaar geleken, mooi halverwege. In de praktijk betekende het voor iedereen vier uur reizen met het ov, maar uiteindelijk waren we dan toch bij zee. In de verte lag de Oosterscheldekering. „De Afsluitdijk”, riep mijn schoonfamilie verheugd uit.

Het ravenweetje had ik ooit van vogellegende Nico de Haan geleerd. De twee boven het strand waren bezig aan hun balts: synchroon vliegen, plotselinge duikvluchten. Eenmaal samen een leven lang trouw. Ik dacht aan het nieuws over de doodgereden kroonkraanvogel, die ochtend op de A2 bij Breukelen - de partner ernaast, verbaasd, in de rouw. Ook raven rouwen, minder fotogeniek dan kroonkraanvogels, maar minstens zo empathisch. Vrijwel geen soort zo meelevend als de raaf: volgens biologen zouden de vogels elkaar na ruzies zelfs troost bieden.

Het zwart van de vogels contrasteerde met het oogverblindend witte duinzand. Zelfs met tot spleetjes toegeknepen ogen was het licht te fel; mijn zonnebril had ik gedachteloos thuisgelaten. *Flashback* naar de keer dat ik als zevenjarige tijdens wintersport in Oostenrijk eens opzettelijk had geprobeerd om sneeuwblind te worden, in de hoop dat ik dan een bril zou krijgen - de jongen op wie ik verliefd was droeg ook een bril, een beter uitgangspunt voor levenslange liefde leek me niet denkbaar. Uiteindelijk liep ik da-

gen rond met ogen die voelden als schuurpapier. Na de vakantie bleek mijn klasgenoot zijn hart te hebben verloren aan een ander.

In de Zeepeduinen kwamen we langs een voormalige bunker. Inmiddels deden mijn ogen zoveel pijn dat ik snakte naar weldadig duister, maar op de website van Omroep Zeeland had ik gelezen dat vereniging Natuurmonumenten de bunkers hermetisch had afgesloten uit angst voor lokale hangjongeren. De oorlogsrestanten waren nu brutalistische zoogdierverschillen waar uitsluitend nog werd gehangen door vleermuizen in winterslaap.

Raven rouwen, minder fotogeniek dan kroonkraanvogels, maar minstens zo empathisch

Op de terugweg passeerden we in Scharendijke het standbeeld voor het hondje Blasz, dat op 1 februari 1953 tientallen koeien van de verdrinkingsdood had gered door ze in hun achterpoten te bijten en hogerop te drijven; na de Watersnoodramp had hij een hoge Amerikaanse onderscheiding en een leverworst gekregen. „Mmm, leverworst”, zei mijn vriend, waarna het gesprek op het aperi-tief overging.

's Avonds, na de borrel en de mosselen („minder goed dan de Belgische”) speelden we *Hitster* - een muziekspel waarbij je moet raden uit welk jaar een nummer komt, met bonuspunten voor de muzikant en de songtitel. Opeens bleken de anderen wel degelijk kenners van de Nederlandse geschiedenis, tot en met die ene obscure jarenzestigstijl van Anneke Grönloh aan toe. *Brandend zand*: trefender was het gevoel in mijn ogen niet te omschrijven.

Gemma Venhuizen is biologieredacteur en doet elke woensdag ergens vanuit Nederland verslag

BOMENKAP

Tweede Kamer tegen verbreding van A27 bij landgoed Amelisweerd

Een motie tegen de verbreding van de A27 is aangenomen door de Tweede Kamer. Daarmee lijkt een einde gekomen aan een discussie die zestien jaar duurde.

Koen Marée en Liam van de Ven

DEN HAAG

De Tweede Kamer wil niet dat de A27 bij het historische Utrechtse landgoed Amelisweerd wordt verbreed. Een motie die het kabinet oproept het tracébesluit voor de vernieuwing van de snelweg in te trekken, kreeg dinsdag een meerderheid van de stemmen. Daarmee lijkt een einde te komen aan een discussie die al zestien jaar voortduurt.

De plannen voor de verbreding van de betonbak, een dieper gelegen wegdeel langs Amelisweerd, bestaan al sinds 2010. Meer rijstroken zouden de grote hoeveelheid files op het traject verminderen. Uitbreiden van tien naar veertien banen zou de doorstroming verbeteren. Dit zou ten koste gaan van enkele honderden bomen en struiken aan weerszijden van de bestaande betonbak.

Natuurliefhebbers en mensen die Amelisweerd een warm hart toedragen, zagen van meet af aan niets in de plannen. Vooral de bomenkap op het landgoed vonden ze onbespreekbaar. Demonstraties en juridische procedures tegen het Rijk volgden.

Ook in de Tweede Kamer werd sinds 2010 getwist over nut en noodzaak van extra rijstroken. Eerdere moties om de verbreding tegen te gaan, haalden het de afgelopen jaren niet. Dinsdag kreeg een motie van GroenLinks-PvdA-Kamerlid Habtamu de Hoop wel voldoende steun, onder meer dankzij D66 en CDA.

„Dit is winnen”, reageert Jos Kloppenborg, voorzitter van Kerngroep Ring Utrecht en bestuurslid bij de Vrienden van Amelisweerd. „Ik ben heel tevreden. Het is duidelijk dat dit plan van de baan is.” Of nu ruimte komt voor het alternatieve plan, is nog niet duidelijk, al is dat wel onderdeel van de oproep in de aangenomen motie van De Hoop.

De regio Utrecht is „blij” met de steun voor de motie, laat een woordvoerder van de gemeente Utrecht weten. Stad en provin-

De A27 door landgoed Amelisweerd.

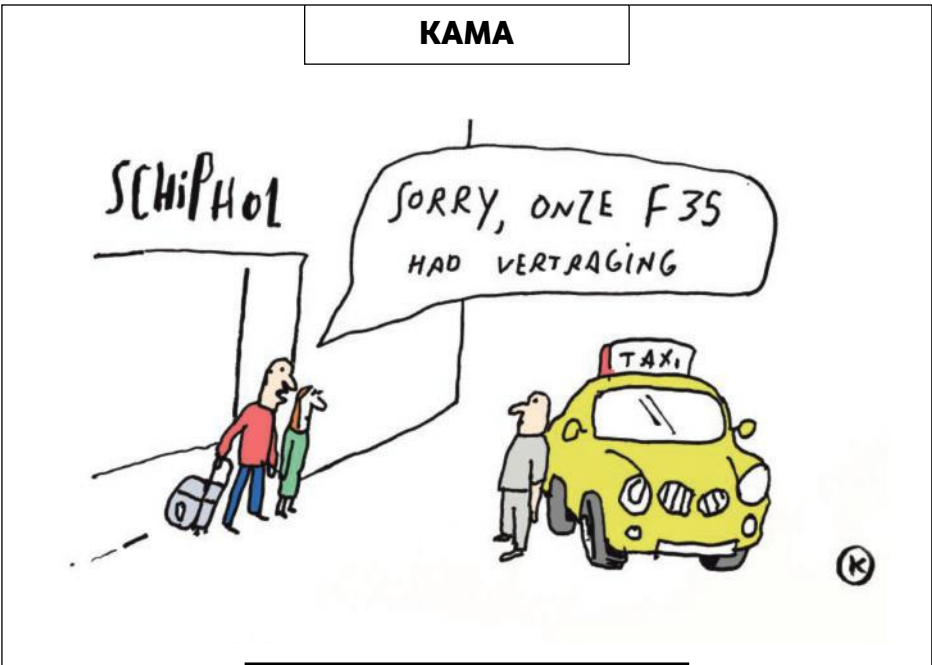
FOTO SANDER KONING/ANP

cie blijven „graag” met het Rijk in gesprek over het verbeteren van de bereikbaarheid in en rond Utrecht, „met behoud van Amelisweerd”.

Formerende partijen

De steun van CDA en D66 voor de motie was dinsdag cruciaal. Die partijen formeren nog achter gesloten deuren met de VVD, die vóór de verbreding is. Op 20 januari, voordat de motie werd ingediend, zei D66-Kamerlid Robert van Asten al dat zijn partij in de formatie zou inzetten op het tegenhouden van de verbreding.

Ingewijden zeggen dat D66 en CDA zelf de motie niet zouden hebben ingediend, om het formatieproces niet onnodig te belasten. Daarom wordt de timing van de motie van De Hoop gezien als een poging om de aanstaande coalitiepartijen uit elkaar te spelen, voordat zij een gezamenlijk coalitieakkoord presenteren - volgens de planning gebeurt dat aanstaande vrijdag.

Een F-35 op het platform van Schiphol tijdens een oefening. FOTO ROBIN VAN LONKHUIZEN/ANP

REPORTAGE KONINKLIJKE LUCHTMACHT

Crisisoefening 'Avatar' met F-35's op Schiphol verloopt soepeltjes

Op Schiphol wordt twee dagen geoefend met gevechtsvliegtuigen, zodat het vliegveld in een crisissituatie als alternatieve basis voor de luchtmacht kan dienen. „Het verliep net zo *smooth* en routineus als we het thuis doen.”

Hans Steketeer en Freyan Bosma

SCHIPHOL

De vier F-35's die Schiphol uit noordelijke richting naderen zijn onzichtbaar op de openbare trackers, maar even voor 12.00 uur 's middags slaan de decibellenmeters aan de kop van de Zwanenburgbaan zwaar in het rood. En dat is dan nog maar de landing. Bij het opstijgen van de vier vliegtuigen, anderhalf uur later over de Buitenveldertbaan in oostelijke richting, gaan de nabranders aan en dank je God voor de uitvinding van oordoppen.

„Avatar” heet deze militair-civiele oefening op Schiphol, dat betekent ‘neerdaling’ in het Sanskriet. Dinsdag streek de Koninklijke Luchtmacht, althans de vier F-35-gevechtsvliegtuigen plus het tanker- en transportvliegtuig A330 MRTT, er inderdaad spectaculair neer. Eerst de landingslichten in de heilige verte, en daarna achter elkaar vier matgrijze jagers die over het asfalt razen.

De oefening moet aantonen dat Schiphol in een crisissituatie als alternatieve basis voor de luchtmacht kan dienen en dat ‘vitale systemen’ in die situatie blijven functioneren. Daartoe is een tijdelijk platform ingericht nabij het terrein waar de Schipholbrand-

weer oefent. Daar parkeren de F-35's, worden ze bijgetankt en van oefenmunitie voorzien: twee raketten en twee bommen van beton, die de F-35 in de romp vervoert in plaats van onder de vleugels, zoals voorganger F-16 deed.

De luchtmacht heeft zijn eigen bluswagen meegenomen en er Portakabins neergezet. Gewapende marechaussees bewaken het platform en aan de rand ervan draait een anti-dronerader op een voertuig.

In theorie kan zo'n militair steunpunt ook een permanent karakter krijgen, met de opslag van brandstof of wellicht munitie, zegt luitenant-kolonel Pascal Smaal, detachementscommandant van het militaire deel van Avatar, en commandant van 322 squadrons op de vliegbasis Leeuwarden. „Maar dat is nog niet aan de orde”, zegt hij.

Verse piloten

In totaal konden acht vliegers van Smaals squadron dinsdag oefenen met het banenstel en de civiele luchtverkeersleiders van Schiphol. Na de landing rond het middaguur stapten vier vliegers uit, die met de bus terugkeerden naar Leeuwarden, terwijl vier ‘verse’ F-35-piloten hun plaats innamen. „Er is veel aandacht voor, maar het verliep net zo *smooth* en routineus als we het thuis doen”, zegt Smaal.

De operatie, een jaar in voorbereiding, duurt twee dagen. Woensdag komt de koning een kijkje nemen.

Civiel-militaire samenwerking moet ook onderstrepen dat „de winkel open kan blijven”, zegt majoor Martijn Pijnenburg, *lead planner* bij de luchtmacht. Vlak voor de vier F-35's even na 15.00 uur voor de tweede keer die dag op de Zwanenburgbaan zouden landen, was op een radiokanaal van de verkeersleiding te horen hoe enkele

Het spannendste was nog het weer

Mark van Knippenberg
Luchtverkeersleiding Nederland

verkeersvliegtuigen opdracht kregen hun koers te verleggen in verband met „*military visitors*”, maar verder was het op Schiphol dinsdag business as usual. Voor die dag stonden 1.107 civiele vluchten gepland. Meteen achter de F-35's landden op dezelfde baan weer verkeersvliegtuigen.

Het militaire bezoek betekende „totaal geen cultuurschok”, zegt Mark van Knippenberg, chief operating officer van Luchtverkeersleiding Nederland (LVNL). „Van tevoren hebben we bij elkaar in de

keuken gekeken. De vluchtprocedures zijn grotendeels gelijk. Daar kwam bij dat de F-35's gewoon via hetzelfde elektronische naderingssysteem zijn geland als het civiele verkeer.”

„Het meest spannende aspect was nog het weer”, zegt Van Knippenburg. Met een matige wind uit het zuidoosten was er niets aan de hand, zegt hij. „Maar slecht zicht of winterse buiten hadden deze operatie in de weg kunnen zitten”, zegt Van Knippenburg. „Zulk weer maakt trouwens ook onze gewone operaties kritieker.”

Selfies

Op het platform staat een buslading journalisten in oranje veiligheidshegjes, de top van Schiphol maakt selfies met de *stealth*-vliegtuigen als achtergrond. Hoge militairen - voor de gelegenheid in dezelfde hesjes over hun uniform of gevechtstenu - staan te lachen. Is het verbeelding, of is er een zekere opluchting merkbaar?

Gijs Tuinman, staatssecretaris van Defensie (BBB) in een van de laatste optredens van het demissionaire kabinet, glunderde tegen de camera's. *De Telegraaf* toont de landing via een livestream: „Het geluid valt best mee”, zegt de journalist.

Defensie wil zoveel mogelijk „ruichtbaarheid” aan de oefening geven. „Je kunt zo'n oefening in stilte doen, maar dat heeft niet de

zelfde boodschap”, zegt luchtmachtplanner Pijnenburg. En ja, van „het geluidsvraagstuk” is hij zich bewust, en met alle betrokkenen in de regio Schiphol is volgens hem uitgebreid overleg gevoerd. „Maar we staan hier vanuit nut en noodzaak van weerbaarheid.”

Een oefening als deze moet aantonen, ook aan de NAVO-partners, dat Nederland in staat is om 'hoofdtak' 1' te kunnen uitvoeren: de verdediging van Nederland en bijstand aan bondgenoten. Civiel-militaire samenwerkingen zoals Avatar laten zien dat dat geen kwestie van Defensie alleen is. Scandinavische landen zijn daar al verder mee. In Finland en Zweden is het bijvoorbeeld al decennia gewoonte dat gevechtsvliegtuigen op rechte stukken autoweg landen tijdens een oefening. Maar NAVO-partners kijken nu ook nadrukkelijk naar deze oefening, zegt Pijnenburg. „Sommige landen hebben al om het draaiboek gevraagd.”

„So far so good”, grinst hij in de kou op het platform als de jankende motoren van de F-35's tot stilstand zijn gekomen, de glazen cockpitdaken omhoog zijn gegaan en pal ernaast de vertrouwde vliegtuigenfile op gang is gekomen, van kleine vakantiecharters tot vrachtkolossen, in een geur van kerosine. „Het lijkt mij dat de winkel inderdaad open is gebleven.”

Arthur Stil dreigde af te zakken naar een lagere Vervolguiterkering waarvan hij niet rond kan komen. „Als je volledig afhankelijk bent van de overheid, kun je in de goot belanden.” FOTO ROGER CREMERS

SOCIALE ZEKERHEID

Wie arbeidsongeschikt is, zakt straks nog eerder af naar de soberste uitkering

Tienduizenden arbeidsongeschikten krijgen een extra lage WIA-uitkering, tot ver onder het bestaansminimum. Door nieuwe bezuinigingen komen mensen straks sneller in die sobere uitkering terecht, terwijl deskundigen er juist vanaf willen.

komen, moest Stil minimaal 1.000 euro per maand bijverdienen, naast zijn uitkering. Alleen als dat lukt, zou óók zijn WIA-uitkering hoog blijven. „Ik had van alles gedaan”, zegt hij. „Een sollicitatiecursus, vrijwilligerswerk. Ik had het certificaat ‘basistweewieler’ gehaald.” Mèt baangarantie, kreeg hij te horen. „Maar als je maar vier uur per dag kunt werken, wil geen fietsenwinkel je hebben.”

De Vervolguiterkering is er voor mensen die door langdurige ziekte of een beperking niet meer volledig kunnen werken, maar volgens het UWV nog wel wat geld kunnen verdienen naast hun uitkering. Aanvankelijk is hun uitkering nog best hoog: 70 procent van hun oude loon. Maar dat houdt voor mensen die te weinig bijverdienen – naar het oordeel van het UWV – na maximaal twee jaar op. Zij belanden in het soberste WIA-regime: de Vervolguiterkering.

Binnenkort komen mensen een half jaar eerder in deze uitkering terecht: na anderhalf jaar. Dat komt door een bezuiniging die het kabinet-Schoof heeft ingeboekt en die het aanstaande kabinet zo goed als zeker in stand houdt.

Stil zou in de zomer van 2024 in de Vervolguiterkering komen. Verder dan 400 tot 600 euro per maand aan bijdiensten kwam hij niet. Een aanbieder van rondvaarten in de hoofdstad gaf de Amsterdammer een nulurencontract: Stil mocht op de kades toeristen aanspreken en verleiden om een kaartje te kopen.

Door de naderende inkomensdaling sloeg de stress toe – iets waar Stil toch al gevoelig voor is. Door zijn werk op Schiphol had hij twee keer een burn-out gekregen. Die tweede leidde tot de ziekmelding waarmee hij in de WIA kwam, sindsdien kampt Stil met depressies. En dan zijn er nog de zenuwpijnen en tintelingen in zijn lichaam: polyneuropathie. Een aandoening die zwaardere klachten geeft bij spanning en stress.

In aanloop naar zijn grote inkomensval raakte Stil verslaafd aan kalmeringsmiddelen en drank. Hij zat er mentaal helemaal doorheen, toch bleef hij zoeken naar een baan. „Ik kón niet meer, maar ik móést. Zo kom je nooit van je burn-out af, van je depressies. Want je krijgt nooit rust.”

‘Lelijke prikkel’

De uitkering is bewust zo laag gemaakt. In de WIA, die in 2006 de WAO opvolgde, moesten gedeeltelijk arbeidsongeschikten veel sterker worden gestimuleerd om te gaan werken. De Vervolguiterkering paste in die filosofie: als mensen weten dat ze bij onvoldoende salaris óók een heel lage uitkering krijgen, voelen zij een sterke ‘financiële prikkel’ om een baan te zoeken.

„Ik vind het een lelijke prikkel”, zegt Pierre Koning, hoogleraar arbeidsmarkt en sociale zekerheid aan de Vrije Universiteit. „Zeker mensen die voor hun ziekte gewend waren aan een wat hoger loon, kunnen een enorme inkomensval maken.”

Daar komt bij: het salaris dat mensen van het UWV moeten verdienen, is gebaseerd op de beroepen die zij in theorie nog kunnen uitoefenen. Maar in de praktijk willen de werkgevers bij wie ze zo’n beroep kunnen uitoefenen lang niet altijd een gedeeltelijk arbeidsongeschikte aannemen. Voor zestiensers als Stil is het vaak nóg moeilijker een baan te vinden. Deze mensen worden in de WIA „hard getroffen”, zegt Koning. „Voor de rest is er een mooie uitkering.”

Een deskundigencommissie, ingesteld door het kabinet-Rutte IV, adviseerde in 2024 de Vervolguiterkering af te schaffen. De WIA, die nu uit allerlei uitkeringsregimes bestaat met grote hoogteverschillen, moet één duidelijke regeling worden, adviseerde deze commissie, waar ook hoogleraar Koning in zat.

Politieke partijen willen de WIA óók simpeler maken, maar zij doen vooral voorstel-

Door de naderende daling van zijn inkomen sloeg bij Arthur Stil de stress toe – en daar was hij toch al zo gevoelig voor

len om de hogere uitkeringsvarianten binnen de WIA af te schaffen: daarmee kunnen zij geld besparen. Slechts één partij trok in haar doorgerkende verkiezingsprogramma het benodigde half miljard per jaar uit voor afschaffing van de Vervolguiterkering: NSC, dat niet terugkeerde in de Tweede Kamer.

Wat niet helpt: de WIA is zo ingewikkeld dat ook Kamerleden de Vervolguiterkering lang niet altijd kennen, zeker de nieuwe Kamerleden niet.

Net zo onbekend is het dat mensen binnenkort een half jaar eerder in de Vervolguiterkering kunnen komen. Dat is een onbedoeld gevolg van de bezuiniging van het kabinet-Schoof op de werkloosheidsuitkering WW. Die wordt ingekort van maximaal twee naar anderhalf jaar. En de WW-duur bepaalt óók hoe lang mensen in de WIA 70 procent van hun oude loon krijgen.

Het wetsvoorstel dat deze bezuiniging vanaf 2027 regelt moet nog naar de Tweede Kamer, maar de besparing erdoor is al ingeboekt op de begrotingen. En de aanstaande coalitiepartijen D66, CDA en VVD hadden vergelijkbare of zelfs verdergaande bezuinigingen op de WW in hun verkiezingsprogramma staan. Daarom is het onwaarschijnlijk dat zij dit terugdraaien.

Vooral vakbond FNV probeert nu met lobby, acties en publiciteit deze bezuiniging te voorkomen, maar het lijkt een achterhoedegevecht. Bij een recente FNV-actie nabij het Malieveld in Den Haag kwamen amper honderd mensen opdagen.

Een half jaar lang heeft Arthur Stil in de Vervolguiterkering gezeten. Zijn inkomen was te laag voor de vaste lasten, maar gelukkig kon hij interen op de grote ontslagvergoeding van zijn oude baas.

Daarna vond Stil werk als ‘gastheer’ met schoonmaaktaken, bij een aanbieder van rijopleidingen. Hij kon er vier uur per dag werken, met eindelijk een salaris boven de door UWV gestelde grens: 1.250 euro. Daardoor kwam hij in het gunstiger WIA-regime en ging ook zijn uitkering fors omhoog: van 579 naar 1.400 euro per maand.

Dat werk heeft hij nu al ruim een jaar. Na een ochtend werken is Stil doodop, zegt hij. „Ik loop op mijn tandvlees. Maar ik blijf rennen om te overleven, ik moet wel.” Als hij stopt met deze baan, valt hij terug in de Vervolguiterkering.

Bestaansminimum

Hoe is het mogelijk dat in Nederland een uitkering bestaat die zoveel lager is dan het bestaansminimum? Dit normbedrag, ter hoogte van de bijstandsuitkering, is het minimale inkomen dat huishoudens volgens de overheid nodig hebben voor hun levensonderhoud. Voor een alleenstaande ligt die grens nu op netto 1.400 euro per maand. De Vervolguiterkering is altijd lager, soms zelfs meer dan de helft lager.

In theorie hoeven ontvangers van een Vervolguiterkering niet onder het bestaansminimum te leven. Mensen als Stil moeten van

het inkomen van hun partner gaan leven, omdat ze samen wél boven het bestaansminimum uitkomen.

Anderen kunnen bij het UWV een inkomensaanvulling aanvragen: die vult aan tot het bestaansminimum. Maar die regeling is zo onbekend en complex, dat bijna een op de drie rechthebbenden in de WIA er geen gebruik van maakt, zoals de Arbeidsinspectie ruim twee jaar geleden concludeerde. Tienduizenden Nederlanders leven in armoede, volgens de Arbeidsinspectie, doordat zij deze UWV-aanvulling mislopen.

Wat niet helpt: deze inkomensaanvulling heet een ‘toeslag’, ook al heeft die niks te maken met de toeslagen van de Belastingdienst. De benaming schrikt af.

Dat blijkt ook uit het verhaal van Anne, die sinds vorige maand een Vervolguiterkering krijgt. Ze wil haar naam niet volledig in de krant; haar omgeving weet niet dat ze een uitkering heeft. Een UWV-adviseur vertelde haar dat ze een ‘toeslag’ kan aanvragen om te voorkomen dat ze onder het bestaansminimum zakt. Dat wilde Anne niet, zei ze, omdat ze slechte ervaringen heeft met huur- en zorgtoeslagen die ze jaren later deels moest terugbetalen.

In een gesprek met NRC hoort Anne voor het eerst dat deze UWV-toeslag daar niets mee te maken heeft, en dat het een speciale UWV-regeling is. „Oh”, zegt ze, „dan ga ik daar toch nog even induiken.”

Anne vindt het onbegrijpelijk. „Ik heb een hbo-opleiding, veel dingen snap ik wel, maar deze regelingen zijn zo complex. Het is niet te snappen.”

Ook het UWV zelf is het zat. Politiek Den Haag zou uitkeringen hoog genoeg moeten maken om van rond te komen, bepleitte de uitvoeringsinstantie anderhalf jaar geleden. Tienduizenden uitkeringen zouden daarvoor verhoogd moeten worden.

Over de toekomst van de Vervolguiterkering wil het UWV nu geen stellige uitspraken doen. Wel erkent het dat de regeling hard kan uitpakken voor mensen. „Daar zijn we ons van bewust.” Het UWV zegt in Den Haag te pleiten voor een „uitvoerbare en uitlegbare WIA”.

‘Loterij’

Wat de Vervolguiterkering volgens hoogleraar Koning extra onrechtvaardig maakt: een op de zeven werknemers is beschermd tegen deze diepe inkomensval, dankzij cao-afspraken. Hun werkgever betaalt premies aan een commerciële verzekeraar. En die vult de Vervolguiterkering van hun oud-werknemers aan, bijvoorbeeld tot 70 procent van hun oude loon. Mensen hebben meestal geen idee of hun werkgever zo’n verzekering heeft (de ‘WGA-hiaatverzekering’), totdat ze hem nodig hebben. „Daardoor wordt de Vervolguiterkering een soort loterij”, zegt Koning. De een heeft geluk, de ander pech.

Arthur Stil ontdekte pas ná zijn halfjaar in de Vervolguiterkering dat zijn baas zo’n verzekering heeft. Al die maanden had hij voor niets van dat lage inkomen geleefd. „In mijn wereld van ellende en stress dacht ik niet aan verzekeringen, alleen aan overleven.”

Hij nam contact op met de verzekeraar, Nationale-Nederlanden, en kreeg alsnog het bedrag waar hij recht op had. „Daarmee kon ik eindelijk mijn schulden aflossen.”

„Ik heb mazzel gehad”, vindt Stil. Met de ontslagvergoeding, met de baan die hij uiteindelijk vond en met het verzekeringsgeld. „Als je die mazzel niet hebt ...” Stil maakt zijn zin niet af. „Ik dacht altijd dat in Nederland niemand op straat hoeft te leven. Omdat alles zo goed georganiseerd is.” Nu zegt hij: „Als je volledig afhankelijk bent van de overheid, kun je gewoon in de goot belanden.”

Het vertrouwen in politiek Den Haag is Stil kwijtgeraakt. „Ik kan blijven zeuren, praten en stemmen, maar ze kijken toch niet naar de mensen. Ik denk dat ik afgelopen jaar voor het laatst gestemd heb.”

Door **Christiaan Pelgrim**

DEN HAAG

De wanhoop van Arthur Stil (61) was groot, twee jaar geleden. Zijn WIA-uitkering voor arbeidsongeschikten zou binnenkort drastisch dalen: van zo’n 2.500 naar 579 euro bruto per maand. Hoe moest hij dan rondkomen? „Met het AOW’tje van mijn vrouw erbij zouden we het ook niet redden. Alleen onze huur was al 1.300 euro, en ik moest iedere maand 400 euro aan schulden aflossen.”

Het leek onvermijdelijk. Stil, voormalig ICT’er op Schiphol, zou in de soberste uitkering van Nederland komen: de ‘Vervolguiterkering’ binnen de WIA.

Zo’n 30.000 mensen krijgen deze uitkering, met bedragen tot ver onder het bestaansminimum. Deskundigen pleiten ervoor deze karige uitkering af te schaffen, maar door overheidsbezuinigingen komen mensen er binnenkort juist sneller in terecht. Om zijn aanstaande inkomensval te voor-

DUITSLAND

‘Wie meer kán werken, móét’: CDU-strijd tegen deeltijdwerken valt verkeerd

Ondernemers uit CDU-kring stellen voor om het recht op deeltijdwerk te beperken. Ze stuiten op heftige kritiek.

Bobby Uilen

AMSTERDAM

De kwakkelende Duitse economie mag niet verder achteruitgaan, en daarom moet parttime werken de kop worden ingedrukt. Die redena-tie zit achter een initiatief van de ondernemersvleugel in regeringspartij CDU/CSU die een storm aan kritiek heeft veroorzaakt – met name van coalitiepartner SPD. Het voorstel, getiteld *Geen wettelijk recht op lifestyle-deeltijd*, houdt in dat Duitsers alleen nog maar in deeltijd mogen werken als zij daar een „gegronde” reden voor hebben.

Nu kunnen werknemers in Duitsland vragen om vermindering van hun aantal werkuren als ze minstens een half jaar bij hetzelfde bedrijf werken. De werkgever mag dit verzoek alleen afwijzen om „operationele redenen”, als bijvoorbeeld vermindering van de werktijd de veiligheid van het bedrijf schaadt.

Het CDU-plan, voortgekomen uit de aan de partij verbonden ondernemersclub MIT, draait die regeling nu in feite om. Werknemers zouden alleen nog in aanmerking komen voor deeltijdwerk om specifieke redenen, zoals mantelzorg en bijscholing buiten werktijd. Het voorstel wil deeltijdwerkers bovendien alleen recht geven op sociale voorzieningen als daar bijzondere redenen voor zijn. „Als je meer kunt werken, dan moet je meer werken”, aldus MIT-voorzitter Gitta Conne-mann in weekblad *Stern*.

Vooral de term ‘lifestyle-deeltijd’ schiet velen in het verkeerde keelgat. Politici van SPD, de centrumlinkse coalitiepartner van de christen-democratische CDU/CSU, hebben zich tegenover Duitse me-

Bevroren Griessee in Zuid-Duitsland, eerder deze maand. Deeltijdwerk is volgens CDU-ondernemers niet bedoeld voor ‘luxe’. FOTO MICHAELA STACHE/AFP

dia kritisch uitgelaten. Deeltijd-werk is volgens hengeen luxe, maar een noodzaak. Economisch woordvoerder Sebastian Roloff noemt het initiatief „een bespotting van miljoenen werknemers – voornamelijk vrouwen – die parttime werken omdat de randvoorwaarden voor een voltijdbaas simpelweg niet goed zijn”. SPD-parlementariër Annika Klose noemt de hogere druk op werknemers „een doodlopende weg” die leidt tot meer burn-out en vervroegde pensionering.

Volgens Hanco Jürgens, wetenschappelijk onderzoeker bij het Duitsland Instituut, had de partij van bondskanselier Friedrich Merz deze kritiek kunnen verwachten. Wel past het volgens Jürgens in het bredere narratief van de bondskan-

selier. „Duitsland heeft te maken met een krimpende beroepsbevolking, maar Merz heeft óók beloofd de economie weer aan te zwingelen en het land weerbaar te maken.” Migratie zou een oplossing kunnen zijn om het gat op de arbeidsmarkt op te vullen. „Maar dat wil Merz juist beperken.”

Extra werkuren

Ruim 40 procent van de Duitse be-roepsbevolking werkte vorig jaar in deeltijd, meer dan ooit. Enzo Weber, hoofdonderzoeker van het wetenschappelijk arbeidsbureau IAB, verklaart die toename doordat steeds meer vrouwen, ouderen en studenten werken. „Dat zijn niet minder, maar extra werkuren”, schrijft Weber in reactie op de *Teil-*

zeit-dicussie. Die extra arbeid is hard nodig. Duitsland verliest de komende vijftien jaar 7 miljoen werkenden door vergrijzing. Part-time werken kan dan een uitkomst bieden, omdat meer mensen hierdoor de arbeidsmarkt kunnen betreden. Per saldo heeft de toename in deeltijdwerken niet geleid tot vermindering van het aantal werk-uren, ziet Weber.

Ook hoofdeconoom van het Duitse onderzoeksinstituut DIW Marcel Fratzscher ziet vooral negatieve gevolgen door ontmoediging van deeltijdwerken. De voorgestelde aanpak zou „grote schade toebrengen aan veel bedrijven”, omdat het aantal gewerkte uren er eerder door zou afnemen dan toenemen.

Desondanks blijft Merz met zijn partij ten strijde trekken tegen deeltijdwerken. Afgelopen voorjaar zei hij al dat behoud van de huidige welvaart niet samengaat met „work-life-balance” en een vierdaagse werkweek”. Daarnaast op-erde hij dat Duitsers langer moeten doorwerken en dat de mogelijkheid je telefonisch ziek te melden moet worden afgeschaft – voorstellen die ook op weinig enthousiasme konden rekenen.

Dat gebrek aan enthousiasme is ook merkbaar binnen de CDU zelf. Fractievoorzitter Steffen Bilger verklaarde tegenover Duitse media dat het „ronduit ongelukkig” geformuleerde voorstel waarschijnlijk geen meerderheid krijgt op het partijcongres in februari.

ZAINICHI

Schadevergoeding voor Koreaanse Japanners

Etnisch Koreaanse inwoners van Japan werden met valse beloften naar Noord-Korea gelokt. Enkelens keerden terug.

Wieland van Dijk

AMSTERDAM

Noord-Korea moet vier mensen die met valse beloften naar het land zijn gelokt elk een schadevergoeding van ruim 120.000 euro betalen. Dat heeft een rechtbank in Japan, waar

de vier nu wonen, maandag bepaald, melden Japanse media.

Japan telt naar schatting enkele honderdduizenden etnisch Koreaanse inwoners, de zogenoemde Zainichi, die niet de Japanse nationaliteit hebben. De meeste stammen af van Koreanen die – al dan niet vrijwillig – in Japan belandden toen Korea tussen 1910 en 1945 een Japanse kolonie was.

Noord-Korea voerde vanaf het einde van de jaren vijftig een wervingscampagne, onder de naam ‘Paradijs op aarde’, om etnische Koreanen uit Japan te verleiden naar de communistische heilstaat te

emigreren en zo de tekorten aan ar-paald, melden Japanse media. door de Koreaoorlog (1950-1953) waren ontstaan. In Japan hadden Zainichi vaak te maken met discriminatie, terwijl ze in Noord-Korea volgens de propaganda als volwaardige burgers zouden worden verwelkomd, en konden genieten van gratis onderwijs, zorg en voedsel.

Beschuldigd van spionage

De campagne en het emigratieprogramma werden uitgevoerd door een van de twee verenigingen voor Koreanen in Japan, Chongryon, die nauwe banden heeft met Pyon-

gyang. Tussen 1959 en 1984 ver-trokken naar schatting 93.000 mensen naar Noord-Korea.

Eenmaal aangekomen ontdekten de emigranten al snel dat de werkelijkheid heel anders was dan het beeld dat ze was voorgespiegeld. „Wie uit Japan kwam, mocht niet voor de overheid werken. Sommigen werden beschuldigd van spionage en mishandeld, naar politieke straffampen gestuurd of zelfs gedood”, vertelde de toen tachtigjarige Eiko Kawasaki in 2022 in de *Korea Times*. Ze kwam als zeventienjarig meisje aan in de Noord-Koreaanse havenstad Chongjin. „Al

na twee maanden overwoog ik een einde aan mijn leven te maken.”

Kawasaki wist als een van de we-nige geëmigreerde Zainichi te ont-komen. Na 43 jaar glipte ze in 2003 het land uit, en sindsdien spant ze zich in voor haar lotgenoten. Met vier anderen ontsnapte Zainichi, van wie sindsdien één is overleden, daagde ze Noord-Korea in 2018 in Tokio voor de rechter. In 2023 oordeelde het Japanse Hooggerechthof dat Noord-Korea de rechten van de Zainichi had geschonden. Maandag stelde de rechter de schadevergoeding vast op 22 miljoen yen (ruim 120.000 euro) per persoon.

GAZA

Na vondst van laatste gijzelaar kan het plan voor Gaza een kleine stap vooruit

Het lichaam van de laatste Israëlische gijzelaar is geborgen. Hulpinstanties hopen dat ze de ergste nood mogen gaan lenigen.

Door Derk Walters

AMSTERDAM

Nu het laatste lichaam van een Israëlische gijzelaar is gevonden, kan fase twee van Trumps plan voor Gaza echt beginnen. Sergeant-majoor Ran Gvili kwam op 7 oktober 2023 om het leven tijdens de aanval van Hamas op Israël; zijn lichaam werd maandag aangetroffen op een begraafplaats in Gaza-Stad. „Hij was de eerste die erin ging en de laatste die eruit kwam”, zei de Israëlische premier Benjamin Netanyahu.

Vooruitlopend op de berging van Gvili’s lichaam kondigden de Amerikanen vorige week de tweede fase van het plan voor Gaza al aan. Trumps schoonzoon Jared Kushner presenteerde in Davos een voorstel voor de wederopbouw van de kuststrook waarbij de oude infrastructuur volledig vervangen wordt door onder meer honderdtachtig toeristische wolvenkrabbers aan zee. Kushner is een van de hoofdrolspelers in het toekomstplan voor Gaza, maar de precieze status van zijn presentatie is onduidelijk.

Naast de wolvenkrabbers voorziet Kushner in Gaza onder meer datacentra, parken, landbouwgrond, sportfaciliteiten en snelwegen. Ook zijn een haven en een vliegveld gepland. De bestaande havens en vliegvelden van Gaza waren al ruim voor de jongste oorlog door Israël vernietigd. Het plan omvat ook twee nieuwe steden: New Rafah en New Gaza.

Zeker zes jaar puinruimen

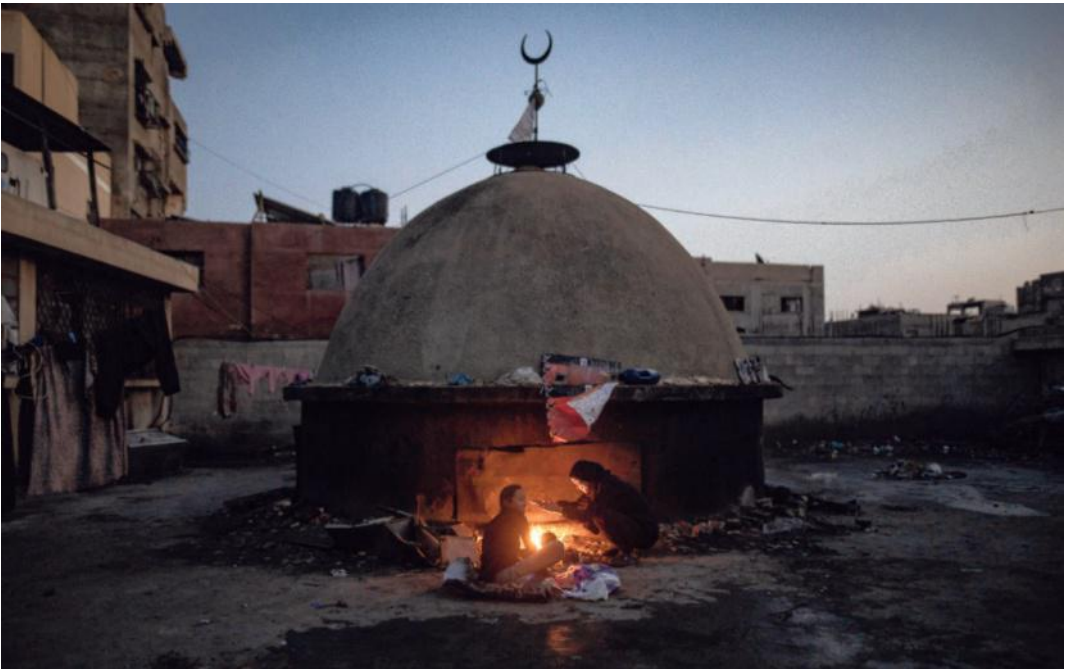
Volgens Kushner is het door hem gepresenteerde plan binnen twee à drie jaar te realiseren. De Verenigde Naties hebben gewaarschuwd dat alleen al het opruimen van alle puin in Gaza zes à zeven jaar zal duren. Israël heeft vier op de vijf gebouwen in Gaza beschadigd of vernietigd. In het plan van Kushner lijkt het erop dat ook de gebouwen die nog overeind staan gesloopt worden.

Hoe dan ook is Kushners visie nog ver van de realiteit verwijderd. Een eerste stapje in fase twee is dat Israël de grensovergang tussen Rafah en Egypte weer openstelt, in elk geval voor voetgangers. Israël zal iedereen controleren die Gaza in- of uitgaat.

Hulporganisaties vragen zich af of er ook weer goederen de grens over mogen. Onder meer het Rode Kruis en Unicef staan klaar aan de Egyptische kant van de grens. Volgens het Rode Kruis komen er nog altijd veel minder dan de afgesproken zeshonderd vrachtwagens met hulpgoederen per dag Gaza binnen. Israël heeft bovendien 37 hulporganisaties, waaronder Artsen zonder Grenzen en Save the Children, de toegang tot Gaza ontzegd.

De actuele situatie in Gaza staat in schril contrast tot het futuristische toekomstplan van Kushner. Aan „alles” is nog gebrek, stelt het Rode Kruis. Ook worden luchtaanvallen, beschietingen en geweer vuur gemeld in de hele Gazastrook.

Intussen is er niet al te veel voortgang geboekt met andere onderdelen van Trumps plan voor Gaza. Israël

Ontheemde Palestijnen hebben een onderkomen gezocht in een moskee in Khan Younis.

FOTO HAITHAM IMAD/EPA

Een tentenkamp tussen verwoeste en zwaar beschadigde gebouwen in Gaza-Stad.

FOTO DAWOUD ABU ALKAS / REUTERS

Op een groot scherm in Tel Aviv wordt bijgehouden hoe veel tijd er is verstreken sinds de aanval van Hamas op 7 oktober 2023. FOTO OHAD ZWIGENBERG/AP

heeft zijn troepen nog niet teruggetrokken, Hamas is nog niet ontwapend en er is nog geen zicht op de geplande Internationale Stabilisatiemacht.

De terugtrekking van Israël uit Gaza was een belangrijk punt van het plan, maar bij nadere invulling is dit voornemen naar de achtergrond verdwenen. Kushner wijdde er in Davos nog maar één zin aan: ‘Demilitarisering van heel Gaza maakt volledige terugtrekking van de IDF naar de veiligheidszone mogelijk.’ Anderhalve maand geleden was dit nog een groot twistpunt tussen Israël en Hamas: zou de militante groepering eerst de wapens inleveren, of zou Israël eerst zijn troepen terugtrekken? Inmiddels lijken de Amerikanen deze twist in Israëlisch voordeel beslecht te hebben: terugtrekking geschiedt pas na ontwapening.

Ook de vorming van de Internationale Stabilisatiemacht bevindt zich in een impasse. Trump heeft een aantal landen benaderd, maar die zijn voorsnog terughoudend – vooral omdat ze er niet op zitten te wachten dat ze Hamas moeten ontwapenen. Turkije en Qatar willen wel graag deelnemen aan de Stabilisatiemacht, maar daar heeft Israël grote bezwaren tegen, omdat het die landen als bondgenoten van Hamas ziet.

Een deel van het plan dat wel uitgevoerd wordt, is de Vredesraad. Wat Trump betreft moet dit een organisatie worden met een ambitie die tot ver buiten Gaza reikt: uiteindelijk zou ze de VN moeten vervangen. Voornamelijk autocratisch geleide landen en geestverwanten van de Amerikaanse president hebben die uitnodiging aangenomen om met Trump over vrede te beraadslagen, van Argentinië tot Marokko en van Wit-Rusland tot Kazachstan. Oud-minister en VN-diplomaat Sigrid Kaag krijgt een rol in het ‘uitvoerend bestuur’ van Gaza.

Ontevreden

De extreem-rechtse coalitiepartners van Netanyahu zijn intussen ontevreden over wat zij zien als ‘concessies’ aan Trump. Voornamelijk zijn ze boos over de oprichting van een Palestijnse interim-regering in Gaza. Extreem-rechts in Israël is vast van plan de kuststrook etnisch te zuiveren, bij Israël te voegen en er nederzettingen te stichten. Dat strookt in het geheel niet met Kushners plan. Ook de voorgenomen Israëlische terugtrekking stuit op veel weerstand bij Netanyahu’s coalitiegenoten.

Hamas lijkt intussen kans te zien om ook onder Trumps voorwaarden een rol in Gaza te blijven spelen. Dinsdag meldde persbureau Reuters dat de militante groepering tienduizend van haar politieagenten wil laten opnemen in het nieuwe bestuur van Gaza. Ook dit zal Israël willen tegenhouden. Maar misschien begrijpt Hamas wel beter dan Israël hoe het de Amerikaanse president moet bespelen. Zoals militair analist Amos Harel van *Haaretz* concludeert: „In Gaza komt er voorlopig een einde aan de oorlog, met een regeling die de Verenigde Staten aan Israël opleggen en die ver afstaat van wat de regering had beloofd.”

MIGRATIE

Het Europees migratiepact raakt aan de asielpraktijk: wie is ‘kansarm’?

Nederland gaat asielzoekers al bij aankomst indelen in ‘kansrijk’ en ‘kansarm’. Advocaten en onderzoekers waarschuwen: wie eenmaal verkeerd wordt ingedeeld, komt in een fuik. „In een versneld traject gaat nuance verloren. Je krijgt minder tijd, minder waarborgen.”

Andreas Kouwenhoven
AMSTERDAM

De 44-jarige moeder is doodsbang, zegt ze in 2024, bij aankomst in Ter Apel. Ze is gevlucht voor haar Albanese ex-man, die haar al jaren mishandelt, maar hij is haar achterna gereisd. Nu stuurt hij berichtjes dat hij haar iets komt aandoen. De ex wordt door de politie in Nederland aangehouden en uitgezet. Maar de Albanese vrouw krijgt een paar maanden later te horen dat ze óók moet vertrekken: haar asielaanvraag is afgewezen. Niet omdat de IND haar niet gelooft – de immigratiedienst noemt haar verhaal over het geweld door haar partner „integraal” geloofwaardig: ze moet terug omwille waar ze vandaan komt. Albanë is volgens Nederland een ‘veilig land van herkomst’. Hierdoor is haar asielverzoek beland op een stapel aanvragen die volgens de overheid nauwelijks kans maken. Wie daarop terecht komt, moet zelf aantonen waarom voor hem of haar het land niét veilig is. „En dat is bijna ondoenlijk”, zegt Cliff Raafs, de advocaat van de Albanese. „Als iemand eenmaal als veiligelander is bestempeld, wordt alles daarna door die bril bekeken.” Afgelopen voorjaar floot de rechtbank de IND terug. Dat in Albanë geen oorlog woedt of dictator heerst, betekent nog niet dat het land veilig is voor slachtoffers van huiselijk geweld. Er bestaan bovendien aanwijzingen dat vrouwen in Albanë onvoldoende worden beschermd tegen gewelddadige partners. De vrouw kreeg volgens de rechter dus onterecht het etiket ‘veiligelander’ opgeplakt. De afwijzing van de Albanese werd nog getoetst binnen het huidige systeem. Deze zomer gaat in Europa een nieuwe logica gelden: asielzoekers die weinig kans zouden maken op asiel, komen dan automatisch terecht in een versneld traject. Dat bepaalt het Europese migratiepact dat juni ingaat: een verzameling regels waarmee de EU meer grip wil krijgen op migratie. Op basis van statistieken wordt dan ingeschat hoe waarschijnlijk het is dat iemand asiel krijgt. Wie eenmaal als ‘kansarm’ is aangemerkt, moet in korte tijd aantonen waarom die inschatting niet klopt. Onderzoekers en belangenorganisaties maken zich zorgen over deze verandering. Niet alleen omdat de groep ‘kansarme’ asielzoekers veel groter wordt, maar ook omdat de eerste indeling het vervolg stuurt: het ministerie overweegt deze groep asielzoekers in

Wie eenmaal als ‘kansarm’ is aangemerkt, moet in korte tijd aantonen waarom die inschatting niet klopt

‘vrijheidsbeperkende’ locaties te plaatsen, die ze zelden mogen verlaten. Europese landen worstelen al jaren met asielzoekers die weinig kans maken op asiel, maar wel recht op opvang hebben. Het gaat dan veelal om jonge mannen uit Noord-Afrikaanse landen die ‘asielshoppend’ door Europa trekken: worden ze in het ene land afgewezen, dan reizen ze door naar het volgende. Intussen veroorzaken ze relatief vaak overlast. Om de opvang te ontlasten en overlast te verminderen, proberen lidstaten al jaren deze groep aanvragers eruit te filteren, zegt Emma Zürcher, die voor onderzoeksbureau RAND het Europese beleid onderzocht. Dat werkte tot nu toe door asielzoekers uit ‘veilige landen’ zo snel mogelijk af te wijzen en uit de opvang te zetten. Niet op lijsten Het probleem: lidstaten worden het niet eens over welke landen als veilig gelden, zegt Zürcher. Nederland had tot voor kort de langste ‘veilige lijst’ van Europa, met bijvoorbeeld Jamaica en Brazilië, die elders niet op lijsten stonden. Maar Italië zag bijvoorbeeld Algerije als veilig, terwijl dat land niet op de Nederlandse lijst staat. „Waarom die verschillen bestaan, is moeilijk te achterhalen”, zegt Zürcher. De onderbouwing van de lijsten is weinig transparant. In het migratiepact worden de verschillen opgelost door de definitie van een ‘kansarme’ aanvraag op te rekken. Naast de klassieke lijst met veilige landen, wordt straks gekeken naar eerdere asielbesluiten. Komt de aanvrager uit een land waarvan in Europa gemiddeld minder dan 20 procent asiel krijgt, dan wordt aangenomen dat nieuwe aanvragen weinig kans maken – en belandt deze automatisch in een versnelde procedure van maximaal drie maanden. Deze ‘kansarme’ asielzoekers worden straks mogelijk in speciale opvanglocaties geplaatst. Het ministerie van Asiel en Migratie overweegt een ‘vrijheidsbeperkend’ regime voor asielzoekers in de versnelde procedure, laat een woordvoerder weten. Mogelijk worden een avondklok en dagelijkse meldplicht opgelegd. Over alle deze eventuele maatregelen wordt nog gesproken door COA, IND en politie. Zo bevestigt het COA dat wordt gesproken over het opleggen van ‘aanvullende vrijheidsbeperkende maatregelen’ aan bepaalde groepen asielzoekers. „Voor ons staat voorop dat de maatregelen juridisch houdbaar en uitvoerbaar dienen te zijn en bijdragen aan

goede en veilige opvang”, aldus de woordvoerder. Het Europese pact biedt volgens migratierechtexpert Karen Geertsema van de Radboud Universiteit Nijmegen geen grondslag voor een dergelijk regime. „De mogelijkheden om de vrijheid te beperken van asielzoekers worden wel groter, maar alleen bij een risico dat de betreffende asielzoeker gaat ‘onderduiken’. Dat moet per geval beoordeeld worden.” Vertekend beeld Hoe eerlijk is het om asielzoekers in te delen op basis van inwilligingspercentages? De cijfers komen van Eurostat, het statistiekbureau van de EU, dat de asielbesluiten van alle lidstaten verza-

In opvanglocatie Budel-Cranendonck verblijven asielzoekers met aanvragen die als kansarm worden gezien. Ze blijven 22 uur per dag binnen de hekken. FOTO Kees van de Veen

den tot landen met een geringe kans op asiel gaan gelden. Daar komt bij dat situaties in landen snel kunnen veranderen. „Inwilligingspercentages lopen altijd achter de feiten aan”, zegt Anna Chatelion Counet, juridisch expert bij Vluchtelingenwerk. „Als morgen ergens een conflict uitbreekt, kan het maanden duren voordat dat zichtbaar wordt in Europese cijfers. In de tussentijd is het risico dat mensen nog steeds behandeld worden alsof hun land veilig is.” Volgens Chatelion Counet zegt een laag EU-percentages weinig over de kansrijkheid van een individueel verzoek. „Een politiek activist uit Egypte kan wel degelijk bescherming nodig hebben, ook al ligt het erkenningspercentage voor Egypte onder de 20 procent. Er is een uitzonderingsregel op bedacht, maar tot nu toe is onduidelijk hoe groepen hier aanspraak op kunnen maken.” ‘Autoriteiten misleiden’ Het gevaar is dat vluchtelingen die daadwerkelijk bescherming behoeven, worden teruggestuurd, omdat hun ‘kansarme’ aanvragen minder zorgvuldig worden bekeken, zegt Geertsema. De IND zegt dat ook aanvragen in de versnelde procedure “zorgvuldig” en “inhoudelijk” zullen worden beoordeeld, met evenveel „waarborgen”. Maar Geertsema wijst erop dat besluiten voor deze groep onder grote tijdsdruk – binnen drie maanden – moeten worden genomen. „Je kunt zeggen: een zorgvuldige beoordeling kan in drie maanden. Maar het uitgangspunt dat het een kansarme aanvraag betreft, bevat al een zeker wantrouwen. Hierdoor dreigt de asielpprocedure te veranderen in een statistische exercitie.” Behalve de erkenningspercentages definieert het migratiepact de categorieën voor een versnelde afhandeling nog breder: ook asielzoekers die de au-

toriteiten ‘misleiden’ of ‘tegenstrijdige verklaringen’ afleggen, komen op de kansarme stapel terecht. „Terwijl die begrippen uiterst vaag zijn”, zegt Geertsema. „Veel asielzoekers moeten hun paspoort inleveren bij de mensensmokkelaar en komen daarom Europa binnen op een vals paspoort. We zien nu al dat lidstaten dit aanmerken als een vorm van misleiding, als reden om asielzoekers te kunnen weigeren.” De helft versnelt Ongeveer de helft van alle asielzoekers zal op basis van de nieuwe criteria in een versnelde procedure terecht komen, berekende het Asielagentschap van de EU vorig jaar. Dat beeld staat haaks op inschattingen van het kabinet, dat in Kamerbrieven sprak over ongeveer een vijfde van de aanvragen. Onduidelijk is hoe het ministerie op dat lagere percentage uitkomt. Volgende week buigt de Tweede Kamer zich inhoudelijk over de Nederlandse wet die het pact moet uitvoeren. Er is nauwelijks ruimte voor aanpassingen, omdat de werkwijze uit het pact verplicht is voor alle lidstaten. Het kabinet noemde de versnelde behandeling voor kansarme aanvragen vorig jaar een bijdrage „aan een efficiëntere procedure”. Juist in die beoogde efficiëntie schuilt het gevaar, zegt advocaat Bernadette Ficq, gespecialiseerd in vreemdelingenrecht. Ficq stond een Senegalese vrouw bij die versneld werd afgewezen als ‘veiligelander’. Onterecht, oordeelde de Europese rechter later – maar toen was de cliënt al uitgezet. Zulke situaties zullen met de invoering van het nieuwe pact vaker voorkomen, voorspelt Ficq. „In een versneld traject gaat de nuance verloren. Je krijgt minder tijd, minder waarborgen en het uitgangspunt is dat je aanvraag eigenlijk geen kans maakt. Zie dan nog maar eens het tegendeel te bewijzen.”

EUROPESE REGELS CONTANT GELD

Nederland: uitzonderingen bij acceptatieplicht cash

Eva Smal
AMSTERDAM

Nederland wil nog steeds toestaan dat onder meer kleine winkeliers, nachtwinkels en onbemande betaalautomaten contant geld kunnen weigeren. De timing van de uitzonderingen op een verplichting cash te accepteren, wordt bij voorkeur zoveel mogelijk gekoppeld aan de invoering van een brede Europese cash-acceptatieverplichting. Dat schrijft demissionair minister Eelco Heinen (Financiën, VVD) in een brief aan de Tweede Kamer. Die toezegging is voor D66, VVD en JA21 reden om hun twee weken

geleden ingediende amendement over cash terug te trekken. Om ondernemers te verplichten cash aan te nemen wordt al een paar jaar in zowel Den Haag als Brussel gewerkt. In Nederland ligt op verzoek van de Kamer een verplichting mét allemaal uitzonderingen voor in de Wet Chartaal Betalingsverkeer. Vanwege veiligheid zouden biljetten en munten onder meer mogen worden geweigerd in winkels ‘s nachts (tussen 22.00 en 06.00 uur), bij het kopen van tickets in bus, tram en metro en door maaltijdbezorgers. Over de EU-verordening wordt nog gesproken. Of de Nederlandse uitzonderingen kunnen, is nog niet duidelijk.

BijzondereZaken.nl

Zoek & vind alle zaken die bijzonder zijn!

Opleidingen & cursussen

MEDITEREN LEREN?
Minder stress, meer energie.
Zen.nl 40 locaties in NL
Cursussen starten snel
Doe nu gratis proefles
WWW.ZEN.NL

Zaken & Transacties

CURSUS DAYTRADEN 675- ex btw 2e persoon half geld

Op de cursus halen we live 500 tot 1000 euro uit de markt

In 2025 behaalde onze handelsstrategie een resultaat van +35% (resultaten uit het verleden bieden geen garantie voor de toekomst)

Originele reacties cursisten

- Consistent loont**
Ik werk nu ongeveer tien maanden met het systeem van Rob Wessels en zijn team. Ik kan eerlijk zeggen dat het mij meer heeft gebracht dan alleen rendement. Op dit moment zit ik rond de 20% rendement in tien maanden. Niet spectaculair opgeblazen, maar consistent en beheerst.
- Trouw gebleven aan het plan**
Na 4 weken overnigh is het me wederom gelukt om met winst af te sluiten. Dit is gelukt door trouw te blijven aan het plan, kalm te blijven en consequent te handelen.

Na de cursus kunt u nog 8 weken 's morgens risicolos meehandelen met een oefenaccount (via Zoom).
* Gratis handelsrobot om het handelen makkelijker te maken.

Cursusdata Hotel vd Valk Breukelen:
vrijdag 6 feb, vrijdag 6 mrt en woensdag 1 april
Let op! U kunt snel winst boeken maar net zo snel verlies lijden

WWW.ROBWESSELS.NL 010 519 21 15

Vind alle aanbieders op één rij!
BijzondereZaken.nl

Plaats ook uw advertentie in onze rubriek Bijzondere Zaken. Dit is heel gemakkelijk, geef online op en betaal direct via IDEAL!

Advertentie

Verf laat los op de Van Brienenoordbrug. Gemeenten hebben voor „noodzakelijke investeringen” in onder meer infrastructuur geen of te weinig middelen in de begroting opgenomen. FOTO JEFFREY GROENEWEG / ANP

GEMEENTEFINANCIËN

Het lijkt financieel goed te gaan met de gemeenten, maar ‘schijn bedriegt’

„Gemeenten blijven financieel kwetsbaar”, zegt het accountantskantoor dat ze elk jaar doorlicht.

Titia Ketelaar
DEN HAAG

Het ‘ravinjaar’, waarin gemeenten vreesden grote geldtekorten te hebben, lijkt afgewend. De 342 Nederlandse gemeenten hebben voldoende financiële buffers: in totaal 43 miljard euro aan reserves en een gezamenlijk overschot van 2 miljard euro over 2024.

Maar achter die cijfers schuilen „structurele uitdagingen”. „Schijn bedriegt” dus, zo waarschuwt accountantskantoor BDO in zijn jaarlijkse doorlichting van de gemeentefinanciën.

De accountant bekeek de jaarrekeningen van 2024 en de meerjarenbegrotingen van 2025 tot 2029 van alle gemeenten. BDO signaleert dat 70 procent komende vier jaar tekorten verwacht (oplopend tot 3,4 miljard euro) en vijftig zo’n lage financiële gezondheid hebben dat ze in de categorie „meest risicovol” vallen.

BDO ziet onder meer dat het overschot van 2 miljard euro ontstond door

dat gemeenten laat in het jaar geld van het Rijk kregen en dat daarom in 2024 niet meer konden uitgeven. Tevens kregen ze incidenteel geld, dat niet voor structurele lasten mag worden ingezet. Er was bovendien onvoldoende mankracht beschikbaar om plannen uit te voeren. En gemeenten hebben, met de verkiezingen van maart aanstaande, grote structurele beslissingen uitgesteld.

De reserves kunnen „niet zomaar worden gebruikt om tekorten op te vangen, daar zijn spelregels aan verbonden”, zegt Marc Steehouwer, partner bij BDO Accountants & Adviseurs. Hij vergelijkt het met een spaarrekening. „Om daar de dagelijkse boodschappen van te betalen, zou geen gezonde situatie zijn.”

Een deel van de reserves is bedoeld om maatschappelijk vastgoed – dus scholen, zwembaden en buurthuizen – en bruggen, wegen en andere gemeentelijk infrastructuur af te kunnen schrijven. BDO ziet dat voor „noodzakelijke investeringen in veel gemeentebegrotingen geen of te weinig midde-

len werden opgenomen”.

In sommigen gemeenten staat het vastgoed of de infrastructuur ook niet op de balans, omdat ze ooit met eenmalig geld werden gebouwd. „Maar ze vragen wel groot onderhoud, vervanging en verduurzaming.”

Jeugdzorg blijft ‘een risico’

De financiële positie van gemeenten blijft daarmee wankel. Het ravinjaar werd voorkomen doordat in de Voorjaarsnota afgelopen mei het kabinet geld vrijmaakte voor jeugdzorg. Het financieel gat is daardoor verkleind, signaleert BDO. „Maar we zien nog steeds een risico. In 2028 moeten gemeenten 500 miljoen euro besparen op jeugdzorg”, zegt Steehouwer. „Terwijl de kosten voor gemeenten moeilijk beheersbaar blijken.”

Vorig jaar lagen de landelijke overheid en gemeenten over de vergoeding voor onder meer jeugdzorg op ramkoers, en dreigde die laatste naar de rechter te stappen. Volgens gemeenten is het probleem nu een paar jaar vooruitgeschoven, maar niet opgelost. Ze

menen dat ze nog steeds meer taken in opdracht van het Rijk moeten uitvoeren zonder ‘adequate’ financiële compensatie. Dat is wettelijk wel verplicht.

Maandagavond, op een bijeenkomst in Den Haag in het provinciehuis, zei vicepresident van de Raad van State Thom de Graaf, dat adequaat „onverkort en ruimhartig” betekent. Ook die hoogste adviseur van de regering waarschuwt al enkele jaren dat als lokale overheden iets in opdracht van het Rijk uitvoeren, daar „randvoorwaarden” voor gelden.

Bijbehorend geld

De Tweede en Eerste Kamer vroegen daarom vorig jaar een overzicht van de taken en het bijbehorende geld aan de ministers van Binnenlandse Zaken en Financiën, die gezamenlijk gaan over het Gemeentefonds. De Raad voor het Openbaar Bestuur, een onafhankelijk adviesorgaan van regering en parlement, adviseerde beide ministers ook zo’n overzicht te maken.

Dat advies legde het demissionaire kabinet begin januari naast zich neer. Minister Frank Rijkaart (Binnenlandse Zaken, BBB) erkent dat sprake is van een „disbalans” en dat „op sommige taken medeoverheden vandaag de dag zo weinig beleidsruimte hebben, dat zij het karakter krijgen van een uitvoeringsloket van het Rijk”.

Een overzicht van de taken en het bijbehorende geld gaat het kabinet echter niet maken: dat zou te veel administratie vergen. Bovendien vindt de demissionair minister dat gemeenten alleen „lokaal verantwoord” aan de gemeenteraad hoeven af te leggen over de besteding van geld, niet aan het Rijk. Een commissiedebat hierover in de Tweede Kamer, dat woensdag zou plaatsvinden met demissionair minister Rijkaart, is uitgesteld.

BDO maakte ook opnieuw een ranglijst van alle gemeenten. Financieel het minst gezond zijn Groningen, Kampen, Eijsden-Margraten en Urk. Het gezondst zijn Dordrecht, Hoeksche Waard, Epe en Staphorst. Het is de achtste keer dat het accountantskantoor alle gemeenten onderzocht.

INFRASTRUCTUUR

En dan blijkt ineens ook nog de brug te moeten worden gerepareerd ...

Veel gemeenten worstelen met het sluitend maken van hun meerjarenbegroting. Uitstel van onderhoud aan bruggen en wegen is een makkelijke bezuinigingspost. Maar „alles dat na de oorlog is gebouwd, begint te piepen en te kraken.”

Titia Ketelaar
DEN HAAG

Het beweegbare deel van de Van Brienenoordbrug bij Rotterdam moet gerenoveerd. De twee stalen IJsselbruggen bij Arnhem zijn opgeknapt, maar het betonnen gedeelte moet nog hersteld. De Zeelandbrug moet onderhouden worden omdat er scheuren in het staal zitten.

Landelijk springt dergelijk onderhoud, met bijbehorende omleidingen, snel in het oog – net als de enorme kosten die ermee zijn gemoeid. Maar lokaal geldt dat óók.

In Leeuwarden bijvoorbeeld is de 1^e Kanaalsbrug nog dicht tot maart, de Wheermolenbrug in Purmerend was enkele weken dicht voor technisch onderhoud en in Haarlem worden de assen van de Langebrug dit voorjaar vervangen. Amsterdam heeft een paar maanden geleden het onderhoud van 111 beweegbare bruggen aanbesteed, de gemeente Zuidwest-Fryslân moet dit jaar 5,2 miljoen euro uittrekken voor onderhoud en vervanging in de openbare ruimte.

Door veranderend gebruik zijn veel bruggen en andere zogenaemde ‘civiele kunstwerken’ als viaducten, sluizen, kades en damwanden aan het einde van hun levensduur. Ze vergen meer onderhoud dan een jaarlijkse schoonmaakbeurt of kleine reparaties, maar moeten grootschalig worden onderhouden of zelfs vervangen.

Bij zijn jaarlijkse doorrekening van de gemeentefinanciën signaleerde accountantsbureau BDO dinsdag dat dit een „onzichtbare investeringsopgave” is omdat ze, net als scholen, zwembaden, en ander gemeentelijk vastgoed „groot onderhoud, vervanging en verduurzaming” vragen. „De vervangingsinvestering is vaak niet in de begroting verwerkt”, zegt Esther Kuik van BDO. De accountant ziet dat gemeenten om begrotingen sluitend te krijgen, onder andere „het onderhoudsbudget van wegen zijn gaan verlagen”.

Omdat zo’n 70 procent van de gemeentelijke inkomsten komt van het Rijk en veel uitgaven – zoals bijstandsuitkeringen – wettelijk vastliggen, is de financiële bewegingsvrijheid van gemeenten beperkt. Eén van de bezuinigingsmogelijkheden, zo bleek de afgelopen jaren uit onderzoek van NRC, is uitstel van onderhoud aan die ‘civiele kunstwerken’. De Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) waarschuwde het kabinet deze maand: „Het uitblijven van investeringen in gemeentelijke infrastructuur zal op termijn zorgen voor uitval van wegen en drukken op de bereikbaarheid van voorzieningen.”

Einde levensduur
„Als het debat gaat over onderhoud van bruggen en viaducten dan gaat het meestal over de rol van ProRail en Rijkswaterstaat”, zegt ingenieur Fred Westenberg. „Na de Tweede Wereldoorlog is er veel infrastructuur aangelegd dat door veranderend gebruik aan het einde van de levensduur is. Ook lokaal begint dat te piepen en te kraken.” Hij is voorzitter van erfgoedorganisatie de Bruggenstichting, en betrokken bij Platform Bruggen, waar onder meer overheden kennis delen. „Gemeenten gingen er net als de landelijke overheid van uit dat ze bruggen alleen in stand hoefden te houden. Er is geen rekening mee gehouden dat ze die moesten vervangen.” Het verkeer is toegenomen, auto’s en vrachtauto’s zijn zwaarder, en „veel tussen 1945 en 1970 is gebouwd onder suboptimale omstandigheden”, vertelt Westenberg.

Soms is het gebruik van de ‘civiele kunstwerken’ veranderd, weet Peter Rasker van innovatie- en onderzoeksorganisatie TNO. Hij vertelt over de Loobrug in Utrecht, die tijdelijk dicht is om die te versterken. De brug was bedoeld om „landelijk gebied te verbinden maar ontsluit nu een hele wijk. Dat gaat vaker gebeuren naarmate er meer woonwijken bijkomen.”

Twee jaar geleden maakte TNO een inventarisatie waaruit bleek dat de jaarlijkse kosten van 1,1 miljard euro voor vernieuwing van infrastructuur die in eigendom is van overheden, in twintig jaar zullen oplopen naar 3,4 miljard euro per jaar.

Het Rijk trekt tot 2030 een miljard euro extra uit voor onderhoud, maar alléén voor rijksinfrastructuur. Terwijl, berekende TNO, 55 procent van de kosten voor rekening zullen komen van gemeenten. Zij bezitten bijna 80 procent van alle civiele kunstwerken: de bruggen, viaducten, damwanden en kades.

BDO signaleert dat veel daarvan, net als maatschappelijk vastgoed, in het verleden is gebouwd met „eenmalige middelen”, bijvoorbeeld als een gemeente grond verkocht en geld overhad. Esther Kuik van BDO vergelijkt het met de aankoop van een auto: „De volgende is altijd duurder.”

Negen kilometer kade

In de gemeente Den Haag gaat het om 289 bruggen, 4 viaducten, 3 tunnels, de Scheveningse haven en 62 kilometer aan kadeconstructies, waarvan een derde nog op hout is gefundeerd. Negen kilometer kade, elf bruggen en twee viaducten kregen het label

„technische urgentie” mee, en hebben snel groot onderhoud nodig. „Bij onvoldoende financiële dekking moeten projecten worden doorgeschoven. Dat is niet zonder gevolgen”, waarschuwde het Haagse college de gemeenteraad. „Het vraagt om ingewikkelde keuzes”, zegt wethouder Robert Barker (Buitenruimte, Partij voor de Dieren). „Door het Rijk worden we gekort en tegelijk nemen de kosten op allerlei terreinen toe. Dit zijn investeringen waar je veel geld voor nodig hebt.”

De schatting is bijna 340 miljoen euro extra voor de komende vier jaar, terwijl op korte termijn 50 miljoen beschikbaar is. Daarnaast gaat het dagelijkse onderhoud door. Op een begroting van 3,6 miljard voor 2026 gaat er 389 miljoen naar de buitenruimte. Daarvan moet ook het groen worden onderhouden en wil het college de stad vergroenen.

Levensduur

„Objecten zijn ontworpen om tachtig tot honderd jaar mee te gaan”, zegt Peter Rasker van TNO. „Maar het is wel van belang dat je goed onderhoud pleegt.” Het vraagt ook, zegt hij, dat een gemeente weet wat het bezit. Bij de inventarisatie in 2023 kwam TNO erachter dat dat niet altijd zo was: gemeenten dachten dat een brug van het Rijk of de provincie was en vice versa. TNO merkte bovendien dat „er niet het gevoel was dat dit heel groot gaat worden. Wij hebben het over tientallen jaren van heel grote uitgaven.”

Sinds de inventarisatie is dat gevoel wel veranderd, ziet Rasker, waarbij het sluiten van de Nelson Mandelabrug in Zoetermeer ook hielp. Die voetgangersbrug over de A12 en het spoor moest in december 2022 plots worden gesloten vanwege instortingsgevaar.

Als oplossing voor het geldtekort adviseert Rasker „clustering”, waardoor grote reparaties of vervanging gestandaardiseerd kunnen worden. „Ik begrijp dat gemeenten autonome beheerders zijn met een eigen begroting en gemeenteraad die beslist.” Maar ze bezitten dezelfde type bruggen en viaducten, zegt hij: „Als je aan de voorkant clustert, geef je de markt ook een continue bouwstroom in plaats van dat je elk bruggetje en elke steiger als apart project gaat aanbesteden.”

Dat kan ook helpen bij de mankracht die nodig is om al het onderhoud te identificeren. Rasker zegt: „Grote gemeenten hebben eigen ingenieurs met veel kennis, voor kleinere gemeenten geldt dat vaak niet. Structureel nadenken over wat er nog meer nodig is, vraagt meer capaciteit en kennis.”

Fred Westenberg van de Bruggenstichting pleit voor een soort landelijk ‘deltaplan’. Volgens hem zullen de kosten, ook door personeelstekort in de bouw en hogere materieelkosten, alleen maar stijgen. „De focus van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat is nieuwbouw, Binnenlandse Zaken geeft niet thuis, het geld in het Gemeentefonds en het Provinciefonds is grotendeels geoormerkt. Dus wie gaat het onderhoud betalen?”

Hij zegt: „Politiek heeft dit weinig prioriteit. Een lintje knippen bij een nieuwe school is natuurlijk in verkiezingstijd ook aantrekkelijker dan zeggen dat de brug er weer prima bijligt.”

Gemeenten bezitten bijna 80 procent van alle civiele kunstwerken: bruggen, viaducten, damwanden en kades

BROKKING
VLOERKLEDEN

GOED GEKLEED

door Brokking Vloerkleden

Bent u op zoek naar een vloerkleed dat vakmanschap en exclusiviteit uitstraalt? Sinds 1971 importeren wij rechtstreeks uit gerenommeerde knooplanden, wat resulteert in een unieke collectie van meer dan 3.000 handgemaakte tapijten. Bezoek onze speciaalzaak in IJsselstein voor persoonlijk advies en ontdek hoe een authentiek vloerkleed uw interieur kan verrijken.

SINDS 1971
DE PLEK WAAR
VAKMANSCHAP
EN STIJL TOT
UITING KOMEN.

Regenval Siciliaans dorpje bungelt aan rand van afgrond, na aardverschuiving

In het Siciliaanse stadje Niscemi bungelen sinds dinsdag een aantal huizen op de rand van een afgrond. Na dagenlange regenval kwam dinsdag een heuvel aan de zuidkant van de stad in beweging waardoor een kloof van zo'n vier kilometer lang en 25 meter diep is ontstaan. In Niscemi wonen zo'n dertigduizend inwoners. Circa duizend mensen uit drie wijken moeten – deels uit voorzorg – bij vrienden, familie of in lokale sportzalen verblijven. Er zijn geen gewonden gemeld. Een aantal huizen is al niet meer te redden. Na inspectie concludeerde Fabio Ciciliano, directeur van de Italiaanse civiele veiligheidsdienst, dat de heuvel nog steeds „in beweging” is. „De situatie blijft kritiek”, zei hij tegen persbureau ANSA. (NRC)

FOTO REUTERS

nrcwebwinkel

De favorieten van NRC Maximale korting, maximaal genieten

25%
korting

2024 | Italië, Piemonte
Goud in het glas

Ontdek de rijke en gelaagde Miliasso 8 Vites uit Piemonte met een knipoog naar Châteauneuf-du-Pape. Gemaakt van maar liefst acht druivenrassen en bekroond met goud door Gilbert & Gaillard. Vol sappige kersen, Italiaanse kruiden, mokka en een vleug vanille.

Druiven: dolcetto, barbera, bonarda, merlot, cabernet, freisa, albarossa, syrah

Adviesprijs per fles

11,90
8,93

25%
korting

2024 | Frankrijk, Loire
Stuivend fris à la Pouilly-Fumé

Verleidelijk frisse La Perle Sauvignon Blanc met een krijtachtige mineraliteit à la Pouilly-Fumé. Frisdroog en zuiver van smaak met groene appel, grapefruit en citroen. Ongekend lekker. Beoordeeld met een 8,5 door De Grote Hamersma.

Druif: 100% sauvignon blanc

Adviesprijs per fles

11,90
8,93

Onze wijnen worden gratis thuisbezorgd vanaf €50

*minimale afname: 6 flessen, geldig tot en met 17 februari 2026, zolang de voorraad strekt en onder voorbehoud van eventuele druk- of zetfouten. Bekijk ons volledige wijnaanbod op nrcwebwinkel.nl/wijn

NIX18

Reactie
Ministerie
van Landbouw

Het ministerie van Landbouw maakt in een reactie niet duidelijk waarom staatssecretaris Jean Rummenie per se Ronald Meester het onderzoek wilde laten doen. **Ronald Meester** is hoogleraar Waarschijnlijkheidsrekening en de staatssecretaris wilde de problematiek door die bril laten bekijken, met oog voor alle drukfactoren", zegt zijn woordvoerder. "De staatssecretaris vond het belangrijk om oog te hebben voor nieuwe inzichten."

De woordvoerder bevestigt dat een 'verschil van inzicht' bestaat tussen de staatssecretaris en diens ambtenaren. Rummenie wist niet dat Meester **taalmodel-**len zou gebruiken in het onderzoek. „Het is aan de onderzoeker zelf om een inschatting te maken welke middelen hij of zij nodig heeft.”

Rummenie stelt ook niet op de hoogte te zijn geweest van **de rol van Geesje Rotgers**, onderzoeksjournalist bij Agrifacts. „Op het moment dat de staatssecretaris erachter kwam, heeft hij de heer Meester gebeld en aangegeven dat het niet verstandig zou zijn omdat het rapport onafhankelijk moet zijn.”

WEDERHOOR STIKSTOFRAPPORT

Ministerie: ‘verschil van inzicht’

In de editie van dinsdag 27 januari is bij het artikel 'Staatssecretaris Rummenie duwde rammelend stikstofrapport er persoonlijk door', op pagina 6 - 8, door een fout in het productieproces het wederhoor van het ministerie van Landbouw en van hoogleraar Ronald Meester weggefallen.

Dit wederhoor publiceren we hier alsnog.

Kamerdebat over stikstof, vorig jaar. BART MAAT

Reactie

Ronald
Meester

Hoogleraar Ronald Meester wilde wel in gesprek met *NRC*, maar niet over de toestandkoming van zijn rapport. *NRC* mocht in dat gesprek alleen vragen over de inhoud van het rapport stellen. Schriftelijk wil de Meester wel alle vragen beantwoorden. Meester is het niet eens met de conclusie van het kabinet dat zijn onderzoek „niet altijd berust op voldoende wetenschappelijke onderbouwing”. „**Ik heb alles wat ik beweert uitgebreid onderbouwd in mijn rapport**”, schrijft hij. Hij interviewde onderzoeksjournalist Geesje Rotgers als deskundige omdat Meester „het dossier van alle kanten” wilde bekijken. Verder stelt de hoogleraar dat het taalmodel waarmee hij de teksten van de Ecologische Autoriteit analyseerde een „bibliografisch hulpmiddel” was. „**Alles is daarna geverifieerd**.” Meester stelt dat zijn rapport ook door meer dan één expert beoordeeld had mogen worden, ook met andere experts. Hij stelt dat hij „uitgebreid” heeft geraageerd op de review van Petersen.

Vakbondsfederatie FNV en journalistenvakbond NVJ overhandigden maandag een **symbolisch noodpakket aan Tweede Kamerleden**. FOTO ROBIN VAN LONKHUIJSEN / ANP

PUBLIEKE OMROEP

Protest van makers en vakbonden: 'visieloze bezuiniging' op omroep

De demonstranten waarschuwen dat de bezuiniging ook invloed heeft op de democratie en een weerbare samenleving.

Toon Beemsterboer

AMSTERDAM

Tientallen programmamakers demonstreerden maandag samen met de vakbonden FNV en de Nederlandse Vereniging van Journalisten in het Tweede Kamergebouw in Den Haag tegen de bezuinigingen op de publieke omroep. Ze deelden symbolische noodpakketten uit aan Kamerleden van verschillende politieke partijen, zoals D66, CDA, GroenLinks-PvdA, VVD en FVD, met als boodschap: de publieke omroep maakt deel uit van de kritieke infrastructuur. De bezuinigingen gaan in hun ogen niet alleen over banenverlies, maar ook over een sterke democratie en een weerbare samenleving.

gramma's worden geraakt. We ho-

pen daarom dat het volgende kabinet deze visievolle bezuinigingen niet klakkeloos overneemt.”

De actie viel samen met een debat in de Tweede Kamer over de mediabegroting van dit jaar, de 156 miljoen euro aan bezuinigingen vanaf 2027 van het inmiddels de-missionaire kabinet, en de hervorming van het publieke bestel die in 2029 zijn beslag moet krijgen. Zoals veel omroepmedewerkers vindt Merckx die volgorde verkeerd om.

„Als je vindt dat het publieke bestel niet goed functioneert, kan je niet nu al bezuinigen en dan later kijken hoe het efficiënter kan. Als je eerst hervormt, weet je wat samenwerking van de omroepen in omroep-huizen en het snijden in het management oplevert.”

Programma's verdwijnen

Nu wordt er vooral gesneden in de programmering. Welke programma's verdwijnen als gevolg van de bezuinigingen werd de afgelopen maanden bekend. Het gaat om titels als *Kassa*, *Zomergasten*, *Draadstaal*, *NOS Studio Voetbal*, *Andere tijden*, *3 op reis*, *Close Up*, *Van Roosmalen & Groenteman*, en *Metropolis*. Dit levert volgens de NPO zo'n 90 miljoen euro op, dus daarmee is de publieke omroep er

nog niet. De programmamakers hopen dat het nieuwe kabinet de bezuinigingen met 50 miljoen euro vermindert. Dit bedrag kwam bovenop de oorspronkelijke 106 miljoen na een amendement van CDA-leider Henri Bontebal in 2024.

Partijen in Kamer vroegen
maandag om snelheid bij
maken van wetsvoorstel
voor de publieke omroep

Toen Bontebal zijn amendement indiende (met als doel de miljardenbezuiniging op het onderwijs enigszins te verzachten), was de verwachting dat die 50 miljoen euro aan extra besparingen deels kon worden opgevangen door meer reclame-inkomsten. De Tweede Kamer vroeg daarom een marktonderzoek. Daaruit bleek dat vernieuwing van Ster-reclame bij de NPO jaarlijks 14 tot 24 miljoen euro kan opleveren. Maar minister van Gouke Moes (OCW, BBB) wilde niet meer toestaan dan 11 miljoen om dat private media anders te veel zouden moeten inleveren.

In het Kamerdebat noemde Harmen Krul (CDA) die 50 miljoen aan extra bezuinigingen „een graat in

de keel". D66 is nooit voorstander van de bezuinigingen geweest. „In een tijd van nepnieuws, kun je niet over journalistiek zeggen 'het is cruciaal' en tegelijkertijd de bodem onder hun voeten vandaan trekken", zei D66-Kamerlid Ouafa Oualhadj. Alleen de VVD heeft er geen problemen mee. Maar de formerende partijen vinden niet zeggen hoeveel van de bezuinigingen overleefd blijft. „Hoe zich dat ontwikkelt zullen we vrijgad zien", zei Krul. Dan zouden de formerende partijen hun plannen bekendmaken.

Vier omroephuizen

Tijdens het Kamerdebat maakten de formerende partijen in elk geval al duidelijk dat de huidige elf ledenomroepen moeten samengaan in vier omroephuizen, naast een omroephuis van de toekomstomroepen NOS en NTR. Oualhadj zei dat ze hiervoor een plan zullen indienen. Het huidige kabinet heeft het aantal omroephuizen en wie met wie samengaat aan de omroepen zelf gelaten, maar die komen er niet uit. GroenLinks-PvdA is ook voor het 'vier plus een model'. Daarmee lijkt het plan een Kamermeerderheid te hebben, al is nog niet duidelijk of GL-PvdA en de formerende partijen het eens zijn over de details.

Het CDA en de VVD lieten hun

ongenoeien blijken over het gebrek aan daadkracht van minister Moes. „Wat als een hervorming begon, is inmiddels een bestuurlijke soap”, zei CDA'er Krul. „Het uitblijven van perspectief voor de publieke omroep zelf en het totale gebrek aan besluitvorming maakt dat we nog steeds debatteren in onduidelijkheid”, aldus VDD-Kamerlid Claire Martens-America. Volgens haar wilde de meerderheid in Hilversum het bestel moderniseren. „We zijn alleen geïjzeld door de machtige minderheid”. Daarmee doelt ze op omroepen als de EO, de VPRO en Omroep Max, die dwarsliggen.

Diverse partijen drongen er bij de minister op aan haast te maken met het wetsvoorstel voor de hervormingen van de publieke omroep, anders gaan die niet in 2029 maar pas in 2034 in. Maar de ongeduldige Kamer stuitte wederom op een schoorvoetende minister, die veel besluiten doorschoof naar zijn opvolger. „We hebben gewoon de tijd nodig om het wetsvoorstel goed uit te werken. Wat mij betreft wordt het voor de zomervakantie openbaar gemaakt en dan komt er ook een Kamerbrief waarin alles uitgewerkt is”, zei hij. Wel beloofde hij dat de regionale omroepen binnenkort al via NPO Start te zien zullen zijn.

Adviesprijs
van 399,-
299,-

SJÖSTRAND Espressomachine

- › Verstelbaar lekrooster voor een grote en kleine kop
- › Compatibel met Nespresso® capsules van diverse merken
- › 19 bar hogedrukpomp: ideale druk voor de perfecte 'crème'

De Sjöstrand Original is een stijlvolle Nespresso®-compatibele espressomachine met een eerste klas roestvrijstalen behuizing, een minimalistisch Scandinavisch design en een afwerking van gepolijst chroom. De machine gebruikt een consistente temperatuur en nauwkeurig watergebruik voor een perfecte extractie van smaken en aroma's. Het is de ideale combinatie van stijl en functionaliteit. De espressomachine is ontworpen met het oog op een lange levensduur en duurzaamheid en kan volledig worden gerepareerd.

In de kleuren:

Bestel nu nrcwebwinkel.nl/espressomachine

MISDAAD

Politie toont
foto's van buit
nepagenten

De Rotterdamse politie vond in een woning 121 waardevolle spullen, die in het hele land waren gestolen door nepagenten.

Ingmar Vriesema
AMSTERDAM

Horloges, ringen, broches, armbanden: mensen droegen ze jarenlang. Of ze borgen ze op in nachtkastlades, etuis en doosjes, veilig naast de goudkleurige lepel­ties, manchetknopen en munten met een vervaalde beeltenis van Wilhelmina.

Op een dag belde de ‘politie’. Inbrekers stonden op het punt toe te slaan, een agent kwam nú langs om geld en sieraden veilig te stellen.

Daar klonk de deurbel al. Alstublieft meneer de agent. En hartelijk bedankt.

Psycholoog

Liefst 121 kostbaarheden trof de Rotterdamse politie eind oktober aan in één huis in de stad, buit­ge­maakt door heel het land via oplichterij met nepagenten. Het politi­ekorps nummerde de spullen, zette ze op de foto en publiceerde ze vorige week op politie.nl in de hoop dat slachtoffers – „waar ook in Nederland” – zich zouden melden.

De foto's geven misschien een extra zetje, want „veel slachtoffers hebben last van schaamte”, zegt

Patricia Wessels, woordvoerder van de politie Rotterdam. Tot dusver hebben „tien à twaalf” slachtoffers gereageerd, onder wie een man die sinds de oplichterij bij een psycholoog loopt en een vrouw die „er eigenlijk niets meer van wilde weten”.

De bewoner van het huis in Rotterdam werd aangehouden. Het politieonderzoek liep al maanden en leidde tot dusver tot twaalf arrestaties, van verdachten tussen de 16 en 43 jaar oud. Het lijkt erop dat niet alleen het ‘laaghangend fruit’ is aangehouden, de vaak jonge, beïnvloedbare ophalers van de sieraden die hoopten snel een paar honderd euro te scoren, maar ook plegers hoger in de hiërarchie.

Teruggave

Verdenkingen lopen uiteen van oplichting tot criminele uitbuiting van minderjarigen en van witwassen tot deelname aan een criminele organisatie: verdachten waren deel van een „team dat nauw samenwerkte”, zegt Wessels.

De politie vermoedt dat in dat Rotterdamse huis nog „veel meer sieraden” hebben gelegen die ten tijde van de inval al waren „verpatst”. De gefotografeerde buit betreft het financieel minder waardevolle. Mogelijk is de emotionele waarde des te hoger.

Teruggave aan slachtoffers, bijna zonder uitzondering ouderen, doet de politie zo zorgvuldig mogelijk. Het liefst hebben ze dat melders de politie een foto laten zien van hun vermiste goed. Of de politie vraagt welke inscriptie in een ring staat.

nrc webwinkel

STADLERFORM

Efficiënte
luchtbevochtiger met
laag stroomverbruik

- › Karl voor ruimtes tot 100 m² of Karl Big met extra capaciteit voor grote ruimtes tot 150 m²
- › Eenvoudig bij te vullen
- › Laag energieverbruik - 1.4 – 30 Watt
- › Winnaar van de Red Dot Design Award 2023
- › Zeer stil met dimbaar licht
- › Ingebouwde hygrostaat

Geen droge ogen en geïrriteerde luchtwegen meer wanneer de verwarming aanstaat of bij langdurig warm en droog weer. De Stadler Form Karl luchtbevochtiger zorgt voor een aangename luchtvochtigheid binnenshuis en heeft, ondanks zijn lage energieverbruik en klein formaat, een enorme capaciteit. Binnen een mum van tijd bevochtigt Karl ruimtes tot wel 100m² of Karl Big tot zelfs 150m².

Ook voor uw houten vloeren en meubelen kan een lage luchtvochtigheid problemen opleveren, zoals kieren en barsten. Karl beschikt over intelligente functies, zoals een ingebouwde hygrostaat waarmee hij ruimtes via een automatische modus op vrijwel iedere gewenste luchtvochtigheid brengt. Daarnaast is Karl eenvoudig te bedienen, ook via een app. Het ontwerp is bekroond met een Red Dot Design Award in 2023.

Bestel nu > nrcwebwinkel.nl/karl

DEEPFAKE

Gynaecoloog zag zichzelf ineens voedingssupplementen aanprijzen

Het duurde een paar weken voor TikTok de nep-video met gynaecoloog Annemiek Nap van RadboudUMC offline haalde.

Door **Jorit Verkerk**

AMSTERDAM

Filmpjes maken is niet iets wat bij gynaecoloog Annemiek Nap past, en toch stuitte ze begin dit jaar op een TikTok-video waarin ze zichzelf een of ander voedingssupplement zag aanprijzen. Ze hoort zichzelf praten over een olie die hormonen weer in balans kan brengen, levers kan zuiveren „en ook uw hersenen en hart”.

Ze was erachter gekomen door dat een patiënt van het RadboudUMC het ziekenhuis had gebeld: „Hoezo maken jullie dokters reclame voor dingen, dat is toch vreemd?” Dat is ook niet de bedoeling, had het Nijmeegse ziekenhuis geantwoord. Maar de beelden liegen niet: Nap ziet zichzelf staan in haar witte doktersjas, strakke blik in de camera, en hoort onmiskenbaar haar eigen stem. Wat wel vreemd is: de woorden uit Naps mond lopen niet synchroon met de bewegingen die haar mond maken.

Nap weet meteen: dit ben ik niet. „Ik dacht: dit is niet terecht, hier herken ik mezelf niet in”, zegt ze daarover tegen *NRC*. „Ik praat alleen als ik weet dat ik ergens veel vanaf weet, als ik betrouwbare informatie kan geven. Ik ben gynaecoloog en hoogleraar voorplantingskunde – ik weet weinig over voedingssupplementen.”

In mei 2020 is Nederland net overgeschakeld naar een ‘intelligente lockdown’. Veel energie gaat naar benauwde coronapatiënten op volgestroomde intensive cares, andere vormen van zorg delven het onderspit. Zo ook de fertiliteitszorg. „Dat vonden we aanvankelijk als hulpverleners best een goed idee”, vertelt Nap, „maar na een tijdje realiseerden we ons dat we fertiliteitszorg ook tijdens corona-

Annemiek Nap: „Ik was bang dat mensen verantwoordigd naar me toe zouden komen.” FOTO RADBOUDUMC

tijd belangrijk vonden”. Maar hoe breng je mensen die een kindervens hebben ervan op de hoogte dat ze ook tijdens de coronapandemie bij de verloskundige langs kunnen gaan?

Het werd een filmpje dat ruim vijfenhalfjaar na publicatie op YouTube nog geen vierhonderd keer is bekeken. En toch verscheen het op de radar van mensen die voedings-supplementen van een groep Vietnamese e-commerce-ondernemers verkopen. Zij maakten er met behulp van kunstmatige intelligentie een zogeheten medische *deepfake* van: een door AI gemaakte video waarin artsen misleidende gezondheidsclaims doen, of bepaalde medicijnen of supplementen aanprijzen.

Medische misinformatie is een

groeidend probleem. In 2024 bleek uit een enquête van artsenfederatie KNMG en de NOS al dat de helft van de bijna zevenhonderd onder-vraagde artsen er wekelijks mee te maken krijgt. Kunstmatige intelli-

Naps woorden lopen niet synchroon met de bewegingen die haar mond maken

gentie geeft hier een nieuwe dimensie aan. Met AI kunnen bedrijven die daar baat bij hebben hun reclame gewoon in de mond leggen kunnen vertrouwen: artsen in witte doktersjassen. In Nederland

ondervonden eerder ook al prominente artsen als intensivist Diederik Gommers en neuropsycholoog Erik Scherder dat. „Mijn reputatie wordt te grabbel gegoid”, zei Gommers daarover tegen het *AD*. „Het wordt steeds gekker, omdat de makers merken dat ze ermee weggkomen.”

Na een week offline

Uit onderzoek van Pointer bleek afgelopen december dat één bedrijf achter zeker veertig Nederlandse gevallen van zulke deepfakes zit: een groep Vietnamese ondernemers van het bedrijf Pati Group. Via een affiliatieprogramma sporen zij anderen aan om handelspartner te worden en tegen een vergoeding via TikTok zelf supplementen te verkopen, schrijft Pointer. Het be-

drijf in kwestie zegt dat het hierdoor geen zicht heeft op het promotiemateriaal dat handelspartners creëren.

Het duurde een paar weken voordat TikTok de deepfake offline had gehaald, vertelt Nap. „In het begin was ik wel bang dat mensen verantwoordigd naar me toe zouden komen: verkoop jij nou voedingssupplementen? Dat is gelukkig niet gebeurd. Ik voelde ook woede: iemand kan dus gewoon jouw stem, gezicht en lijf gebruiken voor zoiets als dit. Maar uiteindelijk was ik vooral bezorgd dat de patiënten door dat filmpje supplementen zouden nemen die niet goed voor hen zijn.”

KNMG zegt zich „grote zorgen” te maken „over het toenemende aantal deepfakes” op sociale media. „Het schaadt het vertrouwen in artsen en kan aanzetten tot risicovol gedrag met directe gevolgen voor hun gezondheid”, schrijft de beroepsgroep in reactie op vragen van de krant. „Deze ontwikkeling ondermijnt daarmee niet alleen de individuele arts, maar ook het vertrouwen in de medische beroepsgroep als geheel.”

Artsen hebben afgelopen jaren juist sociale media omarmd om medische misinformatie tegen te gaan. „Vijf delen betrouwbare medische informatie om tegenwicht te bieden aan die hele pot nonsens”, zei huisarts Stefan van Rooijen daarover tegen *NRC*. Doordat het nu zo makkelijk is geworden om met AI deepfakes te maken zitten artsen met een nieuw dilemma: wie ervoor kiest om op sociale media medische misinformatie te bestrijden, loopt het risico te worden misbruikt. Om deepfakes te kunnen herkennen heeft Nap een tip: „Is het logisch dat een gynaecoloog iets zegt over een supplement om je bloed te zuiveren? Gebruik je verstand.”

Nederlandse taxichauffeurs van het Amerikaanse bedrijf Uber tijdens een protest. FOTO ANP

GERECHTSHOF

Flinke tik voor FNV: Uber hoeft zzp-chauffeurs niet in dienst te nemen

Het gerechtshof heeft de vorderingen afgewezen van vakbond FNV, die stelt dat Uber-chauffeurs in feite werknemer zijn.

Tan Tunali

AMSTERDAM

Uber-chauffeurs die als zelfstandige werken kunnen niet per definitie als werknemers worden aangemerkt. Dat heeft het gerechtshof Amsterdam dinsdag in een langlopende zaak bepaald. Vakbond FNV, die de zaak in vijf jaar geleden had aangespannen, werd daarmee in hoger beroep in het ongelijk gesteld. De bond vindt dat chauffeurs die via de app werken wel werknemers zouden moeten zijn.

Zes chauffeurs die zich bij het hoger beroep van Uber hadden gevoegd, zijn terecht zelfstandige ondernemers, zo oordeelde het hof. De rechter kon ook niet voor groepen chauffeurs, vaststellen dat ze werknemer zouden moeten zijn. De FNV wilde bijvoorbeeld dat de groep chauffeurs die alleen voor Uber op de taxi zitten - en niet daarnaast ook een andere werkgever - wel als werknemer zou worden aangemerkt. Maar ook daar ging het hof in zijn arrest niet in mee.

De vraag of taxichauffeurs die werken via de Uber-app werknemers of zelfstandigen zijn, heeft consequenties voor hun rechten als werkende en Ubers plichten als werkgever. In 2021 oordeelde de

kantonrechter dat Uber-chauffeurs werknemers moeten zijn en dus onder de cao Taxivervoer moeten vallen. Het Amerikaanse bedrijf ging in hoger beroep tegen dat oordeel, naar dinsdag bleek met succes.

‘Holistische’ werknemerstoets

Een klein jaar geleden lichtte de Hoge Raad toe, op verzoek van het hof, dat ondernemerscriteria (zoals eigen investeringen, of het voeren van acquisitie) net zo belangrijk zijn als andere omstandigheden voor de vraag of iemand als zelfstandige of als verkapte werknemer moet worden gezien - bijvoorbeeld of de werkende een ondernemersrisico loopt of is ingebed in de organisatie.

Voor die verduidelijking moest de Hoge Raad het eigen Deliveroo-arrest uit 2023 interpreteren. In die invloedrijke zaak over de arbeidsrelaties van koeriers van het maaltijdbezorgbedrijf oordeelde de Hoge Raad dat de Deliveroo-fietsenaast ook een andere werkgever - wel als werknemer zou worden aangemerkt. Maar ook daar ging het hof in zijn arrest niet in mee.

De vraag of taxichauffeurs die werken via de Uber-app werknemers of zelfstandigen zijn, heeft consequenties voor hun rechten als werkende en Ubers plichten als werkgever. In 2021 oordeelde de

lijke mate het geval is.

Bij Uber ging figuurlijk de vlag uit na de uitspraak van het hof. Maurits Schönefeld, directeur Noord-Europa van het bedrijf, jubelde in een persbericht over een „geweldige overwinning voor chauffeurs”. „Hij hoopt met de „heldere uitspraak” achter de rug „samen met FNV dit hoofdstuk te sluiten”.

‘Platformisering’

Schönefeld benadrukt telefonisch

Vakbond FNV zegt de mogelijkheid tot cassatie te onderzoeken

dat het overgrote deel van de mensen die via Uber werken helemaal niet in loondienst wil en als dat wel zo is dat het ze vrijstaat om ergens anders aan de slag te gaan: „Als mensen in loondienst willen werken, kunnen ze dat ergens anders doen, bijvoorbeeld in het zorgvervoer waar heel veel vacatures zijn.” FNV betwist dat, omdat in de Randstad de taximarkt is ‘geplatformiseerd’ - ofwel dat grote platformen als Uber of Bolt de markt domineren. Bij de bond heerst frustratie dat hij na een jarenlange juri-

dische strijd aan het kortste eind trekt. Toch wil bestuurder van FNV Flex, Amrit Sewgobind niet zomaar opgeven. Hij noemt de uitspraak „een juridisch obstakel” en benadrukt dat het hof ook niet heeft gezegd dat alle chauffeurs zelfstandigen zijn. FNV liet maandag de mogelijkheid tot cassatie open, maar daarvoor moet het naar de Hoge Raad, wiens verduidelijking het hof juist op het spoor van het dinsdag gewezen arrest zette.

Deze zaak betrof een collectieve procedure, maar nu het hof niet tot een algemeen oordeel over alle chauffeurs of bepaalde groepen komt, is een andere mogelijkheid om per chauffeur individueel te procederen. Dat lijkt kansrijker, want in het arrest van het gerechtshof staat dat „bepaald niet is uitgesloten dat op grond van de specifieke omstandigheden van een individuele chauffeur, diens arbeidsrelatie met [Uber] wel een arbeids-overeenkomst blijkt te zijn”.

„We bekijken wat het meest kansrijk is”, zegt Sewgobind na een raad met chauffeurs die voor Uber rijden en wel in loondienst willen. „De uitspraak biedt wel aanknopingspunten dat chauffeurs toch in individuele gevallen als werknemer kunnen worden beoordeeld.” Arbeidsrechtadvocaat Joost van

Ladesteijn is niet verbaasd over de uitspraak, gezien de eerdere verduidelijking van de Hoge Raad in de zaak. En ook vanwege het feit dat het heel moeilijk is om de arbeidsrelatie van hele groepen vast te stellen: „Het gaat bij uitstek over overeenkomsten tussen de werkende en een werkgever of opdrachtgever, en die moet je per overeenkomst beoordelen en op basis van context toetsten, hoe graag mensen ook homogene oordelen zien.”

Dat maakt volgens Van Ladesteijn duidelijkheid bij bepaalde beroepen vooraf heel moeilijk. „Ik dacht dat het hof misschien nog wel zou proberen tot bepaalde groepen te komen [die wel als werknemer gezien moeten worden]. Maar het hof kon niet tot algemene groepen komen, rekening houdend met het arrest van de Hoge Raad.”

Ondertussen moet de Belastingdienst handhaven op schijnzelfstandigheid. Op basis van de huidige wet- en regelgeving, maar vooral ook met jurisprudentie als het Deliveroo-arrest. De fiscus en andere betrokkenen hopen op duidelijkheid rond de verschillende wetgevingstrajecten die er lopen. De hoop is dat D66, CDA en VVD daar later deze week in het coalitieakkoord knopen over doorhakken.

Advertentie

PANIEK OVER BABY'S

Wereldleiders luiden de noodklok over kelderende geboortecijfers. Wat is er aan de hand? Is de paniek terecht? En waarom lijkt vooral rechts gefixeerd op vruchtbaarheid?

Luister elke dinsdag een nieuwe aflevering bij NRC en in alle podcast-apps. Ga naar nrc.nl/wereldzaken voor meer over de podcast

Podcast: Niet experimenteren is de grootste gok die je kunt nemen

CTO van Ericsson Nederland, Jeroen Buijs,
heeft de hele cyclus van 2G tot 5G meegemaakt.
Hoe spot je een trend voordat deze er is?

Luister nu

Voorstanders van Brexit bij Westminster op Brexit Day on 2020. FOTO BARRY LEWIS/IN PICTURES VIA GETTY

Verwijdering van Britse vlag van gebouw van Europese Raad, Brussel, 31 januari 2020; Nigel Farage in het Europe Parlement met vlaggetje, kort voor de Brexit. FOTO'S OLIVIER HOSLET/AFP, FRANCISCO SECO/AP

EUROPESE VERHOUDINGEN

Zes jaar na de Brexit blijkt de EU toch weer 'van nationaal belang'

Het Verenigd Koninkrijk beweegt weer richting de Europese Unie. Is opnieuw toetreden voor de Britten een serieuze optie, bijna tien jaar na het ontregelende Brexit-referendum? „De regering zou zich er niet populair mee maken.”

Annemarie Kas

LONDEN

Deze week, komende zaterdag, is het zes jaar geleden dat het Verenigd Koninkrijk officieel uit de Europese Unie stapte. En in juni is het beruchte referendum waarin een kleine meerderheid van de Britten (51,9 procent) ervoor stemde om de EU te verlaten zelfs tien jaar geleden.

Sindsdien zagen de verhoudingen tussen de EU en het VK er geen jaar hetzelfde uit. Hun onderlinge relatie ontwikkelde zich van kwaai bitter naar professioneel kameraadschappelijk. Britse politici durven nu zelfs weer hardop te zeggen dat het Verenigd Koninkrijk moet terugkeren in de interne markt van de EU.

Vorig jaar spraken Londen en Brussel, met een eerste grote beweging naar toenadering, af dat de onderlinge handel in voedselproducten gemakkelijker wordt en dat het VK opnieuw deel gaat uitmaken van de gemeenschappelijke EU-markt voor stroom.

En vanaf volgend jaar mogen studenten uit het VK wederom meedoen aan het Erasmusprogramma - EU-studenten op hun beurt kunnen dan goedkope aan Britse universiteiten studeren.

De Britse premier Keir Starmer (Labour) wil nog wel dichter richting de EU opschuiven, zei hij begin dit jaar. Op meer terreinen weer meedoen aan de gemeenschappelijke interne markt is „in ons nationale belang”, zei hij. Ook de onvoorspelbare Amerikaanse president Donald Trump zorgt ervoor dat het VK en de EU elkaar meer opzoeken. Een overzicht van de belangrijkste ontwikkelingen.

ECONOMIE Handelsbelemmeringen wegnemen

Regeringspartij Labour is anderhalf jaar aan de macht en het schiet maar niet op met één van haar topprioriteiten: de groei van de Britse economie. De ene maand is er bescheiden groei,

De regering realiseert zich dat plannen voor groei niet echt werken en dat er meer nodig is

Joël Reland
Britse denktank

De volgende lichte afname. En niemand twijfelt meer aan de negatieve invloed van de Brexit hierop. De handelsbelemmeringen die door de uitbreiding ontstonden, kosten het Verenigd Koninkrijk in vijftien jaar tijd ongeveer 4 procent aan productiviteit en 15 procent aan handel. De 'eigen' handelsovereenkomsten die het VK onder andere met Australië sloot, compenseerden dat bij lange na niet.

In haar verkiezingsprogramma (uit 2024) was Labour nog omfloerst en voorzichtig over toenadering tot de EU. Maar de afgelopen maanden werd het Starmer en zijn ministers steeds duidelijker hoe belangrijk de Europese markt is. „Ze realiseren zich al doende dat hun plannen voor groei niet echt werken en dat er meer nodig is”, zegt Joël Reland, onderzoeker bij denktank UK in a Changing Europe. „Zonder dat er duidelijke strategie achter zit, praten Labour-ministers ineens over de voordelen van toegang tot de interne markt of de douane-unie.”

Probleem is dat Brussel hierin zou moeten meegaan. EU-lidstaten zijn beducht voor cherry picking, voor het maken van afspraken die alleen de Britten

goed uitkomen. Reland: „Brussel zal op een gegeven moment zeggen: jullie vragen om toegang die vergelijkbaar is met die van Zwitserland. Alleen, Zwitserland betaalt de EU voor toegang tot de goederenmarkt én accepteert het vrije verkeer van personen.” Vooral dat laatste lijkt voor Labour nog altijd een stap te ver. De open grenzen waren in 2016 voor veel Britten juist reden om voor de Brexit te stemmen en premier Starmer blijft erbij dat vrij verkeer van personen geen optie is.

Intussen hebben het VK en de EU hun principeafspraken van vorig jaar - over stroom, de handel in CO₂-uitstoot en voedsel - nog niet officieel uitgewerkt. Vooral de Britse regering hoopt dat de onderhandelingen ergens dit voorjaar worden afgerond. Labour heeft het meeste belang bij het wegnemen van de handelsbelemmeringen voor vlees, vis en andere bederfelijke waar met controles op voedselkwaliteit. Minder gedoe bij de grens moet de Britten in de supermarkt geld gaan schelen. De EU wil in ruil graag afspraken maken over een laagdrempelig visumprogramma voor jongeren.

DEFENSIE VK is een belangrijke partner, maar er is geen deal met EU

Geopolitiek gezien is het Verenigd Koninkrijk binnen Europa terug van weggeweest. Premier Starmer geniet internationaal meer aanzien dan thuis, al was het maar omdat hij een - relatief - goede verstandhouding heeft met president Trump. Keir Starmer „heeft geen opgeblazen ego en geen aandrang om te pronken. Dat helpt in de omgang met leiders als Macron en Trump, die graag in de aandacht staan”, stelde zondagskrant *The Observer* vorig jaar vast. Die technocratische, weinig charismatische houding wordt hem door zijn partijleden juist verweten als het om binnenlandse politiek gaat.

Rond de oorlog in Oekraïne speelt het VK een belangrijke rol. De *coalition of the willing*, een club van vooral Europese landen die zich opwerpen als belangrijkste bondgenoten van Oekraïne, begon vorig jaar als gezamenlijk initiatief van de Franse president Macron en Starmer. Samen met Frankrijk heeft het VK als enige al gezegd dat het bereid is militairen naar Oekraïne te sturen om een eventueel vredesbestand met Rusland te bewaken.

In retoriek treden de EU en het VK dus graag weer op als één Europa. In praktijk loopt het soms anders. Onderhandelingen over Britse toegang tot een EU-fonds voor defensie, dat bestaat uit 150 miljard euro aan leningen, liepen eind vorig jaar stuk. Labour vond de prijs die Brussel vroeg - aanvankelijk 6,7 miljard euro - te hoog. Tot frustratie van sommige lidstaten, omdat dit „een signaal van achteruitgang” aan Rusland zou geven, zoals de *Financial Times* schreef nadat de deal van tafel was. Maar zure of cynische

commentaren van betrokken politici en onderhandelaars, die oh zo gangbaar waren tijdens de Brexit-onderhandelingen, bleven uit. Een teken dat het beide partijen menens is hun onderlinge relatie goed te houden.

POLITIEK Nigel Farage niet aangesproken op mislukking

John Major, in de jaren negentig premier voor de Conservatieven, noemde de Brexit vorig jaar „een moment van collectieve dwaasheid”. Brexit is een flop gebleken, zei hij, en meer dan de helft van de Britten vindt nu dat het een verkeerd besluit is geweest. Precies daarom vond hij het zo teleurstel-

Allebei [de partijen] zijn doodsbang voor het restant van de Brexit-stemmen

John Major
oud-premier van Groot-Brittannië

lend dat zowel Labour als de Conservatieven, nu in de oppositie, „zo jammerlijk timide zijn in hun ambities” om meer met de EU samen te werken. „Allebei zijn ze doodsbang voor het restant van de Brexit-stemmen.” De kiezer achteraf ongelijk geven, dat doen politici niet graag. Een meerderheid van de Britten, 56 procent, ziet de Brexit inmiddels inderdaad als fout, maar tegelijk vindt een merendeel van de bevolking een *Bretun of Brejoining* geen prioriteit.

„De regering zou zich niet populair maken als ze het ineens tot doel zou verklaren om opnieuw EU-lid te worden”, zegt onderzoeker Joël Reland. Gebeurd is gebeurd en de jaren na het referendum zijn voor veel Britten een pijnlijke herinnering aan politiek gekonkel. „Daarom is de technische aanpak van Labour nu wel logisch. Ze kie-

zen voor onderhandelen op sectorniveau met als argument dat de kosten zullen dalen. Daar hebben de meeste Britten weinig op tegen.”

Aan één politicus kleefte het mislukken van de Brexit bijzonder weinig, terwijl hij toch een van de grootste pleitbezorgers was: Nigel Farage. Zijn partij Reform UK doet het goed in de opiniepeilingen, maar politici van zowel Labour als de Conservatieven durven hem niet hard aan te spreken op de gevolgen van het verlaten van de EU voor de Britse samenleving.

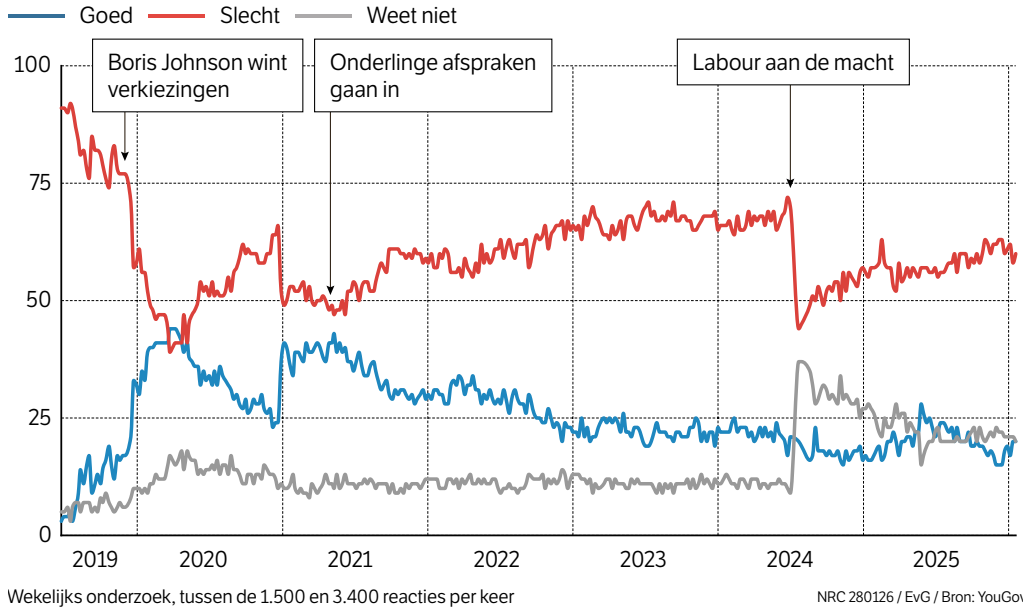
Farage heeft zelf de Brexit lang als onderwerp vermeden en maakt vooral een punt van immigratie en de migranten die met bootjes het Kanaal oversteken. Als hij toch vragen krijgt over de Brexit, antwoordt hij meestal dat de Conservatieve Partij - aan de macht tijdens de onderhandelingen met de EU - het idee belabberd heeft uitgevoerd. Dat vinden de meeste Britten trouwens ook: volgens peilingbureau YouGov denkt een meerderheid al jarenlang dat de regering de Brexit verkeerd aanpakt.

Nigel Farage en Reform UK zijn nu zo populair dat zelfs sprake was van een 'Farage-clausule' bij de lopende onderhandelingen tussen het VK en de EU over voedingswaren, schreef de *Financial Times* eerder deze maand. Als een volgende regering, bijvoorbeeld onder leiding van Farage, die afspraken terugdraait, zou het VK een boete moeten betalen.

Het is niet ongewoon om een bepaling over beëindiging in zo'n akkoord op te nemen. Maar zoiets een Farage-clausule noemen, is alleen maar in zijn voordeel, zegt Joël Reland: „Farage krijgt zo de kans terug te grijpen op de karikatuur van het Brexit-debat van tien jaar geleden, over soevereiniteit en geld. Zo van, kijk, de EU probeert ons er weer bij te lappen en dwingt ons te betalen als we hun regels niet willen volgen.”

Nog maar weinig Britten vinden dat regering goed omgaat met Brexit

„Hoe gaat de Britse regering om met de afhandeling van de Brexit?”

REPORTAGE **VEEZIEKTE**

De oprukkende schroefworm vreet zich door de Amerikaanse zuidgrens

De schroefworm is terug van weggeweest. Uit angst voor besmettingen houden de VS hun zuidgrens dicht voor vee.

Boris van der Spek

CHIHUAHUA

Naarmate de kudde zich over de heuvel naar de enorme boerderij beweegt, begint de aarde steeds heftiger te trillen. Stofwolken stuiven omhoog boven de langzaam naderende massa. Nog voor het gedreun van de hoeven hoorbaar is, klinken de kreten van de cowboys, die op paarden de kudde vooruit drijven. Een brede hoed tegen de brandende zon, gezicht bedekt tegen de opspattende aarde en een stuk touw in hun hand.

Zoals deze kudde koeien vooruit wordt gedreven, na een hele dag op de vlakte van de noordelijke Mexicaanse deelstaat Chihuahua gegraasd te hebben, zo gaat het hier al eeuwenlang. Als kalveren komen ze op deze ranch binnen, maandenlang grazen en groeien ze hier, en als stevige koeien worden ze vervolgens verkocht. Met name aan de Verenigde Staten, met de staat Texas op zo'n twee uur rijden van de ranch van Luis Valles.

Met een glimlach staat Valles tegen het hek geleund, een pilotenzonnebril tegen de zon. Zijn lach verandert in een grimas als hem wordt gevraagd naar de export naar de VS, die sinds mei 2025 volledig stiltigt. „Wij houden ons hier in Chihuahua aan de regels. Iedere week komen er wel inspecteurs uit de VS langs en die zien ook dat we alles goed op orde hebben”, bromt Valles. „En toch kunnen we al maanden niet exporteren. Hier in Chihuahua is geeneens schroefwormparasiet!”

Elders in Mexico is dit wormpje echter al wel opgedoken. De plaag begon in Panama, en langzaam verspreidde het beestje zich noordwaarts. In november 2024 werd het eerste geval in Mexico geregistreerd. Met name in de zuidelijke staten zijn inmiddels honderden gevallen gedocumenteerd, vermeldt een dashboard van de Mexicaanse overheid.

Parasiet met scherpe tandjes

Schroefwormen parasiteren op warmbloedige dieren. Vrouwjes leggen hun eitjes bij open wonden of bij slijmvliesen, zoals de neus, mond, ogen of oren van een dier. Uit die eitjes komen wormen die zich voeden met het vlees van hun drager. Met hun scherpe tanden bijten deze parasieten zich vast in het vlees - als een schroef - en kunnen indien onbehandeld dodelijk zijn.

Decennialang leek de schroefworm verdwenen, met de laatste uitbraak in de VS in de jaren zeventig, tot het dier de afgelopen jaren in Midden-Amerika opdook en langzaam richting de VS optrok. Uit angst voor besmettingen in de VS is de grens met Mexico volledig gesloten voor vee, een beslissing die de Mexicaanse vee-industrie in 2025 met meer dan 400 miljoen dollar aan verliezen opzadelde.

Het Amerikaanse ministerie van Landbouw (USDA) blijft echter onvermurwbaar na lobbyen door de Amerikaanse veeboeren. „Het beschermen van de Verenigde Staten tegen [de

De veeboerderij van Luis Valles (midden) bij de Noord-Mexicaanse stad Chihuahua, grenzend aan de Verenigde Staten. Op de boerderij wordt veterinaire zorg verleend. FOTO'S GABRIEL CARDONA

schroefworm] is niet onderhandelbaar en een topprioriteit van de regering-Trump”, verklaarde Brooke L. Rollins, de Amerikaanse minister van Landbouw.

In 2024 werd een recordaantal van ruim 1,25 miljoen stuks vee naar de noorderburen geëxporteerd, een stijging van 10 procent vergeleken met het jaar ervoor. Een krimpende veestapel in de VS en een groeiende vraag naar vlees zouden de reden achter deze stijging zijn. Luis Valles lacht schamper. „De Amerikanen hebben zelf last van het importverbod. Ze kunnen amper nog hun vlees betalen.”

President Trump beloofde bij zijn aantreden begin dit jaar prijzen naar beneden te brengen, maar in de VS kost een pond rundvlees inmiddels al bijna 10 dollar. Minister Scott Bessent (Financiën) gaf in een tv-optreden „massa-immigratie” van die hoge prijs de schuld. De schroefworm zou het land binnenkomen door „migranten die vee met zich meenamen”.

Apathische houding

Alvaro Bustillos Fuentes is voorzitter van de vakbond voor veehouders uit Chihuahua. „Deze industrie is een van de motoren van de economie van Noord-Mexico”, zegt hij aan de telefoon. „Veehouders als Luis Valles houden het nog wel even vol, omdat ze zulke grote bedrijven hebben. Maar veehouders met zo'n vijftig koeien gaan failliet. Door het verbod moeten ze verkopen aan de Mexicaanse markt en daar betaalt men de helft van wat er in de VS betaald wordt.”

De oplossing ligt mogelijk in een methode die in de jaren zestig succesvol was: het massaal vrijlaten van sterciele mannelijke vliegen. In Texas, in de zuidelijke Mexicaanse deelstaat Chiapas en in Panama worden fabrieken gebouwd waar er al honderden miljoenen worden gekweekt. Na vrijlating paren deze vliegen met vrouwelijke vliegen, maar omdat er geen nakomelingen komen sterft de populatie schroefwormen langzaam uit.

De fabriek in Chiapas moet in 2026 af zijn. Ondertussen ontvangt Mexico iedere week zo'n honderd miljoen vliegen in grote kisten uit Panama. Maar veehouder Valles meent dat er meer gedaan kan worden: „Er moet strenger gecontroleerd worden op wat vanuit Midden-Amerika Mexico binnenkomt. Door de schroefworm besmet vee, dat binnenkomt dankzij illegale handel, is het grootste gevaar voor onze sector”, zegt hij.

Volgens website inSight Crime komen zo jaarlijks zeker 800.000 stuks illegaal vee uit Guatemala Mexico binnen. Een groot deel van deze koeien worden vervolgens naar de VS gebracht, waar hogere prijzen betaald worden. Dit vee voldoet vrijwel nooit aan de hoge kwaliteitseisen die in de VS gesteld worden, maar komt dankzij vervalste papieren toch de grens over. Luis Valles: „Wij kunnen ons hier wel netjes aan de regels houden, maar als dit soort vee zonder controle door het land wordt gereden, maakt dat toch niet meer uit.”

COLUMN
CAROLIEN ROELANTS

Israël, de Palestijnen en een voetbalveldje

Het is maar een heel klein voetbalveldje, volgens de BBC niet meer dan een tiende van een officieel voetbalveld. Maar dat er überhaupt nog wordt gevoetbald, vandaag in elk geval, onderstreept de macht van internationale druk op Israël als die eens een keer wordt toegepast.

Het is geen vergelijk met de vernietigingsoorlog in Gaza maar de kwestie is toch interessant. Het gaat om een veldje aan de noordelijke rand van de Palestijnse stad Bethlehem op de door Israël bezette Westelijke Jordaanoever. Het werd in 2020 aangelegd voor de kinderen uit het nabijgelegen, overbevolkte kamp Aida, waar een kleine 7.500 vluchtelingen uit de Arabisch-Israëlische oorlog van 1948 en hun nabestaanden leven. De grond is geleased van de Armeense kerk en de gemeente Bethlehem heeft volgens Aida's jeugdcentrum met de aanleg ingestemd. Ook Israël was na enige strubbelingen akkoord gegaan. Het kunstgrasveldje ligt in gebied A, de 18 procent van de Westelijke Jordaanoever die volgens het Oslo-II akkoord van 1995 geheel onder bestuur van de Palestijnse Autoriteit valt, ook de veiligheid. De 60 procent van gebied C daarentegen staat onder volledige Israëlische controle. B zit daar in elk opzicht tussenin.

Die volledige Palestijnse controle wil bepaald niet zeggen dat het Israëlische leger zich er niet mee bemoeit. Tweeënhalve maand geleden, op 3 november, vonden de jongens en meisjes die kwamen trainen aan het hek een mededeling van het leger dat hun veldje illegaal was. Daarvoor werden veiligheidsredenen aangevoerd, namelijk de ligging, onderaan de muur die Israël grotendeels op Palestijns grondgebied maar voor zijn eigen veiligheid heeft gebouwd. Het Internationaal Gerechtshof bepaalde in 2004 dat juist de muur illegaal is, en in 2024 de hele Israëlische bezetting trouwens ook, maar ja, het internationaal recht maakt niet zijn beste tijd door.

Op 31 december volgde het bevel het veldje te slopen, waarna de Palestijnen de hulp inriepen van een Israëlische rechter, die tot 18 januari uitspraak verleende. Het leger gaf een week extra de tijd om zelf het veldje te ontmantelen. Dat is Israëlische praktijk; de eigenaar of gebruiker krijgt anders de rekening voor de gemaakte kosten.

Mensenrechtenorganisaties melden een aanzienlijke toename van sloop op de Westelijke Jordaanoever van gebouwen of constructies die zonder vergunning zijn opgericht (en een vergunning is nauwelijks te krijgen). Daarnaast is het leger onder het offensief IJzeren Muur sinds een jaar in diverse vluchtelingenkampen bezig gebouwen die in de weg staan plat te bulldozeren en zich gemakkelijk toegang te geven op zoek naar Palestijns verzet. Van Israëlische zijde worden juist ruimhartig bouwvergunningen verstrekt voor de onder internationaal recht illegale Israëlische nederzettingen. Vorige maand werden nog negentien nieuwe nederzettingen erkend. Of- tewel de feitelijke annexatie van het gebied in volle bedrijf.

De Palestijnse voetbaljeugd kreeg hulp van de UEFA en FIFA

Terug naar de voetbaljeugd van Aida en zijn achterban. Die zochten en kregen via sociale media hulp van de buitenwereld. Petities die een beroep deden op internationale voetbalorganisaties UEFA en FIFA werden honderdduizenden keren getekend, en zowel de Europese als de wereldvoetbalbond kwam in actie. De FIFA via de Zwitserse regering, terwijl UEFA-voorzitter Ceferin volgens CNN met zijn collega van de Israëlische voetbalbond had gebeld.

Israëlische media meldden vorige week dat het leger zijn sloopplan had opgeschort en dat de uiteindelijke beslissing nu lag bij premier Netanyahu's kabinet. De kinderen van Aida hopen er het beste van. Maar het lijkt me geen goed voortekken dat de Israëlische autoriteiten zojuist een zending kunstgras voor Palestijnse voetbalvelden hebben geblokkeerd. Het kunstgras is een gift van de Chinese regering aan de Palestijnse raad voor jeugd- en sportzaken voor de aanleg van nieuwe voetbalvelden. Ik wil maar zeggen, sport kan nationalisme aanwakkeren, en Palestijns nationalisme, daarvan moet Israël niks hebben.

Carolien Roelants is Midden-Oostenexpert. Ze schrijft om de week op deze plek een column.

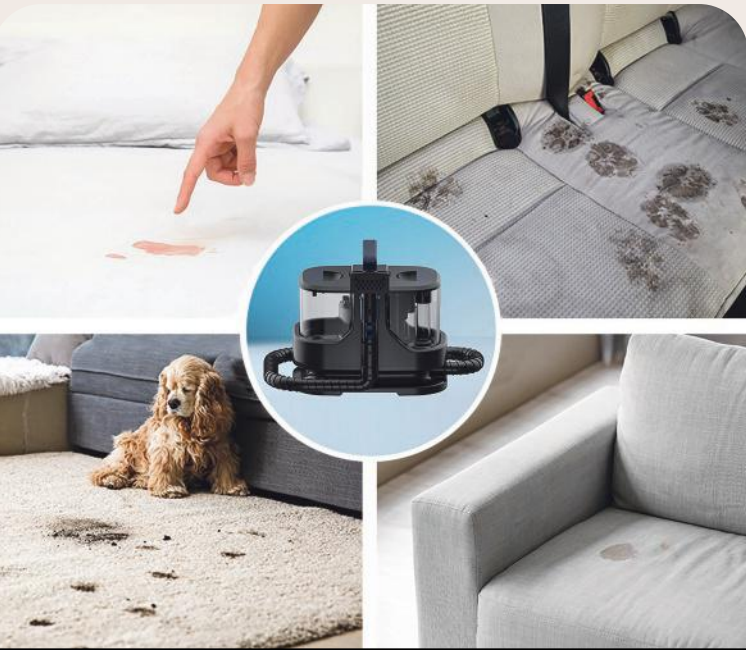
Adviesprijs van ~~119,95~~
89,95

BLUMILL Vlekkenreiniger

- › **Krachtige vlekkenreiniger voor elk oppervlak**
- › **Dieptereiniging zonder agressieve schoonmaakmiddelen**
- › **Compact en licht van gewicht – ideaal voor dagelijks gebruik**

Een vlek op je tapijt of bank? Geen zorgen, deze vlekkenreiniger is dé slimme oplossing voor hardnekkig vuil in huis. In tegenstelling tot traditionele reinigingsmethoden biedt dit compacte apparaat kracht, snelheid én gebruiksgemak in één. Dankzij de combinatie van het krachtige zuigvermogen en gescheiden watertanks zorgt de vlekkenreiniger voor een diepe, hygiënische reiniging zonder gebruik van chemicaliën.

Bestel nu > nrcwebwinkel.nl/vlekkenreiniger

VREEMDELINGENPOLITIE VS

Opleiding voor ICE in zes weken: ‘Wij lossen geen waarschuwingsschoten’

Na twee dodelijke incidenten in Minneapolis is de opleiding van agenten van ICE onderwerp van debat en onderzoek.

Bas Blokker
AMSTERDAM

Een agent van de Amerikaanse vreemdelingenpolitie ICE kwam in 2020 voor de rechtbank in Mississippi. Hij had een man neergeschoten tijdens een verkeerscontrole. De man had geen geldige verblijfs-papieren en zijn eerste reactie was: wegwezen. Hij bedacht zich, keerde om en liep terug naar de politie, één hand had hij omhooggestoken, met de andere hield hij zijn afzakkende broek op. De ICE-agent schoot hem neer, zei hij tegen de rechter, omdat hij dacht dat de man in zijn broek-zak naar een wapen griste.

In de rechtbank vroeg de advocaat van de neergeschoten vreemdeling: „Toen u uw wapen afvuurde, dat was geen waarschuwingsschot hè?”

De ICE-agent: „Sir, wij lossen geen waarschuwingsschoten.”

De advocaat: „Dus u schoot om te doden.”

De ICE-agent: „Zo zijn wij opgeleid.”

De agent werd vrijgesproken, ook in hoger beroep.

De opleiding van de agenten die betrokken zijn bij de uitvoering van de beloofde ‘massa-deportatie’ van de regering-Trump is voorwerp van onderzoek en kritiek na twee dodelijke incidenten deze maand in Minneapolis. Bij het ene incident schoot een ICE-agent met drie kogels van dichtbij een protesterende vrouw dood die wilde wegrijden toen agenten haar benaderden. „Hij handelde in overeenstemming met zijn opleiding”, zei de woordvoerder van het ministerie van Binnenlandse Veiligheid waaronder ICE valt.

Bij het tweede incident, afgelopen weekend, werd een demonstrant door zeven agenten van de grenspolitie CBP tegen de grond gehouden, een vuurwapen dat hij (met vergunning) droeg werd hem afgenomen, waarna een van de CBP-agenten op hem schoot, gevolgd door (een) ander(en). „Omdat hij vreesde voor zijn leven en dat van zijn collega’s, heeft een agent uit zelfverdediging geschoten”, aldus het ministerie.

Niet opgeleid voor stadsgebied

Verskillende Amerikaanse media hebben het afgelopen jaar geprobeerd inzicht te krijgen in de opleiding van deze bij de deportaties betrokken agenten: verklaart dat hun rauwe handelwijze? De afgelopen weken hebben journalisten experts in politietraining gesproken over de dodelijke incidenten in Minneapolis. Het vaakst kwam Gil Kerlikowske aan het woord, voormalig chef van de grenspolitie. Zijn diagnose komt er in het kort op neer dat de CBP-agenten, die gewend zijn alleen op te treden tegen mensensmokkelaars en ongedocumenteerde migranten in het ruige, vrijwel onbewoonde grensgebied tus-

Een burger wordt aangehouden door agenten van ICE in Minneapolis, Minnesota. FOTO STEPHEN MATUREN/GETTY IMAGES/AFP

sen Mexico en de VS, niets te zoeken hebben in Minneapolis. „Ze hebben helemaal niet de opleiding voor of ervaring met politiewerk in een stedelijke omgeving.” Het omgaan met demonstranten die opduiken bij hun acties, daar zijn ze „totaal niet” voor opgeleid, zei Kerlikowske tegen omroep PBS.

De zorgen over de opleiding en het niveau van de uitvoerders van het migratiebeleid zijn des te groter omdat de regering het afgelopen jaar in hoog tempo nieuwe agenten heeft gerekruteerd. Een wervingscampagne, specifiek gericht op burgers met een conservatieve inslag en een voorliefde voor het leger en vuurwapens, heeft tot ruim een verdubbeling van het aantal ICE-agenten geleid, van 10.000 begin 2025 naar 22.000. Daartoe

ICE-rekruten trainen met wapens in Brunswick. FOTO FRAN RUCHALSKI/AP

werd de leeftijdsgrens verlaagd van minimaal 23 naar 18 jaar oud. Ook de opleiding is bekort. Ooit duurde die achttien weken, volgens een handleiding die online staat. Nu is ze ingekort naar zes weken, vol-

Een verzekeringsfirma

zag er al brood in: meer ICE-agenten betekent meer rechtszaken

gens tijdschrift *The Atlantic*. Het ministerie zegt dat het nog altijd acht weken is, en dat het vertrouwt op het principe van „on-the-job training” - al doende leren, met een arsenaal aan vuurwapens.

Een verzekeraar zag er zelfs al brood in. Een recordaantal nieuwe rekruten betekent een grotere kans op rechtszaken. Verzekeraar WA-EPA, die zich richt op ambtenaren, stelt dat „nieuw personeel eerder inzetten bij een operatie onder grote druk”, de kans op rechtszaken vergroot, „zelfs als je alle regels volgt”. Vanaf 290 dollar per maand kan een agent bij WAEPA een rechtsbijstandverzekering afsluiten.

ICE gaat naar de Winterspelen

Wat de ICE-rekruten in die paar weken leren, wordt ook uit de verschillende reportages daarover niet helemaal duidelijk. FoxNews, de conservatieve zender die vooralsnog de uitleg van de regering volgt dat de burgers die tegen deportatie-acties demonstreren betaalde oproerkraaiers zijn, maakte in augustus een korte reportage bij een opleidingskamp voor ICE-agenten. In een complex in Brunswick, Georgia, keek de verslaggever mee met schietoefeningen. Daar zien we een instructeur die ‘Go!’ roept, waarna de rekrut zijn pistool uit de holster trekt en vanaf de heup begint te schieten, dan zijn wapen in twee handen neemt en bovenhands vuurt.

The Atlantic vroeg in januari aan een niet bij naam genoemde ervaren ICE-agent hoeveel tijd er in de opleiding wordt besteed aan de-escalatie. Een uurtje of vier specifieke aandacht, verder komt het aan bod bij andere lessen, was het antwoord. Dat stroomt met de bevin-

dingen van *Business Insider*, dat in augustus 2024 op basis van oudere documenten schreef over lesstof en richtlijnen voor ICE-agenten.

Quizvragen

Een van de lessen was met quizvragen. Er werd onder andere gevraagd welke acties een agent moet ondernemen voordat die mag overgaan tot dodelijk geweld:

- Druk zetten op lichaamsdelen
- Traangas gebruiken
- Wapenstok gebruiken
- Geen, dodelijk geweld mag onmiddellijk worden gebruikt.

Het laatste antwoord is goed. Dodelijk geweld mag onmiddellijk worden gebruikt als het „objectief redelijk” wordt ingezet.

„Wij zagen geen lesmateriaal over de-escalatie”, aldus de verslaggever. Waarop de woordvoerder van ICE liet weten dat de trainingen in 2022 waren herzien, en dat er sindsdien meer aandacht is voor de-escalatie. Dinsdag berichtte persbureau AFP dat het ministerie van Binnenlandse Veiligheid had meegedeeld dat ICE-agenten volgende maand naar de Winterspelen in Italië zullen gaan. Daar zullen ze „agenten van de diplomatieke Security Service en de Italiaanse autoriteiten helpen transnationale criminele organisaties op te sporen en de dreiging ervan weg te nemen”. Maar natuurlijk, schreef het ministerie erbij, „gaat ICE geen migratieoperaties ondernemen in het buitenland”.

AUSTRALIAN OPEN

Van 45 naar 23 graden in een dag, hoe ga je daar als tennisser mee om?

Toptennissers kampten met extreme hitte - maar ineens koelt het weer flink af. Dit verschil heeft invloed op het spel.

Renée Peereboom
AMSTERDAM

Het was de heetste dag in zeventien jaar in Melbourne, dinsdag, met temperaturen tot wel 45 graden Celsius. Op buitenbanen van de Australian Open werden trainingen afgelast, wedstrijden in de grotere stadions werden gespeeld met gesloten dak zodat de airconditioning kon worden gebruikt. De Amerikaanse Amanda Anisimova, nummer 4 van de wereld, plaatste een Instagram-story waarop ze op de baan te zien was met een zak ijs op haar hoofd.

Hoe anders zijn de voorspellingen voor de rest van de week. De maximumtemperatuur duikt van 45 naar 23 graden en komt de rest van de week niet meer boven de 30 uit. Op zondag, de dag van de mannenfinale in het enkelspel, wordt het naar verwachting zelfs niet warmer dan 18 graden, met bewolking en zelfs kans op regen.

Rubber wordt flexibeler

Proftennissers weten: die temperatuurverschillen hebben grote invloed op het spel. Een warme tennisbal gedraagt zich anders dan een koude. Bij hoge temperaturen is het rubber van een bal flexibeler, en dus stuit hij hoger op en gaat hij sneller. Is een bal koud, dan is de stuit een stuk lager en gaat hij trager. Gaat de temperatuur van 10 naar 38 gra-

den Celsius, dan kan dat drie tot vijf kilometer per uur schelen, berekende tennisblog Fogmountaintennis. Dat klinkt wellicht als weinig, maar op het allerhoogste niveau is dat verschil wel degelijk merkbaar.

Dunlop, dat onder andere tennisballen maakt, heeft het effect van verschillende temperaturen al eens helder uitgelegd.

De ene speler zal blijer zijn met het koelere weer dan de andere. Wie verdedigend speelt en vertrouwt op zijn of haar vermogen om veel ballen van de tegenstander terug te halen, vindt de kou doorgaans prettiger dan iemand die juist winners wil slaan, of voor wie de service het grootste wapen is. Als een bal bij de stuit meer vertraagt, zoals gebeurt bij lage temperaturen, is het moeilijker om een bal te slaan waar de ander niet meer bij kan.

Toch ligt het ook weer niet zó eenvoudig, nuanceert Raemon Sluiter, voormalig toptennisser en nu coach van Botic van de Zandschulp, die in Melbourne zijn derderondepartij van Novak Djokovic verloor. Hij neemt de Spanjaard Rafael Nadal als voorbeeld, die uitblonk op het relatief trage gravel. „Die verdedigde ontzettend goed”, zegt Sluiter, „dus men dacht al snel: daar wil je echt niet tegen spelen als het koud is.” Maar Nadal speelde ook met heel veel topspin. Daarbij krijgt de bal

Je moet dan eigenlijk trainen voor twee verschillende toernooien

Raemon Sluiter
coach

een voorwaartse draai mee, waardoor hij extra hoog opstuit. Zeker in warm weer kwamen zijn ballen dus extra hoog, wat het voor zijn tegenstanders heel moeilijk maakte om ze te controleren.

Een complicerende factor in Melbourne is het grote verschil in temperatuur gedurende de dag. Waar het op het heetst van de dag soms wel 45 graden kan zijn, kan het ’s avonds zomaar zijn afgekoeld tot 20 graden.

Inspelen op een binnenbaan

In de voorbereiding op de wedstrijd tegen Djokovic was dat voor Van de Zandschulp bijvoorbeeld ingewikkeld. De wedstrijd op het centre court zou pas om 19.00 uur beginnen. Twee uur van tevoren willen spelers doorgaans beginnen met inspelen, maar op dat moment was nog niet te voorspellen of het ’s avonds nog zo heet zou zijn dat het dak dicht moest blijven. „En tussen een open dak en een dicht dak met de airco aan zit een groot verschil, dat kan van 37 naar 21 graden gaan”, legt Sluiter uit. Uiteindelijk koos men voor het scenario dat op die hete dag het meest waarschijnlijk leek: inspelen op een binnenbaan. Het bleek de goede keuze te zijn.

Wat moet je als tennisser anders doen bij een temperatuuromslag? Een relatief simpele aanpassing is de racketbespanning. Omdat het moeilijker is

om snelheid mee te geven aan de bal als het kouder is, spelen verreweg de meeste spelers dan met een lagere bespanning, zegt Raemon Sluiter. De snaren geven dan meer mee. „Je krijgt dan een trampoline-effect, waardoor de bal meer snelheid meekrijgt.” Is het warmer, dan wil je juist weer meer controle, en daarvoor kun je je bespanning beter wat verhogen, legt de coach uit.

Ook aanpassingen in tactiek kunnen van belang zijn. Sluiter haalt als voorbeeld Hubert Hurkacz aan. De Pool heeft een ijzersterke service met veel kick, wat betekent dat de bal extra hoog opstuit. Is het warm, dan is het raadzaam om bij het retourneren wat verder achter de baseline te gaan staan, zodat de bal op het raakpunt voldoende is gezakt. Maar is het avond en zijn de temperaturen wat gedaald, dan kun je agressiever spelen. Verder naar voren stappen, de return sneller na de stuit nemen en daarmee de Pool minder tijd geven voor zijn tweede bal. De service, het allergrootste wapen van de voormalige toptienspeler, is dan in feite minder effectief.

De spelers zijn na Australië nog niet van dit geschommel af: in maart spelen ze het Masters-toernooi in Indian Wells, in de woestijn van Californië. Ook daar is het verschil tussen dag en avond groot. Sluiter: „Je moet dan eigenlijk trainen voor twee verschillende toernooien.”

Novak Djokovic ging onderuit tijdens een punt in zijn wedstrijd tegen Botic van de Zandschulp. FOTO TINGSHU WANG/REUTERS

AKKOORD

Handelsdeal EU en India: een sprookje van twee reuzen

Met een veelomvattende deal willen de Europese Unie en India hun positie versterken ten opzichte van de VS én van China. Voor Europa lonkt een enorme afzetmarkt.

Mark Beunderman en Egbert Kalse

AMSTERDAM

Dit, zei Europese Commissievoorzitter Ursula von der Leyen woensdag in de Indiase hoofdstad Delhi, is „het sprookje van twee reuzen”. De handelsdeal die de EU met de Indiase premier Narendra Modi had gesloten, betitelde ze als „de moeder aller handelsakkoorden”. Modi schuwde grote woorden evenmin. „Vandaag is een dag die altijd zal worden herinnerd, onuitwisbaar gemarkeerd in onze gedeelde geschiedenis”, schreef hij over het akkoord op X.

Toegegeven, dit is geen kleine deal. De tweede en de vierde economie ter wereld, samen goed voor een kwart van de wereldbevolking, tekenden een akkoord dat over nagenoeg de volle breedte van de handel tussen beide blokken de importheffingen fors zal verlagen of zelfs zal doen verdwijnen. En dat juist in een tijd waarin de Verenigde Staten, de grootste ‘reus’, de vrijhandel in nootdempo vaarwel zeggen, en waarin reus nummer drie, China, een steeds agressiever handelspolitiek voert, onder meer door leveringsketens van grondstoffen af te knijpen.

Wat staat er in het Europees-Indiase akkoord - en waarom kwam het er?

Voor een groot aantal Europese producten en sectoren gaan de huidige Indiase importheffingen (nu gemiddeld meer dan 16 procent, bedoeld om de binnenlandse industrie te beschermen) fors omhoog of ze verdwijnen geheel. Sectoren als chemie, cosmetica, alcoholische dranken, plastics en auto-onderdelen zullen daarvan profiteren, verwacht de Europese Commissie.

Vanuit Indiaas perspectief biedt het handelsakkoord vooral kansen voor arbeidsintensieve sectoren zoals textiel, kleding, leer, schoenen, edelstenen en sieraden en auto’s. Samen zijn zij goed voor een kleine 28 miljard euro aan Indiase export naar Europa en de huidige invoertarieven - op leer en schoenen was dat bijvoorbeeld 17 procent - worden verlaagd naar 10 procent of lager.

Door de deal zal de wederzijdse handel in goederen, nu ongeveer 120 miljard euro (71 miljard import uit India, 49 miljard EU-export naar India), naar verwachting van de Europese Commissie verdubbelen. Onderzoeksinstituut Kiel Institute gaat uit van 65 procent meer EU-export naar India en 45 procent meer import uit India.

De economie van India, het land met de grootste bevolking ter wereld (1,45 miljard mensen), laat een jaarlijkse bbp-groei zien van 6,5 à 7 procent. Daarmee is

Auto's in een BMW-showroom in de Indiase stad Mumbai. FOTO REUTERS

het de snelst groeiende economie onder de G20-landen, maar het is ook nog steeds de armste. De Indiase regering is vastbesloten de armoede te bestrijden door de economie hard te laten groeien - en Europa wil daarop maar al te graag meeliften.

In het akkoord is ruime aandacht voor handel in de dienstensector, nu 60 miljard euro (26 miljard import, 33,8 miljard export) in omvang. Dankzij het schrappen van barrières op het gebied van dienstverlening moet het voor hoogopgeleide Indiërs makkelijker worden om in de EU te gaan werken en voor Indiase bedrijven om diensten aan te bieden, in onder meer de IT-sector.

Weinig lasten voor boeren, wel baten

Anders dan de Mercosur-deal die Europa recent met vier Zuid-Amerikaanse landen sloot om de handel te liberaliseren, bevat het akkoord met India relatief weinig landbouwparagrafen. Europese boeren verzetten zich fel tegen ‘Mercosur’. Door tussenkomst van het Europees Parlement is dat akkoord nu ter beoordeling aan het Europese Hof voorgelegd. Boeren in Europa vrezen dat Braziliaans rundvlees en pluimvee hun inkomsten hard zullen treffen.

De verse EU-handelsdeal met India moet nog door het Europees Parlement (en door lidstaten) worden goedgekeurd, maar is niet zo omstreden, alleen al omdat het voor Europa politiek heikele landbouwdossier er minder belangrijk in is. India voert traditioneel een zeer protectionistisch beleid op landbouwgebied, om de eigen boeren te beschermen (ruim 16 procent van het Indiase bbp komt uit de landbouwsector). In het akkoord met de EU heeft de regering-Modi dat beleid maar een beetje opgegeven.

In de deal zijn gevoelige sectoren als rundvlees, suiker, rijst, kippenvlees en melkpoeder uitgesloten, en voor andere producten (zoals schapen- en geiten-

vlees, zoete mais, komkommers en gedroogde uien) gelden strikte quota. Europa houdt daarbij zijn strengere gezondheids- en voedselveiligheidsregels overeind en gaat daar ook strenger op controleren. India schermt onder meer zuivel, granen, pluimvee en soja af van Europese concurrentie.

Volgens de Europese Commissie kunnen Europese boeren (die in 2024 voor 1,3 miljard naar India exporteerden) niettemin profiteren van het akkoord met India. In het akkoord is afgesproken dat op termijn producten als olijfolie, kiwi's en peren, vruchtensappen en bewerkt voedsel helemaal heffingsvrij naar India verscheept kunnen worden. De Indiase regering wijst in een persbericht op voordelen voor Indiase boeren in de deal, vanwege Europese liberalisering bij de invoer van onder meer thee, koffie, specerijen en verse groenten en fruit.

Een heikel punt in de laatste dagen van onderhandelingen was de Indiase wens een uitzondering te krijgen op de Europese CO₂-grensbelasting voor de industrie. Die heffing, al een tijdje steen des aanstoots van opkomende landen, is bedoeld om Europese bedrijven, die binnen de EU voor emissierechten betalen, te beschermen tegen wat Europa beschouwt als ‘oneerlijke’ concurrentie uit landen die uitstoot niet beprizen. Een Indiase uitzondering op de CO₂-grenstaks zou een groot concurrentienadeel voor Europese bedrijven opleveren. In plaats daarvan bleek Brussel wel bereid 500 miljoen euro op tafel te leggen voor steun aan emissiereductie in de Indiase industrie.

Geopolitieke onrust

De „moeder aller akkoorden” gaat over meer dan importheffingen, quota en technische handelsregels: in de kern gaat het om het zekerstellen van Europese en Indiase welvaart in een wereld economie

Mogelijke export naar India. Flessen Beaujolais Nouveau en olijvenooft in Griekenland. FOTO'S ANP

Handel tussen India en de Europese Unie

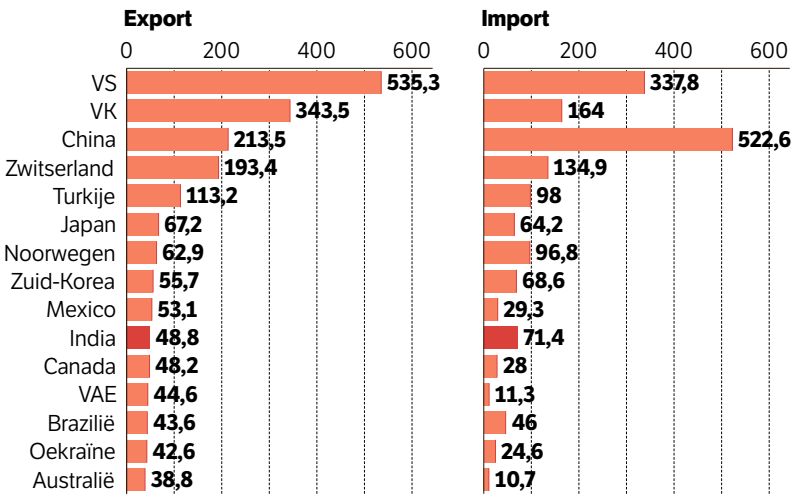
Goederenexport van de EU naar India in mld euro's (2024) Oude en nieuwe tarieven

Machines, elek. apparatuur	16,3	Van 44 naar 0% voor bijna alle producten
Vliegtuigen en onderdelen	6,4	Van 11 naar 0% voor bijna alle producten
Medische apparatuur	3,4	Van 27,5 naar 0% voor 90% van producten
Chemische producten	3,2	Van 16,5 naar 0% voor bijna alle producten
Plastics	2,2	20% van producten, reductie voor 36% van producten
Edelstenen	2,1	Van 22 naar 0% voor bijna alle producten
Motorvoertuigen	1,6	Van 110 naar 10%, tot 250.000 voertuigen per jaar
Ijzer en staal	1,5	Van 22 naar 0% voor bijna alle producten
Geneesmiddelen	1,1	Van 11 naar 0% voor bijna alle producten

NRC 280126 / EvG / Bron: Eurostat

Export en import van goederen van de EU

Naar en van landen buiten de EU, in mld euro's, 2024

NRC 280126 / EvG / Bron: Eurostat

die onzekerder en onveilig wordt. Met Trump in het Witte Huis, en met een China dat de eigen markt afschermt maar wel zijn productieoverschotten overal kwijt wil, zoeken landen en handelsblokken die nog wel geloven in de zegeningen van handelsliberalisering elkaar op.

Zowel over de deal met India als die met het Mercosur-blok werd door Brussel al jaren onderhandeld, maar de afronding kwam pas onder druk van Trump-II tot stand. Het besef dringt door dat de grootste economie van de wereld, de VS, tegenwoordig een onbetrouwbare partner is, welke afspraken je er ook mee maakt.

Het Witte Huis strooide recent lukraak met importheffingen tegen de EU, maar ook tegen Canada, Brazilië, Mexico en India - en deze week nog tegen Zuid-Korea. Soms bleef het bij dreigementen, soms kwamen de heffingen er echt. India, onder president Biden nog bondgenoot van de VS, werd vorig jaar onder Trump getroffen door een dubbele tarievenklap. Eerst kreeg het land een algemene invoerheffing van 25 procent opgelegd, gevolgd door 25 procent daarbovenop, volgens het Witte Huis als straf voor de Indiase afname van Russische olie.

Net als de EU zitten de Indiërs klem tussen de geopolitieke grootmachten VS en China. Met China heeft India al decennia een gespannen verhouding, onder meer over de grens tussen beide landen in het Himalaya-gebergte. Gezamenlijk lidmaatschap van China en India in de BRICS-groep (onder meer Brazilië, Rusland, India, China en Zuid-Afrika) kon niet voorkomen dat er bij Chinees-Indiase gevechten in 2020 nog doden vielen. India is netto-importeur uit China, hoewel China het land ervan beschuldigt zijn markt af te schermen.

Europa kent zo zijn eigen problemen met Beijing: de Chinese staatsubsidies aan de eigen industrie dreigen de Europese industriële basis te ondermijnen - reden voor Brussel om de Chinezen re-

cent een reeks importheffingen op te leggen, onder meer op elektrische auto's. Ook scherm China volgens de EU zijn eigen markt af en knijpt het soms de levering van grondstoffen af om zijn macht te doen voelen.

Contouren

En dus ontstaan er, buiten Trump en de Chinese leider Xi om, nieuwe combinaties. De Canadese premier Mark Carney trok vorige week veel aandacht bij het World Economic Forum in Davos, waarin hij pleitte voor meer van dit soort verbanden. Carney riep landen op niet langer te „leven in de leugen” van de oude wereldorde. Deze orde was, wat handel betreft, gebaseerd op de regels van de Wereldhandelsorganisatie (WTO), die zo laag mogelijke wereldwijde importheffingen voorschrijven. De „grootmachten” - Carney noemde ze niet bij naam, maar had duidelijk de VS in het vizier en waarschijnlijk ook China - „verlaten nu zelfs de pretentie van deze regels”, zei hij. Overigens was Carney zelf juist een week daarvoor naar Beijing gereisd om een „nieuw strategisch partnerschap” te sluiten met China.

Carney suggereerde onder meer een „brug” tussen handelsblok CPTPP (met daarin onder meer Canada en Japan) en de EU. Begin maart reist hij, in de voetsporen van zijn Europese geestesverwanten, naar verwachting naar India.

Zo ontstaan de contouren van een groep economieën die, tegen de trend van verbrokkeling van de wereld economie in, de onderlinge relatie willen laten bloeien, met de twee ‘reuzen’ EU en India als kern. Pragmatisme is daarin belangrijker dan idealen. In India staan onder Modi de democratie en de burgerlijke vrijheden steeds meer onder druk. Maar dat is anno 2026 even minder belangrijk. De verhoudingen in de wereld verschuiven razendsnel - en dwingen het vaak traag opererende Europa een machtspolitieke houding aan te nemen.

Advertentie

Maes & Lunau Executive Search zoekt een

ML
EXECUTIVE SEARCH
Maes & Lunau

Voorzitter Raad van Bestuur voor Lelie zorggroep.

Een collegiaal bestuurder met ruime kennis en ervaring op het gebied van vastgoed, ICT en financiën, die richting geeft aan de strategische koers van Lelie zorggroep en de toekomst van christelijke zorg in Nederland.

Informatie over deze functie kunt u vinden op maeslunau.com/leliezorggroep

Lelie zorggroep

Familieberichten

De mens is een pluisje in de wind...
Met droefenis geef ik kennis van de dood van mijn zus

Petronella Augustina Maria Witzten Nel

Amsterdam, 17 mei 1935 Meppel, 7 januari 2026

Weduwe van Th.J.C Soonius

De crematie heeft in stilte plaatsgevonden.

Namens de familie: Anton Witzten

Correspondentieadres: Boniplein 86, 1094 SG Amsterdam

Hart en huis open voor iedereen die zij lief had

mr. Hélène Jacqueline Marguerite Bredt Jacqueline

ridder in de Orde van Oranje Nassau

Arnhem, 12 juli 1936 Breda, 24 januari 2026

Carlo Bredt, Hubert Bredt
Bart, Caspar, Daan
Nicole, Carlo
Mirna, Muriël, Sanne
Isa
en kinderen

Afscheidsdienst: Vrijdag 30 januari om 14.00 uur in de Protestantse Kerk Gemeente Ginneken, Duivelsbruglaan 1 Breda.

Na afloop is er een samenzijn in het naastgelegen Mariëndal.
In plaats van bloemen of bloemstukken vragen wij - als u dat wilt - één losse onverpakte bloem mee te nemen.

Correspondentieadres: Ulvenhoutseleen 15, 4835 MA Breda

Colofon familieberichten

Opgave van een familiebericht
Een familiebericht kunt u opgeven via nrcadverteren.nl/familieberichten of een e-mail naar familieberichten@nrc.nl

Afdeling familieberichten
Bereikbaar op telefoonnummer: 020-7553052 (ma t/m vr 08.30 uur - 17.00 uur) of via e-mail: familieberichten@nrc.nl

Sluitingstijden
Dinsdag t/m zaterdag tot uiterlijk 14.00 uur op de dag vóór plaatsing. Voor plaatsing op maandag uiterlijk vrijdag 16.00 uur.

Blijde berichten
nrcadverteren.nl/familieberichten

Gul van hart, scherp van geest,
actief voor een betere wereld,
van grote betekenis voor velen,
is gestorven

dr. Johanna Elisabeth Paulina Theresia Schlichting

Liesbeth

geboren in Amsterdam overleden in Zeist
1 november 1938 24 januari 2026

dochter van Nel van Wel en Theo Schlichting

Zij heeft haar strijd gestreden

zus van Geert †, Joost †, Annemie †,
Hildegard †, Thomas †, Tessel †,
Leo †, Richard, Reinier †,
Anton †, Maria †

moeder, oma en overgrootmoeder van Simon en Katharina
Sacha en Gerben
Margot en Tim
Mathilda

Anné †

Agnes & Maarten
Bo-Anthony en Marijke
Charley
Zoë en Babette
Roos en Hugo, *Valentina*
Kiki en Frédérique
Victoria en Jarick

Er is gelegenheid om afscheid te nemen van Liesbeth en het gezin te condoleren op vrijdag 30 januari van 16.00 tot 18.00 uur bij haar thuis.

De uitvaartbijeenkomst vindt plaats op zaterdag 31 januari om 11.00 uur bij de Rijkswijkkerk, Wildenburglaan in Baarn. Je bent welkom vanaf 10.30 uur.

Na afloop is er gelegenheid elkaar te ontmoeten tijdens een smakelijke lunch.

Om 14.00 uur vertrekt Liesbeth naar haar laatste rustplaats op Natuurbegraafplaats Den en Rust, Frans Halslaan 27 in Bilthoven. Je bent welkom om daarbij aan te sluiten, maar voel je niet verplicht.

Correspondentie: agnesverhulst@icloud.com

Met verdriet hebben wij kennisgenomen van het overlijden van onze zeer gewaardeerde auteur

Liesbeth Schlichting
1 november 1938 - 24 januari 2026
Bedenker en ontwikkelaar van de Schlichting Tests

Haar creativiteit, kennis en toewijding zullen wij zeer missen.
Wij wensen haar familie en naasten veel sterkte.

Directie en medewerkers BSL Media & Learning

COLUMN
JOSETTE DAEMEN

Preppen omdat het moet

Als kind was ik dol op *RollerCoaster Tycoon*, een computerspel waarin je je eigen pretpark bouwde. Deed je dat een beetje naar behoren, dan stroomde je park vol met pixelige poppetjes die zich uitleefden in je zelfontworpen achtbanen, doolhoven en beeldentuin. Een heerlijk gevoel was het, wanneer je een wandelpad aanlegde en de poppetjes er prompt overheen gingen lopen, of als je een nieuwe attractie neerzette en zich gestaag een rij gewillige bezoekers vormde. Dat dat gebeurde was geen gegeven, want anders dan bij *De Sims* waren de poppetjes in *RollerCoaster* in zekere mate behept met een vrije wil; hoogstens kon je ze een bepaalde kant op nudgen. Des te groter was mijn vreugde als ze zich voegden naar het pad dat ik met zorg voor ze uitdacht. Yes! Ze doen het!

Ik stel me wel eens voor dat besluitvormers in het openbaar bestuurt dat gevoel ook moeten kennen. Wanneer een wethouder tijdens een wandelingetje door zijn gemeente constateert dat er een stel kleuters aan het spelen is op het op zijn gezag aangelegde wipkippencluster. Of een ambtenaar ontdekt dat burgers warempel aanvragen indienen voor een niche subsidiepotje voor duurzame mantelzorginnovaties. Yay! Ze doen het!

Omgekeerd kan ik me voorstellen wat voor teleurstelling het moet zijn voor bestuurders wanneer zo'n zorgvuldig ontworpen overheidsinterventie niet de gehoopte reactie oplevert. In een snelbus tussen Leiden en Den Haag wees een praatgrage buschauffeur me jaren geleden op een merkwaardige metalen stellage waar we onderdoor zoefden, het was een eekhoortjesbrug, zei hij, het ding had de belastingbetaler 150.000 euro gekost, en met wildcamera's was vastgesteld dat er jaarlijks welgeteld twee eekhoorns overheen liepen. Hij gierde het uit. Hoezeer ik me ook kan inleven in goedbedoelende bestuurders, als burger heb ik me altijd meer geïdentificeerd met de autonome eekhoorn die zelf wel beslist of ze die brug overloopt dan met het *RollerCoaster*-poppetje dat zich zonder al te veel nadenken tot gewenste handelingen laat manipuleren. Ik ervoer dan ook wat schaamte toen ik begin deze maand het oranje-paarse foldertje openploeg dat al een paar weken op de keukentafel had gelegen, en dat ook u als het goed is in uw briefbus heeft gekregen; de Nationaal Coördinator Terrorisme en Veiligheid roept ons erin op om voorbereidingen te treffen voor een noodsituatie. Met het boekje in mijn schoot op de bank hoorde ik een tevreden NCTV in mijn hoofd: kijk eens aan, ze doet het!

Wat ik las riep gemengde gevoelens bij me op. Het cultiveren van zelfredzaamheid in geval van nationale nood, waar het boekje in zekere zin toe aanspoorde, sprak de libertariër in mij nog best aan. Alleen is preppen toch wat minder cool als het moet van overheidswege. De haren rezen me te berge bij de paternalistische instructies over de aan te schaffen voedingsmiddelen („groente of vlees in blik, noten en gedroogd fruit”), plekken om het boekje te bewaren („in de keukenla, in de meterkast of bij je belangrijke papieren”), of manieren om er met medeburgers over te converseren („denk aan logische onderwerpen of momenten om erover te beginnen, bijvoorbeeld of zij het boekje ook hebben gelezen of iets wat je op het nieuws hebt gezien of gehoord”). Tegelijk sprak er uit de overduidelijke BI-taal en de vriendelijke striptekeningen zo'n ontwapenende goed aardigheid dat ik toch weer mild werd gestemd.

Zagen mensen me nu niet aan voor een al te gewillig RollerCoaster-poppetje?

In de supermarkt zweefde mijn hand boven de zakken gedroogde linzen. Ik keek over mijn schouder. Zagen mensen me nu niet aan voor een al te gewillig *RollerCoaster*-poppetje; een slaafse Sim zelfs? Ik doe het heus uit vrije wil, zei ik tegen mezelf, en was ik toevallig niet toch al van plan binnenkort weer eens linzensoep maken?

Thuisgekomen googelde ik „eekhoortjesbrug N44”. Een nieuwsbericht van Omroep West van een paar jaar terug. „Het heeft bijna tien jaar geduurd, maar eekhoorns en boomkruipers maken eindelijk massaal gebruik van de aangelegde faunabrug over de Beoordenhoutseweg in Den Haag.” Ook zij waren overstad dus. Het lichte op, een beetje.

Josette Daemen is politiek filosoof aan de Universiteit Leiden.

Commentaar

MOSLIMEXTREMISME

Chaos in Syrië dwingt tot terughalen van IS-sympathisanten

De uitkomst van de recent uitgebroken strijd tussen het Syrische leger en de Koerdische milite SDF is nog ongewis, maar een ding is al wel duidelijk: het probleem met de Nederlandse strijders van terreurbeweging Islamitische Staat vraagt na jaren treuzelen alsnog acuut om een oplossing. Voorkomen moet worden dat IS-sympathisanten worden gemarteld of berecht in Irak, of in de chaos simpelweg van de radar verdwijnen.

Het is in Nederland de afgelopen jaren al veelvuldig over deze groep gegaan, maar nooit met een echte uitkomst. Dat breekt zich nu het kamp Al-Hol en de gevangissen in Noord-oost-Syrië, waar ongeveer negendertig IS-strijders en hun vrouwen en kinderen vastzitten, deel zijn geworden van de strijd. Koerdische bewakers hebben de benen genomen, een aantal gedetineerden zou zijn ontsnapt.

De Verenigde Staten zijn begonnen met het overbrengen van mogelijk zevenduizend gevangenen naar Irak, waar ze volgens Iraaks recht zouden worden berecht. Mensenrechtenorganisaties slaan alarm, omdat verdachten in Irak een groot risico lopen op marteling en een oneerlijk proces, waarbij ze bovendien de doodstraf kunnen krijgen. Dit is strijdig met het *non-refoulement*-beginsel, het kernprincipe van het Vluchtelingenverdrag, wat inhoudt dat mensen niet naar een ander land mogen worden overgebracht als dergelijke risico's reëel zijn.

Nederland heeft altijd grote weerzin gehad tegen het terughalen van Nederlandse IS-strijders, hun vrouwen en hun kinderen. Dat is begrijpelijk, omdat individuen in deze groep een gevaar kunnen vormen voor de veiligheid in Nederland. Daarnaast is het soms moeilijk om ze te vervolgen, aangezien bewijs van de misdaden die ze begaan hebben in het kalifaat van afstand slecht te vergaren is.

Nederland moet ervoor zorgen dat Nederlandse kinderen in een veilige omgeving kunnen opgroeien

Maar de oplossing kan niet zijn dat ze dan voor altijd worden opgesloten onder de erbarmelijke omstandigheden van Al-Hol of worden overgedragen aan Irak. Vooral niet voor de kinderen. Net als alle andere kinderen hebben Nederlandse kinderen het recht om op te groeien in een veilige omgeving. Nederland moet Nederlandse kinderen die veiligheid bieden.

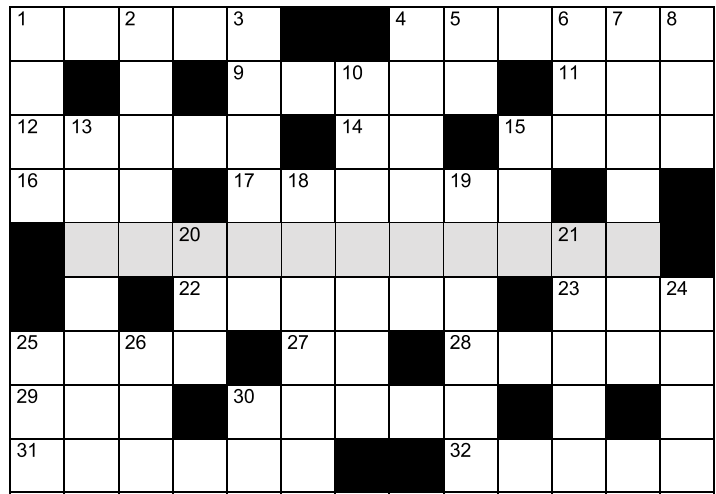
Hun ouders hebben recht op een eerlijk proces. Zeker gezien het feit dat dit in Syrië al jaren uitblijft moet Nederland dit bieden, ook als dat complex of ongewenst is. Want als voor de wet niet iedere Nederlander gelijk is, geldt uiteindelijk alleen het recht van de sterkste.

Mocht dit rechtsbeginsel onvoldoende gewicht in de schaal leggen - wat een zorgwekkende constatering zou zijn - dan zijn er nog de veiligheidsargumenten. IS-sympathisanten in Nederland kunnen worden opgenomen in een deradicaliseringsprogramma en in de gaten worden gehouden, in het besef dat dit geen garanties biedt. Kinderen van IS-vrouwen die onder toezicht staan van jeugdzorg worden minder snel een gevaar dan kinderen die opgroeien in een omgeving van jihadisme en ressentiment.

Het gaat naar schatting nog om vijftien mannen, vijf vrouwen en 25 kinderen. Gezien de chaos in Syrië zal hen opsporen, terughalen, berechten en deradicaliseren allesbehalve eenvoudig zijn.

Toch moet Nederland zich hiervoor inspannen, al was het maar omdat de omstandigheden het afdwingen. Het aankomende kabinet moet besluiten om dit probleem - dat net als zoveel andere kwesties jaren vooruit is geschoven - nu eens echt aan te pakken.

IN HET MIDDEN

Meer puzzels van Studio Steenhuis op steenhuispuzzels.nl

Horizontaal: 1. Past voor fruit of brood 4. 'Omstreden commandant ___ weg uit Minneapolis na onrust' 9. 'EU sluit 'moeder aller handelsdeals' met ___' 11. Sluwe Kamervoorzitter 12. Hiermee bepaal je de richting 14. Daniel ___, medeoprichter Spotify 15. (D)roomgebakje 16. Schrödingers ___ 17. Zwijgcultuur 22. Een eitje hoort erbij 23. Wier 25. Belangrijk formatiepunt 27. ___ far ___ good 28. Is Sally Rooney, was Edna O'Brien 29. Steve ___, gitarist (bij Zappa) 30. Gebergte, boek of vlinder 31. Zat tien keer in een piek 32. Effen

Verticaal: 1. Donald ___, premier van Polen 2. Parcours 3. Verdun-drank 4. Yoga-stijl 5. Zoals daar zijn 6. Voor Ahmed en Carola in Rotterdam 7. Deegsluier 8. Topstad in Brabant 10. Wapen van Katrijn 13. Tafereel 15. ___ cheese 18. Grootste hoeveelheid 19. Zij betaalt met de baht 20. Drug 21. Gecancelde persoon 24. Past na ei of code 25. Ingehouden vloek 26. Onder de neus 30. Tijdelijke informatiebron

Oplossing puzzel 27 januari. Horizontaal: 2. ASWAD 6. VEGA 9. ALLE 11. ZANGER 13. WASEMEN 15. RENTE 17. LENS 18. SAR 22. AAI 23. LENO 24. SIMIC 26. AMERKEN 29. BIOBAK 30. SOIT 31. LOOG 32. TOKOS Verticaal: 1. LAW 2. ALS 3. SEELE 4. AZEN 5. DANSPLAAT 6. VEE 7. ERNST 8. ADER 10. LAWAAI 12. GROENE 14. MEXICO 16. TAIPEI 19. LIMBO 20. REMKO 21. TORSO 22. ASML 25. IIG 27. KOS 28. NTR In het midden: ALEX PRETTI

© Studio Steenhuis steenhuispuzzels.nl

Lezers zijn de auteurs van deze rubriek. Een Ikje is een persoonlijke ervaring of anekdote in maximaal 120 woorden. Insturen via ik@nrc.nl

REGENPONCHO

In een enorme mall in Paramaribo spreekt de Chinese verkoopster geen Nederlands of Engels. Op de paklijst voor een excursie naar het binnenland staat een regenponcho, geen overbodige luxe in de regentijd. Als een ervaren pantomimespeler beeld ik regen uit en imiteer de gebaren die horen bij het over je hoofd trekken en gladstrijken van een poncho. Ze begrijpt het en gebaart me haar te volgen. Boven aangekomen verdwijnt het gevoel van opluchting zodra ze zich met een glimlach naar mij toe draait en haar rechterarm uitstrekt naar de douchegordijnen.

Rhoda Woets

COLUMN
FRITS ABRAHAMS

Ongeluk of zelfdoding

Een opvallend bericht in *The New York Times*: de autoriteiten van Colorado zijn tot de conclusie gekomen dat niet getwijfeld hoeft te worden aan de doodsoorzaak van de schrijver Hunter S. Thompson in 2005: het was zelfdoding, zoals destijds al meten was vastgesteld.

Ik wist niet dat er twijfel was ontstaan. Thompson had zelf gezegd dat hij zichzelf op dezelfde manier wilde doden als zijn grote literaire held, Ernest Hemingway: een gewoenshot door het hoofd. Twintig jaar later is er kennelijk toch twijfel ontstaan bij zijn echtgenote Anita. Zij begon te vermoeden dat Thompsons zoon Juan uit zijn eerste huwelijk en diens toenmalige vrouw bij de zelfdoding waren betrokken.

Volgens de onderzoekers in Colorado is er geen enkel bewijs voor dit vermoeden. Thompson was in zijn laatste jaren een depressieve man, uitgeput door jaren overmatig alcoholgebruik, die tegen vrienden vaak zinspeelde op zelfdoding. Het schrijven lukte hem niet meer.

Ik las hierover kort nadat ik in de bioscoop de documentaire *It's Never Over, Jeff Buckley* van Amy Berg had gezien. Auke Hulst schreef er in *NRC* over, nadat hij al eerder een voortreffelijk stuk over Buckley had geschreven. Hij was tevredener over de film dan ik. Ik zag een drukke, rommelige film waarin te weinig recht werd gedaan aan Buckleys grootste gave: zijn zang. Hij had een opvallend hoge stem waarmee hij intens en indringend kon zingen.

In de film hoor je Buckley in flarden veel gillen, maar weinig zingen. Amy Berg had hem beter één nummer volledig kunnen laten zingen, bijvoorbeeld zijn prachtige cover van *Lilac Wine*, die nog beter is dan zijn indrukwekkende versie van Leonard Cohens *Hallelujah*.

Tot zijn ergernis vielen vooral zijn co-

vers op, meer dan zijn eigen nummers op zijn enige album *Grace* uit 1994. De vraag was of hij nog genoeg eigen werk kon toevoegen voor een lange carrière. Hij stond onder grote druk van zijn platenbaas, die hem hoge voorschotten had gegeven. Hij worstelde met zichzelf, zonderde zich af en stond in 1997 voor nieuwe opnamen toen zijn laatste dag aanbrak. Hij ging, volledig gekleed, zwemmen in een ogenschijnlijk rustige rivier - en verdronk.

Zelfdoding? Een ongeluk? De film gaat uit van een stom ongeluk door een onverwachte onderstroom. Het leek mij destijds ook plausibel, maar het is juist die film die mij aan het twijfelen brengt. Buckley maakte in zijn laatste jaren een wanhopige indruk door de noodlotssignalen die hij afgaf, onder meer in een telefonische boodschap aan zijn moeder. Twijfelde hij aan zijn talent als songwriter en zag hij op tegen de nieuwe opnamen? Waarom ging hij gekleed zwemmen?

Jeff Buckley ging, volledig gekleed, zwemmen - en verdronk

Maar misschien ben ik vooringenomen door een eigen ervaring. Lang geleden had ik een jonge, veelbelovende collega die me in vertrouwen vertelde dat hij homoseksueel was en er niet voor durfde uit te komen. Hij, die goed kon zwemmen, verdronk op een zomermiddag in een rustig meertje. Een ongeluk, zei iedereen op de begrafenis. Ik dacht er het mijne van.

Praten over zelfdoding kan 24/7 anoniem en gratis via 0800-0113, de landelijke hulplijn van 113 Zelfmoordpreventie, of via chat op www.113.nl.

FOKKE & SUKKE
DREIGEN MET MILITAIR INGRIJPEN

HET IS ONACCEPTABEL
ALS ER NOG MEER
ONSCHULDIGE BURGERS

...IN DE VS
WORDEN
VERMOORD!

RGvTB

nrc > puzzels

Crux: kleine kruiswoordpuzzel voor grote denkers

Speel alle puzzels op nrc.nl/puzzels

SUDOKU

			1			9	4	8
			5			3		
			9		7			
1			6				2	
		9						
	2				4			
		6		2				
7		5	3					
2							6	

Meer puzzels en boeken van Peter Ritmeester op pzzl.com

Plaats de cijfers 1 tot en met 9 zo in het diagram dat elk cijfer precies één keer voorkomt in elke rij, kolom, de negen vetomrande 3x3 vakken, én de vier grijze 3x3 vakken.
© Peter Ritmeester PZZL.com
Rechts: de oplossing van gisteren.

8	4	9	1	7	6	5	2	3
7	1	5	2	3	8	4	9	6
2	3	6	9	4	5	1	7	8
1	8	4	7	9	2	3	6	5
9	5	7	3	6	4	8	1	2
3	6	2	5	8	1	9	4	7
4	9	3	8	2	7	6	5	1
6	7	1	4	5	3	2	8	9
5	2	8	6	1	9	7	3	4

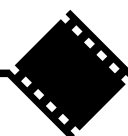
Architect als tragische held in 'La Grande Arche'

PAGINA C2-3

President **François Mitterrand** (Michel Fau) keurt de zichtlijn in 'La Grande Arche'. Achter hem architect **Von Spreckelsen** (Claes Bang).

Cultuur

FILM & SERIES

ZAP

Oud-voetballer Wesley Sneijder in 'Nog één keer fit' BEELD POWNED

Worden sporters leuker als ze gestopt zijn?

Het was een schattige foto van Jesse Klaver, genomen toen hij net de Tweede Kamer was ingegaan. Bij Eva Jinek was de foto te zien: de jonge Klaver met de lange haren in een scheiding, als een blij ei met een bos bloemen verwachtingsvol in de camera kijkend. Nu zestien jaar later zat hij bij Jinek aan tafel en legde geroutineerd uit waarom hij zich constructief zou opstellen bij het komende minderheidskabinet, en ook dat Mark Rutte een slijmbal was.

Klavers debuteert in de Tweede Kamer in 2010 viel vrijwel samen met de première van de musical *Soldaat van Oranje*, vertelde Jinek. Reden er bij stil te staan was dat de musical met 'een sprookje dat het goede gevoel van Nederland bekrachtigt' eindelijk stopt. Dat moet je doen op het hoogtepunt, legde de producent uit in het *NOS Journaal*. Het deed pijn, maar je wilde niet eindigen met voorstellingen voor een halffege zaal.

Sporters willen ook altijd op hun hoogtepunt stoppen, maar ook dat doet vaak pijn. Zouden musicalsterren ook dik worden als ze stoppen, net als sporters? Het was een vraag die even opkwam bij het zien van de tweede aflevering van *Nog één keer fit* (PowNed, NPO3). Daarin vochten Wesley Sneijder, Wim Kieft en Royston Drenthe tegen de kilo's en voor een betere conditie, en in het geval van Kieft voor meer lenigheid. Dat was nodig, ontdekte hij nadat hij met zijn vrouw was meegegaan naar yoga. Ze zeurde daar al vier jaar om, en na al die jaren was hij op een dag in een goede bui, vertelde hij. Dat was confronterend geweest: zo stijf als hij bleek te zijn.

Met al die dikke buiken was het best een sympathiek programma. De oud-sporters moesten een inspanningstest doen en zagen alle drie op tegen zowel de test als de uitslag. Komkommer als snack in een sportkantine, dat was toch ook niet bepaald het ideale leven. Ondertussen gingen ze halfdood bij de opgelegde trainingen en mocht Kieft geen grote merpijpen meer eten. Zou het met sporters net zo zijn als met politici: dat ze er leuker op worden wanneer ze stoppen? Kieft bleek een man met zelfspot, Sneijder een opgewekte figuur die nu niet meer 38 bierpjes dronk na het sporten en Drenthe was open over zijn angsten bij een zuurstofmasker en kwetsbaar toen hij hoorde dat zijn conditie zeer slecht was. Logisch, na nog maar net hersteld te zijn van longembolie, maar toch deed het zichtbaar pijn.

Dat sporters egotrippers zijn als ze trainen, vormde een rode draad in de mockumentary-serie *Rundfunk: Schwalbe* (NPO3) dat draait om verzonnen sporten. In deze aflevering ging het om het NK strandsnooker, en was te zien hoe Brody Brantjes transformeerde tot topsporter door alles opzij te zetten en zich volledig te focussen op zijn sport. Snooker was voor nette wates, maar zijn eureka-moment was gekomen toen hij naar beachvolleybal keek en dacht: dat kan met snooker ook. Hij spendeert al het geld van zijn schoonvader aan zijn trainingen en „stopt fulltime met werken”. De sport was dan weliswaar nog niet zo bekend, maar elke pionier stuit op weerstand, legde Brantjes uit. Net als Gandhi, Muhammad Ali en Mandela. „Mandela streed tegen Apartheid. Ik ben zelf ook enorm voor Apartheid”, pufte Brantjes. Hij paste fluorescerende zwembroeken, want strandsnooker moest met zwembroek aan en hoog opgetrokken witte sokken. Als na maanden trainen het 'NK' daar is, staat Brantjes in een gouden zwembroek als enige op het strand. Vanwege code rood is iedereen thuisgebleven, spelers én 'publiek'. Arme Brantjes, thuis blijkt zijn vrouw hem te hebben verlaten en hij had niets door. Voor hem zit er maar één ding op: hopen dat in de hangar waar *Soldaat van Oranje* wordt opgevoerd ruimte vrijkomt voor indoorsnooker, zodat ook hij zich naar een hoogtepunt kan toewerken en dan snel stoppen.

Toef Jaeger

Ondergang van een Deen in Parijs

INTERVIEW STÉPHANE DEMOUSTIER EN CLAES BANG REGISSEUR EN ACTEUR

In 'La Grande Arche' worstelt de Deense architect Johan Otto von Spreckelsen met de Franse politiek – om er vervolgens ook in en aan ten onder te gaan. „Hij nam liever afstand dan zijn droom te zien verwateren.”

Coen van Zwol

ROTTERDAM

De Deense acteur Claes Bang was indertijd nog maar een tiener, vertelt hij, „maar ik herinner me het heel goed, het was een sensatie. Zo'n onbekende Deen die uit het niets de grootste architectuurcompetitie ter wereld wint.”

Speelfilm *La Grande Arche*, deze week in de bioscoop, gaat over architect Johan Otto von Spreckelsen (1929-1987), een geliefd docent architectuur uit Kopenhagen die alleen zijn eigen huis en vier charmante kerkjes had ontworpen toen hij in 1982 onverwachts uit 424 inzendingen een zeer prestigieuze opdracht in de wacht sleepte: het ontwerp van La Grande Arche in de nieuwe Parijse zakenwijk La Défense.

Bang, bekend als de louché museumdirecteur uit Gouden Palm-winnaar *The Square* (2017): „Al zijn kerken waren samengesteld uit vierkanten en kubussen. Ik denk dat Von Spreckelsen een inval had: waarom dat in Parijs niet in het groot doen, de Arc de Triomphe is in feite toch ook een kubus? Het bleek de ideale oplossing.”

Controloffreak

Claes Bang is met de Franse regisseur Stéphane Demoustier in Rotterdam te gast bij architectuurfilmfestival AFFR. Hun held Otto von Spreckelsen is een tragische figuur die in *La Grande Arche* vastloopt in het drijfzand van de Franse politiek, bureaucratie en zakenwereld. Een idealistische, gedoemde representant van een beroepsgroep die er in de film niet altijd goed van afkomt. Daar is de architect vaak een geobsedeerde controloffreak met een te groot ego die zijn stempel op de wereld wil drukken en vindt dat mensen zich in zijn keurslijf moeten schikken. Zie 'The Architect' in sci-fi-trilogie *The Matrix*: een AI die emoties

vergeefs tracht te reduceren tot binnaire code.

Er zijn ook heroïsche versies van de architect, vaak gemodelleerd naar de dwarse, integere visionair Howard Roark uit Ayn Rands *The Fountainhead*, die zich niet aanpast aan kleindenkers en na jaren van compromisloos sappelen het meisje én de opdracht voor de hoogste wolkenkrabber van New York krijgt. Naar zijn model overwint de geniale Cesar Catilina alle obstructie tegen zijn urbane Utopia in Francis Ford Coppola's oubollige *Megalopolis*. Adrien Brody won vorig jaar een Oscar als bezeten architect László Tóth, een Holocaust-overlevende die zijn banale opdrachtgever in *The Brutalist* bij de neus neemt.

Met die laatste heeft Von Spreckelsen wel wat gemeen. „De opnames van *La Grande Arche* waren net voorbij toen ik van *The Brutalist* hoorde”, zegt regisseur Stéphane Demoustier in Rotterdam. „Die film zou gaan over een architect die weigert compromissen te sluiten. „Mijn god, nee toch”, dacht ik. Ze maken bijna nooit films over architecten, en nu opeens dit?” Het viel mee, zag hij. „Het zijn beiden kunstenaars die staan voor hun visie, maar *The Brutalist* heeft met de Shoah een andere context en maakt totaal andere stilistische keuzes.” Al dacht hij bij één identieke scène nog wel even 'fuck': als de architect op bezoek in het Italiaanse marmerstadje Carrara zijn wang in vervoering tegen een koude plaat marmer drukt. Die scène tref je in beide films.

Witte kubus

Otto von Spreckelsen won in 1981 een opdracht om de 'historische as' - de zichtlijn van het Louvre via de 'Petite Arche' en de grote Arc de Triomphe - door te trekken naar de nieuwe zakenwijk La Défense. Hij stelde een derde, modernistische triumfboog voor: een holle, met wit marmer beklede kubus van 110 meter hoog, 108 breed en 112 diep - twee keer de Arc de Triomphe, vier keer de kleine triumf-

Otto von Spreckelsen (Claes Bang) keurt de 'historische as' van het Louvre naar La Grande Arche, achter zijn rug de Arc de Triomphe.

La Grande Arche in 2001. FOTO RUDOLF DIETRICH/ULLSTEIN/GETTY IMAGES

La Grande Arche Hoe een 'Grand Projet' werd uitgeklee

La Grande Arche de la Défense is een van de 'Grands Projets' in Parijs van de socialistische president François Mitterrand, die regeerde van 1981 tot 1995. Geïnspireerd door het succes van het Centre Pompidou onder voorganger Giscard d'Estaing verrijkte hij zijn hoofdstad met acht moderne monumenten. De bekendste is I.M. Pei's piramide in het Louvre, maar ook het Musée D'Orsay, het Parc de la Villette en de Opéra Bastille behoren ertoe. Het meest zichtbare is evenwel La Grande Arche, een transparante witte kubus van 110 meter hoog met bijna 7,5 duizend m2

kantoorruimte: de poort naar La Défense, de Zuidas van Parijs. De kolos werd met militaire fanfare geopend bij de viering van twee eeuwen Franse Revolutie in 1989, de Deense architect Otto von Spreckelsen was toen al overleden. Over diens worsteling met Franse bureaucratie, zakenlui en politici gaat *La Grande Arche*. Het project werd financieel uitgekleeft toen Mitterrand in 1986 tot 'cohabitation' met de rechtse premier Jacques Chirac werd gedwongen. Zo werd de binnenkant met goedkope Italiaanse marmer belegd dan Von Spreckelsen wilde.

Na de opening werd het panorama van La Grande Arche een publieksattractie. Renovatie van de liften was de toenmalige beheerder – het ministerie voor Ecologie – in 2010 evenwel te duur, waarna het dak dicht ging. Vijf jaar later brokkelde het witte marmer aan de binnenkant af door regenwater dat in de poriën bevroor. Het werd in 2017 vervangen door meer duurzaam graniet, een operatie van 192 miljoen euro. Na de renovatie van de Grande Arche ging ook het dak weer open in 2017, met restaurant, belvédère, filmvertoningen en yogaklassen bij zonsopgang.

Deense architect zet in Parijs een enorme witte kubus neer

Recensie Drama

La Grande Arche. Regie: Stéphane Demoustier. Met: Claes Bang, Xavier Dolan, Sidse Babett Knudsen. Lengte: 104 min. ●●●●○

André Waardenburg

AMSTERDAM

Filmmakers die een vierkant beeldformaat gebruiken, willen meestal benadrukken dat hun personages opgesloten zitten in hun omgeving, met krappe kaders die benauwdheid suggereren. De Franse film *La Grande Arche* gebruikt het vierkant creatiever, als artistiek concept. Het is immers de kubusvorm waarmee de Deense architect Otto von Spreckelsen (een uitstekende Claes Bang) uitverkoren wordt. Hij mag in Parijs wat nu bekendstaat als La Grande Arche bouwen, de opengewerkte kubus op de historische as die naar de Arc de Triomphe leidt.

Over dit moeizame vijfjarige bouwtraject gaat de gelijknamige film van Stéphane Demoustier, die net als bijvoorbeeld het recente *The Brutalist* de architect vooropstelt. De originele opvattingen van Von Spreckelsen over zijn vakgebied komen goed uit de verf. Ook in de beeldcomposities van *La Grande Arche* spelen proporties en verhoudingen een rol en zien we kaders binnen kaders. In een mooie scène bespiedt Von Spreckelsen via een spiegel boven het orgel waarop hij speelt zijn latere projectmanager. Architectuur dient bovendien als metafoor voor cinema: film maken is weliswaar een collectief proces, maar wel eentje met een duidelijke hiërarchie. En belangrijker: ben je als maker bereid om onderweg compromissen te sluiten? Hoe ver ga je om je artistieke visie te bewerkstelligen?

Demoustier begint zijn verhaal met het uitroepen van de winnaar van de ontwerpwedstrijd. Dit blijkt een volslagen onbekende Deen te zijn. In een droggomische scène wordt geprobeerd hem te bereiken, nadat de aanwezigen even hebben moeten wachten totdat de bril van president Mitterrand is gehaald, nodig om het briefje met de winnaar te kunnen lezen. Tijdens een persconferentie antwoordt hij in alle eerlijkheid dat hij weinig ervaring heeft: hij bouwde zijn eigen huis en vier kerken in Denemarken. Zijn echtgenote vergezelt hem, zijn steun en toeverlaat en - naar later zal blijken - keihard onderhandelaar.

De gedreven Von Spreckelsen wil dingen op zijn manier, hij beschouwt wat dan nog de Kubus heet als zijn levensproject. Praktische problemen over bijvoorbeeld de zwevende wolken rondom de Kubus (hoe bevestig je die?) wuift hij weg. Mitterrands prestigeproject moet af zijn om de tweehonderdste verjaardag van de Franse Revolutie te vieren, wat de druk nog eens extra opvoert. Maar de Chinese architect Pei, bezig met de glazen piramide bij het Louvre, leert hem een Chinees gezegde: „Als het dringend is, neem je de tijd.”

Het buitengewoon boeiende *La Grande Arche* wordt uiteindelijk een film over de relatie tussen kunst en politiek, met visieloze technocraten en rechtse politici die - anno 2026 helder herkenbaar - dit soort idealistische projecten aan de markt overlaten of liever helemaal niet uitvoeren. Het eindresultaat: water bij de (Franse) wijn.

kelijk neoliberalisme. Al hielp Von Spreckelsens onervarenheid met grote publieke werken niet mee, denk Demoustier. „Bij zo'n project sluit je altijd compromissen. Hij ging nog wel akkoord toen een aantal kleinere kubussen rond de grote Arche sneuvelden, maar was niet altijd realistisch. Zo wilde hij een zwevend wolkendek onder de kubus, zijn 'wolkenlijn'. Kijk je naar de plannen, dan denk je: 'Hoe dan?' Hij miste souplesse, maar ik denk dat hij de strijd uiteindelijk opgaf omdat hij ziek was. De Grande Arche zag hij als zijn levenswerk, hij nam er liever afstand van dan zijn droom te zien verwateren.” Architectuur lijkt best op film, stel ik. Een regisseur vertelde me ooit dat het begin van de opnames „de dag is dat je droom sterft”. Demoustier: „Het zijn beide dure, collectieve kunstvormen, al ligt er als het goed is altijd een

individueel idee aan ten grondslag. Maar dat idee botst op de realiteit, en de kunst is water bij de wijn te doen zonder dat idee uit het oog verliezen. Dat is lastig.” Claes Bang: „Al kan een compromis juist ook weer betere ideeën opleveren. Neem die scène waar Von Spreckelsen het plaveisel afkeurt omdat het niet volledig recht ligt. Het goot van de regen, weet je nog? We zouden die hele dag buiten filmen en dachten: fuck, wat nu? Jij omhelsde toen de regen, wat visueel heel sterke scènes oplevert. Een parade van paraplu's die uiteneen wijkt en daar staat Von Spreckelsen, helemaal alleen.” Gaapte er misschien ook een cultuurkloof? Scandinavisch perfectionisme dat zich ergert aan 'de Franse slag'? Demoustier: „Deze film is ook een portret van Frankrijk, hoe be-

stuurlijke processen daar werken. Zo ben je, zeker in onze politiek, een loser als je op een compromis aanstuurt. Daarom is ons huidige parlement ook niet in staat tot samenwerking. Dat ontdekt Von Spreckelsen wanneer Chirac als de nieuwe premier meteen zijn budget reduceert: een politieke wraakactie op Mitterrand.” Maar kleefde er niet iets megalomaans aan Mitterrands Grote Werken? Een socialistische farao die zijn eigen piramide en Arc de Triomphe bouwt. Demoustier: „Mitterrand had de visie om grote dingen te bouwen en het idealisme om serieus in cultuur te investeren. Uiteraard school daar ook ijdelheid in. En was het niet alleen ondermijning dat Chirac vond dat het best wat minder grandios kon. Iedereen heeft zijn motieven. Maar Von Spreckelsen haakte af.”

CLOSE-UP

Kevin Spacey als corrupte politicus Frank Underwood in 'House Of Cards'. BEELD HOUSE OF CARDS

Hoe streamers films veranderen

Matt Damon maakt altijd dezelfde grap op filmsets. Is een regisseur peinzend op zoek naar visuele perfectie, de ideale camerahoek, lens en belichting? Dan kijkt Damon mee over de schouder en zegt bewonderend: „Dat gaat er prachtig uitzien op een telefoon!” Streamingdiensten (en telefoons) veranderen niet alleen hoe je films kijkt, maar ook hoe ze gemaakt worden. Dat was de conclusie uit een interview met Ben Affleck en Damon bij de *Joe Rogan Experience*, naar aanleiding van hun film *The Rip*.

Het is bekend dat Netflix kijkgedrag analyseert om te beslissen wat de dienst maakt of aankoopt. In 2013 maakte Netflix zo de serie *House of Cards*. Data van (destijds zo'n) 40 miljoen abonnees gaven aan dat regisseur David Fincher, acteur Kevin Spacey en de Britse serie *House of Cards* populair waren. Die fanschares overlappen genoeg om een Amerikaanse *House of Cards* met Fincher en Spacey een succes te maken.

House of Cards werd een megahit. En sindsdien is duidelijk dat Netflix data van inmiddels 325 miljoen abonnees gebruikt om in te spelen op kijkbehoeften. Al is de dataset te klein om echt de toekomst te voorspellen: Netflix heeft zoals elke filmstudio veel meer flops dan hits.

Maar volgens Damon bepalen streamingdiensten ook de inhoud van films. Vroeger draaide de filmindustrie om het verkopen van bioscoopkaartjes. Was de kijker eenmaal binnen, dan had je twee uur; bioscoopbezoekers lopen immers zelden middenin een film weg. Netflix richt zich op televisie: kijkers moeten direct gegrepen worden, anders haken ze af.

Netflix en zijn gebruik van kijkersdata maakt van sommige films audioboeken met plaatjes

Dat heeft consequenties. Vroeger bewaarde je je grootste scène voor het laatst. „En nu zeggen ze”, legt Damon uit. „Kunnen we in de eerste vijf minuten al een grote [actiescène] stoppen? We willen dat mensen blijven kijken.” Ook tv-series en comedieshows worden naar verluidt anders gemonteerd, omdat Netflix weet waar kijkers afhaken. En is de kijker eenmaal binnen, dan wordt-ie zo lang mogelijk binnengehouden. Zo groeiden afleveringen van *Stranger Things* geleidelijk uit tot speelfilmlengte.

Het hoofddoel is: de kijker vasthouden. Zelfs als de kijker niet eens kijkt. „Het zou niet erg zijn als je de plot drie of vier keer herhaalt”, citeerde Damon Netflix. „Omdat mensen tijdens het kijken op hun telefoon zitten.” Dit is al langer een klacht. Tegen het tijdschrift *N+I* zeiden scenaristen dat personages van streamingdiensten constant moeten uitleggen wat ze doen en deden. Film wordt zo een audioboek met plaatjes. En critici merkten ook meermaals op dat Netflix-films en -series er hetzelfde uitzien: glad, kleurrijk, een beetje goedkoop. Beeld moet vooral niet afleiden. „Visuele muzak”, noemde actrice Justine Bateman dat in *The Hollywood Reporter*.

Maar elke regel heeft uitzonderingen. Zoals scenarioschrijver William Goldman zei: „Niemand weet iets” in Hollywood. Kijkers zijn grillig; daar veranderen Netflix' kijkdata niks aan. Een succesformule kan floppen, een Koreaanse serie over sadistische kinderspelletjes (*Squid Game*) kan de succesvolste serie ooit worden. Of *Adolescence*, over een van moord verdachte tienerjongen, een serie die zich aan geen enkele muzak-regel en wereldwijd aanslaat. Zolang kijkers (af en toe) hun telefoon wegleggen, blijft de gouden formule van Netflix: zo breed mogelijk inzetten.

Tristan Theirlynyck is filmrecensent.

‘Als verzorgers geen tijd meer krijgen om werk goed te doen, zegt dat iets’

INTERVIEW **LAURA WANDEL** REGISSEUR

‘L'intérêt d'Adam’ past in een trend: films over overbelaste zorgverleners. „Soms zijn zij ook niet zeker over de beste oplossing.”

Sabeth Snijders

AMSTERDAM

L'intérêt d'Adam is een ziekenhuisfilm zonder reanimaties of bloed. Dat betekent niet dat er een gebrek aan drama is. Zonder twijfel kan de hoofdpersoon, pediatrisch verpleegkundige Lucy (Léa Drucker), hartmassages geven of levensreddende medicatie inspuiten, maar dat was simpelweg niet wat regisseur Laura Wandel (1984) in beeld wilde brengen.

Zonder strak omlind verhaal-idee voor een nieuwe film, vroeg de Belgische Wandel aan een kinderarts die ze kende of hij haar kon helpen om mee te lopen in een ziekenhuis. Ze gelooft immers dat locaties „zelf verhalen bevatten”, vertelt ze via Zoom. Dat ze voor pediatrie koos was geen toeval; de kindertijd intrigeert haar. Dat toonde haar hartverscheurende debuut *Un Monde* over de eten-of-gegeten-worden-mentaliteit op het schoolplein.

Wandel kreeg toestemming, mits ze een geheimhoudingsverklaring tekende, en raakte tijdens het meelopen vooral gefascineerd door de dagelijkse sociale en juridische kanten van het zorgvak, iets wat naar haar gevoel minder aan bod komt in ziekenhuisfilms en -series. „Wat ik interessant vond om te zien was de relatie tussen zorgmedewerkers en ouders én hoe bepalend die relatie en het ondersteunen van ouders is voor het herstel van kinderen.” Maar ook de juridische en administratieve muren waar medewerkers soms

op stuiten, vielen haar op. Wandel: „In mijn film zie je ook een botsing tussen het recht en de zorg.”

L'intérêt d'Adam (het belang van Adam) volgt hoofdverpleegkundige Lucy tijdens een avonddienst. De vierjarige Adam is opgenomen wegens ondervoeding. Lucy is overtuigd dat het kind alleen zal willen eten als zijn moeder erbij is en akkoord gaat, maar de kinder-rechter heeft de jonge moeder strik-te bezoektijden opgelegd. Zij wordt door verschillende instanties verantwoordelijk gehouden voor de ondervoeding en beschouwd als een risicofactor. Ook de arts van dienst stelt zich rigide op.

Wandel: „Het voelt paradoxaal dat verpleegkundigen, die juist het dichtst bij de patiënten staan, dichtster dan de arts die afen toe langskomt, de minste beslissingsmacht hebben.” Wandel sprak tijdens haar onderzoek met zorgmedewerkers die zich soms hulpeloos voelden omdat ze iemand wilden helpen, werden gehinderd door bepaalde regels en in morele dilemma's belandden, zoals Lucy in de film.

L'intérêt d'Adam sluit zowel qua onderwerp als qua stijl naadloos aan op enkele andere recente drama's waarin (vrouwelijke) zorgmedewerkers tot het uiterste worden gedreven tijdens een hectische dienst. Zo is in enkele Nederlandse bioscopen het Deense drama *Second Victims* nog te zien dat een gedreven neuroloog volgt tijdens een drukke dienst. We zien hoe ze wankelt als een achttienjarige patiënt die zij naar huis stuurde in een coma belandt. In het afgelopen najaar uitgekomen *Heldin* maakt een extreem vakkundige

verpleegkundige in een Zwitsers ziekenhuis een fout omdat ze compleet overvraagd is.

Alliedrie de films benadrukken dat zorg mensenwerk blijft en dat iedereen uiteindelijk kan breken. Maar naast bekende problemen als een gebrek aan personeel en mid-delen wilde Wandel tonen dat „verpleegkundigen en artsen ook niet altijd weten welke keuze ze moeten maken”. „Ze worden vaak voorgesteld als mensen die dingen ‘weten’, maar soms zijn zij ook niet zeker over de beste oplossing.”

Helemaal lastig wordt het als ze hierover onderling van mening verschillen, zoals gebeurt in *L'intérêt d'Adam*, waar een conflict ontstaat tussen Lucy en kinderarts Daniel. „Bij sommige complexe situaties komen de eigen kwetsbaarheden naar boven. Wat Lucy en Daniel als ‘de beste keuze’ beschouwen voor dit kind, wordt ook gekleurd door hun eigen levenshouding.”

Nauwelijks privélevens

Nochtans leer je in Wandels film vrij weinig over de privélevens van de zorgmedewerkers, net als in *Second Victims* en *Heldin*. Er is slechts een flard van een telefoongesprek naar het thuisfront, een terloopse opmerking tegen een patiënt. Wandel: „Als je in het echte leven mensen ontmoet in een werkomgeving, leer je ook niet noodzakelijkerwijs iets over hun privéleven. Toch kun je veel afleiden uit hoe iemand zich beweegt, praat, standpunten inneemt over onderwerpen.” Dat je zaken moet afleiden uit details voelde voor Wandel realistischer en passend in een ziekenhuiscontext, waar pa-

‘L'intérêt d'Adam’, met Jules Delsart als Adam en Léa Drucker als Lucy.

tiënten en verplegers sowieso eigenlijk weinig van elkaar weten.

Een andere opvallende parallel tussen de drie films is de filmstijl: de camera zit vaak op de huid van de hoofdpersonen, we zien Lucy net als de andere twee vrouwen vaak op de rug gefilmd terwijl ze haar handen desinfecteert, kamers binnengaat en door de gangen wandelt. Wandel: „Dat is eigenlijk geïnspireerd door de periode waarin ik zelf mocht meelopen, ik liep ook achter het zorgpersoneel aan. Ik wilde de kijker datzelfde gevoel geven: alsof je zaken ontdekt, ongederompeld wordt in een wereld. Soms vertelt een rug meer dan iemands gezicht.” Het zorgt ook soms voor een wat claustrofobische sfeer. In *Second Victims* en *Heldin* wordt het door het toevoegen van spanningsopbouwende muziek thrillerachtig. *L'intérêt d'Adam* doet dat niet.

Coronacrisis

Waar komt volgens Wandel eigenlijk de gelijktijdige interesse in zorgmedewerkers vandaan? Wandel vermoedt „dat iedereen zich door de coronacrisis plots realiseerde dat we niet zonder hen kunnen. In België werd er toen iedere avond om acht uur geapplaudisseerd. Maar momenteel doen

zorgmedewerkers nog steeds hetzelfde werk zonder applaus, terwijl de omstandigheden verslechteren en ze vaak niet goed worden betaald. Ik begrijp wel dat steeds minder mensen zich aangetrokken voelen tot dit beroep. Deze film wil dus ook een erfbetoon zijn.”

Daarnaast stelt Wandel dat een ziekenhuis voor filmmakers een interessante microkosmos is en representatief voor de hedendaagse samenleving. „Ze zijn een illustratie van een wereld die steeds sneller gaat en meer op winst dan op de mens gericht is. Als je als verpleegkundige eigenlijk geen tijd meer krijgt om je werk goed te doen, zegt dat iets.” Het lastig te begrijpen gedrag van Adams moeder is een uitwas van diezelfde trend. „Iemand die zich slecht voelt en het gevoel heeft dat ze in de steek is gelaten door de samenleving, kan niet correct functioneren. Wat ze doet, is een soort schreeuw om hulp.” En degene die helemaal onderaan de ladder staat betaalt volgens Wandel de prijs: het kind.

FOTO GETTY IMAGES

Klem tussen protocol en bureaucratie

Recensie Drama

L'intérêt d'Adam. Regie: Laura Wandel. Met: Léa Drucker, Anamaria Vartolomei, Jules Delsart. Lengte: 73 min. ●●●○○

André Waardenburg

AMSTERDAM

Verpleegkundige Lucy (een indrukwekkende Léa Drucker) werkt op de drukke afdeling kindergeneeskunde van een ziekenhuis. Er liggen kinderen met blauwe plekken, kleuters met kwetsuren en meisjes die een abortus ondergingen. Maar in *L'intérêt d'Adam* ontfermt zij zich vooral over de vierjarige Adam. Adams alleenstaande moeder Rebecca geeft hem een speciaal dieet dat niet goed uitpakt. Door ondervoeding heeft hij osteoporose, waardoor zijn arm gebroken is. Tot verdriet van Rebecca krijgt haar zoontje in het ziekenhuis sondevoeding, in een latere scène gooit zij het ziekenhuisvoer in de klike.

De film van Laura Wandel (*Un monde*, 2021) oordeelt niet over Rebecca's moederschap, maar laat zien hoe zij klem zit tussen ziekenhuis, jeugdzorg en jeugdrechter. De steeds wanhopiger wordende Rebecca dreigt haar voorgij te verliezen.

Zo goed en kwaad als het kan, probeert Lucy begrip voor de kwetsbare Rebecca op te brengen en ervoor te zorgen dat Adam weer normaal gaat eten. Wandel toont daarbij hoe Lucy in haar rol als zorgprofessional wordt belemmerd door dwingende protocollen en de hiërarchische ziekenhuisstructuur. Die bureaucratie wordt treffend geïllustreerd via een scène waarin iemands vervanger geen badges mag maken - dat is aan de verpleger die vervangen wordt.

L'intérêt d'Adam is geproduceerd door de gebroeders Dardenne en dat zie je terug in de sociaal-realistische stijl. De documentaire-cameravoering doet denken aan Gouden Palmwinnaar *Rosetta* (Jean-Pierre en Luc Dardenne, 1999): Lucy wordt simpelweg door de camera gevolgd in haar tochten door ziekenhuisgangen en langs patiëntenkamers. Meestal zien wij haar op de rug, zijorst een zware last. De vraag rijst of Lucy té betrokken is bij Adam.

Het portret van een toegewijde zorgprofessional onder toenemende druk is aangrijpend, maar Wandel laat het daar niet bij. Haar film wil tevens een microkosmos van de maatschappij zijn, waarin racisme, botsingen tussen verschillende culturen die elkaar niet verstaan, huiselijk geweld, armoede en woningnood ook nog een rol spelen. Dat is iets te veel.

Een wonderschone eco-fabel met een

Boer Nikola in 'The Tale of Silyan' met zijn ooievaar. FOTO CICONIA FILM

Recensie Docufictie

The Tale of Silyan. Regie: Tamara Kotevska. 81 minuten. ●●●○○

Dana Linssen

AMSTERDAM

Niet als het veelbekroonde *Honeyland* (2019) is ook de nieuwe film *The Tale of Silyan* van Tamara Kotevska een mix van docu-

ooievaar als verteller

mentaire en fictiefilm. Niet zo extreem als in *Honeyland*, waarin ze een vrouwelijke bijenjager in Noord-Macedonië volgde maar de chronologie van haar jarenlang verzamelde filmmateriaal ten behoeve van het verhaal behoorlijk omgooid. In *The Tale of Silyan* portretteert ze zestiger Nikola, een landbouwer uit Cesinovo- Oblesvo, sinds 2013 een van de Europese „ooievaarsteden”. Terwijl hij met lede ogen toeziet hoe zijn oogst steeds minder oplevert, gebruikt ze de mythe van de avon-

tuurlijke Silyan die na een vloed van zijn vader in een ooievaar verandert, om de relatie tussen mens en dier in een groter ecosysteem vorm te geven.

Er zijn op de Balkan veel legendes over gedaanteverwisselingen van mens naar ooievaar en andersom. Soms hebben ze een religieuze oorsprong en is de ooievaar een teruggekeerde pelgrim. Soms hebben ze een waarschuwendetoon, zoals bij Kotevska, waar de jongen wordt gestraft omdat hij niet op het land van zijn vader wil

werken. Die versie is in de 19de eeuw waarschijnlijk door de Bulgaarse folklorist Marko Tsepenkov opgetekend. In interviews vertelde Kotevska dat ze het verhaal al van haar grootouders heeft gehoord.

Die intergenerationele doorgrave van verhalen en tradities past goed bij de film: Nikola en zijn vrouw Jana bewerken het land met handgereedschappen en eenvoudige ploegen. Maar hun dochter Ana en haar man zien geen toekomst meer in het boerenbe-

drijf en vertrekken naar Duitsland. Daar ontdekken ze dat een vast salaris weliswaar voordelen heeft, maar dat bijna hun hele salaris naar de kinderopvang moet. Dan vertrekt ook oma Jana om bij te springen en blijft Nikola alleen achter.

Aanvankelijk vindt hij werk op de lokale vuilnisbelt. Er zijn duizenden ongereguleerde open stortplaatsen in Noord-Macedonië die voor ernstige milieuvervuiling en gezondheidsrisico's zorgen. Maar als hij ziet dat de ooievaars

sterven aan ondervoeding omdat ze geen kikkers en wormen meer kunnen vinden doordat de akkers niet meer worden omgeploegd, gooit hij het roer om.

De film is wonderschoon, mede door de vele droneshots waardoor we met de witte ooievaars meevliegen. En de ooievaar die Nikola onder zijn hoede neemt is door zijn mythologische betekenis een symbool van hoop in een triest spookje over een land waar vruchtbare grond wordt opgekocht om afval op te storten.

Shane Hollander (Hudson Williams, links) en Ilya Rozanov (Connor Storrie): alleen op het ijs vijanden. FOTO SABRINA LANTOS/HBO MAX

Sandra Heerma van Voss
AMSTERDAM

Een waarschuwing vooraf. Mocht de hype rond de Canadese tv-serie *Heated Rivalry* u inmiddels bereikt hebben - en die kans is aanzienlijk, want de fanliefde voor de-ze 'gay hockey show' heeft inmiddels trekjes van een „massapsychose“, zoals een van de hoofdrolspelers onlangs opmerkte - zoek de titel dan vooral niet online op. Negeer filmpjes over 'Shane' of 'Ilya', een 'cottage' of een 'tuna melt': alle sleutelmomenten uit de serie zijn door fans geknipt, gedit en op muziek gezet, en het wemelt van de spoilers. Er zijn podcasts, reactievideo's, fora en diepgravende, vaak licht verblufte analyses van journalisten die het onverwachte succes proberen te duiden.

Dat is allemaal interessant als je alle zes afleveringen gezien hebt en nog wat wilt nagenieten, maar *Heated Rivalry* is een klein, vakkundig opgebouwd verhaal dat zich het beste laat consumeren in het ouderwets trage tempo van één aflevering per week, zoals streamer HBO Max het nu ook in Europa aanpakt. Voor HBO Max is *Heated Rivalry* een cadeautje: low budget gemaakt voor een Canadese streamer (Crave), vlak voor de première nog te koop voor een magere 600.000 dollar per aflevering, en in minder dan een maand uitgegroeid tot een monsterhit in Canada én de VS, met een heel divers publiek. Dat homoseksuelen mannen interesse zouden hebben in de geheime affaire tussen twee

'Heated Rivalry': waarom vrouwen dol zijn op gay intimiteit

In de VS groeide 'Heated Rivalry' uit tot een fenomeen: de geheime romance van twee ijshockeyrivalen. Veel vrouwen zijn er dol op.

ijshockeyrivalen viel nog te verwachten: het was showrunner Jacob Tierneys missie om een ode te brengen aan 'queer joy'. Maar twee derde van de kijkers van *Heated Rivalry* is vrouw. Oprah Winfrey, Donatella Versace, relatietherapeut Esther Perel: allemaal fan. Hoe zit dit?

De makkelijkste verklaring is natuurlijk dat de twee hoofdrolspelers buitengewoon aantrekkelijke mannen zijn. Hudson Williams (24) als Shane Hollander en Connor Storrie (25) als Ilya Rozanov spelen topsporters in de bloei van hun carrière, en ze zijn veel naakt te zien - net niet frontaal door strategisch geplaatste dijbenen en knieën, maar de camera komt heel dichtbij. De seksscènes werden minutieus gechoreografeerd en begeleid door intimiteitscoördinator Chala Hunter, en de acteurs trainden zich gek om er zo atletisch mogelijk uit te zien; Williams vertelde in een interview dat hij zich tot transens toe had moeten

volstoppen met rundergehak om aan de gewenste spiermassa te komen. Storrie is het kind van twee bodybuilders; zijn 'ijshockeykont' kreeg op sociale media een eigen leven.

Luxe uitstraling

Maar is dat alles? Wie mooie mannen met elkaar in actie wil zien, hoeft niet ver te zoeken - gay liefde is in arthousefilms geen groot taboe, en gay porno wordt ook gretig door vrouwen geconsumeerd. *Heated Rivalry* is geen arthouse en ook geen porno, ook al wordt het door conservatieve commentatoren zo genoemd. Na de eerste twee afleveringen vol spannende, stiekeme 'hook-ups' tussen Ilya en Shane verandert de serie van toon, en dan wordt het pas echt interessante, verslavend goede televisie. Dat is niet alleen te danken aan de uitstekende acteursregie of het prachtige camerawerk, dat de serie ondanks zichtbare financiële beperkingen (weinig figuranten, klei-

ne sets) een luxe uitstraling geeft. Het komt in de eerste plaats door het bronmateriaal. Showrunner Jacob Tierney (46), een voormalig kindacteur uit Montreal met ruime ervaring als regisseur van tv-komedies, vertelde in de podcast *Spare Parts* hoe hij tijdens de pandemie op zoek was naar wat lichter leesvoer en zo op het 'MM (male/male) romance'-genre stuitte: liefdesromans met twee mannelijke hoofdpersonen, meestal geschreven door een vrouw, met seks, romantiek en een gelukkig einde als vaste ingrediënten. Zo ontdekte hij de *Game Changers*-serie van auteur Rachel Reid, toevallig ook Canadees, met wie hij een levenslange liefde voor ijshockey deelt. Hij stuurde haar een berichtje via Instagram en het klikte zo goed dat Reid de rechten op haar werk aan hem verkocht. Tot nu toe schreef Reid zes *Game Changers*-boeken - *Heated Rivalry* is de titel van het tweede deel.

Als kind wilde Reid, echte naam

Rachelle Goguen, niets liever dan ijshockeyen en „een van de jongens zijn“, vertelde ze in een interview met *The New York Times*. „Ik dacht dat ze me zouden respecteren als ik meer van ijshockey wist, belachelijk genoeg. [...] Ik ging naar ijshockeykamp, nam schaatslessen - alles om die outfit maar te kunnen dragen.”

Als volwassene bleef ze ijshockey volgen, maar groeide ook haar afkeer van het toxisch masculiene sfeertje eromheen. Uit dat innerlijke conflict kwam de *Game Changers*-serie voort: ze beschreef haar eigen fantasieën over haar favoriete sport. Reid schaamde zich aanvankelijk voor haar keuze voor

'smut' - viezigheid, betekent het letterlijk, maar het is ook een gereaauiding voor boeken met veel seks erin - maar ze verwierf met elk nieuw boek een groter publiek. Jacob Tierney zag meteen tv-potentieel. „Er is in onze cultuur zo weinig interesse in wat vrouwen leuk vinden, wat hen interesseert - zeker seksueel. Het wordt niet serieus genomen. De enige seks die je op tv ziet, is verkrachting. Er is eindeloos veel niet-consensuele seks, in een true crimesfeer - seks die je niet wilt zien. Hier voel je je veilig, want je ziet gewoon mensen die het met elkaar willen doen.”

Male/Male liefdesromans

Op haar website editsandrevisions.com gaat redacteur Sarah Re-side dieper in op de populariteit van MM-liefdesromans onder vrouwen, ongeacht hun seksuele geaardheid. In MM-verhalen zijn de partners gelijkwaardig, schrijft ze. Fysiek zijn ze even groot en

sterk, de machtsbalans is niet bij voorbaat verstoord zoals bij een man en een vrouw. Een gelijk speelveld laat meer ruimte voor intimiteit en specifieke karaktereigenschappen. Dat je als vrouw zelf even 'niet meedoet' is juist fijn: je bent vrij van misogynie, vrij van schoonheidsidealen of het jezelf onbewust vergelijken met de vrouw in het verhaal. Ook emotioneel hoeft je de kar niet te trekken: de mannen moeten onderling leren om kwetsbaar en eerlijk tegen elkaar te zijn.

Zonder al te veel te verklappen: het is inderdaad een groot, 'veilig' genoeg om Shane en Ilya langzaam te zien opgroeien, ontdeken. Shane is een keurig opgevoede Canadees met autistische trekken die sociaal contact bemoeilijken. Ilya is een pestkop en een provocateur met een ingewikkelde Russische familieachtergrond. Geen van beiden zijn het grote praters, maar hun maskers móeten af als ze bij elkaar willen zijn in een wereld die dat niet toelaat. We volgen ze gedurende negen jaar, met wilde tijdsprongen die elk saai moment buiten beeld houden - ook het ijshockey blijft beperkt, het gaat er vooral om dat Shane en Ilya allebei heel goed zijn en elkaar zo'n beetje om de beurt verslaan.

Kenneren hadden wel wat aan te merken op het realiteitsgehalte van de wedstrijdfragmenten, maar het draait hier niet om de sport, niet echt. De sport is het decor, de context, en de redenen dat alles verborgen moet blijven. Het hart van *Heated Rivalry* vormen twee ontroerende, tot in detail uitgewerkte karakters, die in de derde aflevering nog worden versterkt door Scott (François Arnaud) en Kip (Robbie G.K.) uit een ander deel van de *Game Changers*-reeks - ook al zulke levensechte, sympathieke mannen. Je kijkt naar ze, en uiteindelijk houd je van ze.

Of het succes van de serie in het professionele ijshockey ook tot meer tolerantie en inclusiviteit zal leiden, is nog de vraag. De makers ontvangen berichten van gay sporters voor wie het programma een catharsis was, ze voelden zich eindelijk gezien. Verschillende clubs hebben de trailer tijdens pauzes laten zien, en commissaris van de National Hockey League (NHL) Gary Bettman liet weten *Heated Rivalry* te hebben gebinged vanwege het „mooie verhaal“. Maar de eerste openlijke gay speler uit de NHL moet zich nog melden.

Ilya en Shane keren hoe dan ook terug. Jacob Tierney is intussen begonnen aan het script voor het tweede seizoen, en Rachel Reid werkt aan een volgend boek. De acteurs Connor Storrie en Hudson Williams liepen zondag door het Italiaanse Feltre met de olympische vlam, in opmaat naar de Winterspelen in februari.

Recensie Serie

Heated Rivalry. Jacob Tierney. Met: Hudson Williams, Connor Storrie. 6 afleveringen van ca. 50 min. Te zien op: HBO Max. ●●●●○

Marvels satire is een onwennig misbaksel

Recensie Serie

Wonder Man. Van: Destin Daniel Cretton, Andrew Guest. Met: Yahya Abdul-Mateen II, Ben Kingsley. Te zien op: Disney ●●●○○

Coen van Zwol
AMSTERDAM

Een serie over een superheld die zijn superkrachten verbergt om een superheld te kunnen spelen in een remake van de superheldenfilm. Lekker meta, helaas is het ook een wat saai en gekunsteld probeersel, *Wonder Man* van voormalig striphuis Marvel. Eén seizoen volstaat wat mij betreft.

Marvel is nog niet uit het bos waarin het tijdens de pandemie verdwaalde. Voor 2020 harkte het met galactische soaps rond halfgoden routineus een miljard dollar binnen in de bioscoop. Op televisie maakte Marvel series over kleinere superhelden die er op 'straatniveau' op los knokten, types als Jessica Jones en Luke Cage. Na 2020 volgde een aantal ambitieuze tv-series die nauwelijks voor Marvels bioscoopfilms onderdeden, om volk naar de nieuwe streamingdienst van het moederbedrijf te trekken, Disney+. Een misrekening, want waarom dan nog naar de bioscoop gaan? Marvel hoopt

Yahya Abdul-Mateen II en Ben Kingsley in 'Wonder Man'. FOTO SU-

eind dit jaar het tij van superheldenmoeheid te doen keren met megablockbuster *Doomsday*. Op televisie lijkt Marvel met enig succes terug te keren naar de oude formule van kleine superhelden in de grote stad: zie de geslaagde terugkeer van blinde wreker Daredevil onlangs. *Wonder Man* probeert iets anders: een budgetmovie annex Hollywood-satire. Simon Williams (Yahya Abdul-Mateen II) is een getroebeld acteur die van cursus naar auditie sloft, tot wanhoop van zijn broer en moeder. Williams worstelt met een superkracht: wordt hij boos, dan kleuren zijn pupillen rood en breekt er van alles. De wet verbiedt Hollywood om superhelden

- die gratis 'special effects' kunnen verzorgen - als acteur in te huren sinds een incident rond Dennis 'The Doorman'; zijn verhaal in aflevering vier is een lichtpuntje in deze futloze serie.

Simon Williams moet zijn superkrachten dus verhullen, maar een overheidsorgaan vermoedt dat hij gevaarlijk is - wellicht ook een nuttig wapen - en dwingt veteraanacteur Trevor Slattery, 'The Mandarin' uit *Iron Man 3* (Ben Kingsley) - om hem te bespioneren. Slattery vat sympathie op voor zijn veel te serieuze jonge collega, een bro-mance ontluikt en het duo mag op auditie voor een remake van superheldenfilm *Wonder Man*: Williams als held, Slattery als schurk.

Wonder Man versmaadt het spektakel van knokken en superkrachten. Dat is nobel, maar de plot rond een geconflieerde infiltrant en geconstipeerde acteur ontrolt zich in glaciaal tempo, de satire is tandeloos en het *odd couple* van Yahya Abdul-Mateen II en Ben Kingsley mist energie. Ook zie je een groter bedrijfsbelang door de serie schemeren. Bij Marvel zijn superhelden idolen, maar hun wereld wordt nu samengevouwen met die van de X-Men, waar superhelden gehate en vervolgd mutanten zijn. Die kant gaat het nu op bij Marvel kennelijk, maar *Wonder Man* voelt als een nog wat onwennig probeersel in een overgangswereld.

Stofkonijn als monster onder je bed

Recensie Actiehorror

Dust Bunny. Regie: Bryan Fuller. Met: Mads Mikkelsen, Sigourney Weaver, Sophie Sloan. Lengte: 106 minuten. ●●●●○

Tristan Theirlyncx
AMSTERDAM

Sophie Sloan en Mads Mikkelsen in 'Dust Bunny'. FOTO GABOR KOTSCHY

van een appartementencomplex. Niemand gelooft de achtjarige Aurora (Sophie Sloan) als ze zegt dat dit konijn al menig pleeggezin heeft verorberd. Haar enige hoop: de voeten van de vloer houden, niet onder het bed kijken. En wenssen om een drakendoder.

Die komt er dan ook: als Aurora haar buurman (Mikkelsen)'s nachts de mist in volgt, ziet ze hem in Chinatown - tussen neenverlichte optochten en spetterend vuurwerk - een Chinese draak doden. Ze plundert de collectebus van de lokale gospelker en huurt hem in om ook haar monster te doden.

Natuurlijk is Mikkelsen geen echte monsterdoder, maar een

huurmoordenaar. Maar toch interesseert hij zich voor het meisje - hij heeft namelijk een congruent kindertrauma en zijn eigen reservoir aan extravagante aartsvijanden.

Dust Bunny is een speelse, zoete film, die veel lol put uit contrasten tussen het zoete en het macabere: samen lijken doorzagen op hoempapamuziek. Hele scènes veranderen in 'vloer is lava'-spelletjes om het monster niet te wekken.

Dit is de wereld zoals een kind ernaar kijkt, vol kleur, verrassing en excentrieke volwassenen met geheimen. Je kunt eindeloos rareiteiten vinden in de visuele stijl: een mix tussen art deco, Jugendstil en grootmoeders bloemetjeshang. Reddende engelen Mads Mikkelsen en Sigourney Weaver hebben constant aureolen. En Mikkelsen draagt (weer eens) grappige pakjes: een satijnen pyjama met bloemetjesmotief en drie-kwartsbroek, een *Kill Bill*-achtig trainingspak...

Je moet er wel van houden. *Dust Bunny* is bekend spul in een extravagant jasje. Aurora en de buurman gaan het monster te lijf, maar moeten er eerst achter komen wie of wat het monster eigenlijk is. Is het Mads? Aurora? De FBI, maffia, of een demon? Of is het de angst (voor verlating) zelf? Het antwoord zal je niet verbazen, wel vermaken.

COLOFON

Mediahuis NRC BV

Hoofdredacteur:
Patricia Veldhuis
Algemeen directeur:
Dominic Stas

Redactie

Vragen, opmerkingen of suggesties?
Mail naar **redactie@nrc.nl** of ga naar nrc.nl/contact.
Postadres: Postbus 20673, 1001 NR Amsterdam, t.a.v rubriek, redactie of persoon.
T: **020 - 755 3000** (algemene nummer)

Ingezonden brieven

Reageren op artikelen? Stuur maximaal 250 woorden naar **opinie@nrc.nl**. Vermeld naam, adres en tel. nummer.

Advertenties

T: **020 - 755 3049**,
E: sales@nrc.nl,
W: adverteren.nrc.nl

Familieberichten

T: **020 - 755 3052**
E: familieberichten@nrc.nl

NRC Webwinkel

E: klantenservice@nrcwebwinkel.nl

Bezorging en abonnementen

Wij streven ernaar *NRC* te bezorgen voor 7.00 uur, op zaterdag voor 9.00 uur.
W: nrc.nl/service,
T: **088-572 0572** (ma-vr 8.00-17.00, za 9.00-13.00)

Omgang persoonsgegevens

Mediahuis NRC BV legt van abonnees en gebruikers van online dienstverlening gegevens vast voor de uitvoering van een (abonnee)overeenkomst en/of het verlenen van diensten. Deze gegevens kunnen worden gebruikt om u te informeren over relevante producten en diensten van Mediahuis NRC BV (zie ook nrc.nl/privacyverklaring). Afmelden kan via privacy@nrc.nl.

Auteursrecht

© NRC, 2026.
Alle auteursrechten en databankrechten ten aanzien van (de inhoud van) deze uitgave worden uitdrukkelijk voorbehouden. Deze rechten berusten bij Mediahuis NRC BV c.q. de betreffende auteur. Zie voor de volledige tekst: nrc.nl

Zo leest u de NRC waardering

●●●●● buitengewoon
●●●●●○ zeer goed
●●●●○ goed
●●●○○ matig
●○○○○ zwak

Detachering • Recruitment • Tech Solutions

Alle ruimte voor jouw ambities

Zet je volgende carrièrestap met YER

Regiomanager Service Noord (Deventer en Drachten)

Bedrijf

CWS Hygiene is een toonaangevend bedrijf dat met duurzame hygiëne- en vloerverzorgingsoplossingen, verspreid over 15 landen en 4.000 medewerkers, bijdraagt aan een schonere en gezondere wereld. Samen maken ze impact – voor klanten, voor elkaar en voor de toekomst.

Functie

De Regiomanager Service Noord geeft leiding aan de operationele serviceorganisatie in Deventer en Drachten, is zichtbaar op de werkvloer en zorgt samen met zijn teams voor excellente klantenservice, hoge medewerkerstevredenheid en een efficiënte operatie.

Locatie: Deventer en Drachten / **Ervaring:** +10 jaar / **Sector:** Transportation & Logistics / **Opleiding:** Hbo / **Voorwaarden:** Uitstekende arbeidsvoorwaarden

Contactpersoon YER

Marco Geijsels, +31 6 303 915 37

E-commerce Platform Specialist

Bedrijf

Search4solar is hét snelst groeiende B2B-platform voor zonnepanelen, omvormers en batterijen in Europa. Met 10.000+ gebruikers en 300 leveranciers bouwen ze aan een digitale revolutie in de zonne-energiesector. Groei met hun mee!

Functie

Als E-Commerce Platform Specialist ben jij de drijvende kracht achter het Shopify Plus-platform. Je leidt innovaties, stuurt externe developers aan en zorgt voor slimme integraties en schaalbare groei. Ben jij een strategische zelfstarter die floreert dankzij data, structuur en groei?

Locatie: Barendrecht/hybride / **Ervaring:** 3-5 jaar / **Sector:** Wholesale/energie / **Opleiding:** Hbo / **Voorwaarden:** Uitstekende arbeidsvoorwaarden

Contactpersoon YER

Kim Steenkamp, +31 6 515 278 12

Scan de QR-code en
bekijk alle vacatures
yer.nl/nrc

YER. Al bijna 40 jaar specialist in topfuncties binnen het hogere segment

Accountmanager Process, Power & Pipelines

Bedrijf

Koninklijke Van Leeuwen is een internationale distributeur van stalen buizen en toepassingen. Met 70 vestigingen en 2.250 medewerkers wereldwijd leveren zij in nauwe samenwerking met klanten de beste oplossingen.

Functie

Jij bent hét gezicht van Van Leeuwen in heel Nederland. Je verdiept klantrelaties, benut commerciële kansen in de process-, power- en pipeline-markt en werkt samen met een hecht team. Je krijgt veel vrijheid om initiatieven te nemen en draagt direct bij aan de groei van Van Leeuwen.

Locatie: Zwijndrecht/hybride / **Ervaring:** +5 jaar / **Sector:** Procesindustrie / **Opleiding:** Hbo / **Voorwaarden:** Uitstekende arbeidsvoorwaarden

Contactpersoon YER

Kim Steenkamp, +31 6 515 278 12

Accountmanager Key Account FMCG

Bedrijf

Topbrands is een internationale speler in Personal Care, Home Care en Confectionery die wereldwijd levert via diverse kanalen, waarbij ze slimme inkoop, innovatie en eigen merken combineren om in te spelen op trends en klantbehoeften.

Functie

Als Accountmanager FMCG bouw en onderhoud je duurzame relatie met de key account van Topbrands. Je combineert strategisch meedenken over het productportfolio met een hands-on aanpak. Je zorgt ervoor dat het volledige proces, van deal tot levering, soepel verloopt.

Locatie: Oud-Beijerland / **Ervaring:** 3-5 jaar / **Sector:** Consumer Goods / **Opleiding:** Hbo / **Voorwaarden:** Uitstekende arbeidsvoorwaarden

Contactpersoon YER

Karen Bausch, +31 6 292 392 02

YER
ambitions in motion